

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

X. évf. 2. szám
1999. április
90,— Ft

Passiójáték

*Az Újszövetség
szociológiája*

*Eretnekségek a régi
kereszténységben*

*Hogyan keletkezhetett
a húsvéti hit?*

Moha-mese

Novella

*Interjú
Tarnai Imrével*

*„A hit védelmében”
kezdetű pápai iratról*

*Vasárnapi
elmélkedések*

Környezetvédelem

Fodor Sándor

A feltámadás elmarad

Csíksomlyói passiójáték

Bevezető

NARRÁTOR(OK): Csak sejtjük, de bizonyítani nem tudjuk, hogy a csíksomlyói Papphegyen miért zárták be az egyházi főhatóságok a kolostori iskolát és papneveldét. A legutóbbi kézirat ugyanis a krími tatárok egyik betörésekor megsérült. Amit azonban a krónikák feljegyeztek, azt ezen az estén hűségesen elétek tárjuk.

A paphegyi kolostort a bencések építették, majd később a szelíd lelkű ferencesek a tatárdúlás után romjaiból újjáépítették... Birtoka is volt a kolostornak: egy egész falu jobbágysága szántott-vetett a földjein, míg az atyák tanították a címeres családok fiait és a falu tudásszomjas jobbágyait.

Az Úrnak 1650. esztendejében két híressége volt a paphegyi kolostornak. Elsőként a virágvasárnapi passiójátékot említi a kézirat. Az Evangélium kiapadhatatlan forrásából merítve, évről évre más atya írta meg a játék szövegét, és a szent életű atyák, alázatos szívű fráterek, a novíciusok és deákok elevenítették meg a mi Urunk Jézus Krisztus szenvedésének történetét. A környékbeli urak és jobbágynepek, sőt maga a megyéspüspök úr is kötelességének érezte, hogy végignéze a passiójátékot...

A kolostor másik nevezetessége abban az időben egy szent életű szerzetes, Benedictus atya volt. A krónikák feljegyzik, hogy valahányszor Benedictus atya ígét hirdetett, a hívők lélegzetüket visszafojtva hallgatták egyszerű, szívbe markoló szavait. Ha pedig egyik-másik hívő szívét bűbánat kerítette volna hatalmába, felkereste a pátert, aki a kétségbeesés iszonyú szakadékától mindig visszafordította őt a jöreménység pázsitos mezejére. Betegyekhez is gyakran ment Benedictus atya, és füveivel, főzeteivel számtalan beteget gyógyított meg.

Mindig mosolygós kék szeme csak akkor szigorodott meg, ha fülébe jutott, hogy csodatévőként emlegetik, vagy ha valaki kezét, vagy barna csuhája szegélyét akarta megcsókolni. „Csókoljátok a mi Urunk keresztyét és szeressétek egymást. Hisz egyetlen csoda van, az élet, és egyetlen csodatevő, az Uristen” — mondta... Örömben is volt része páter Benedictusnak. Ez pedig az volt, amikor együtt hancúrozhatott a kolostor kertjében vagy a réten a falu jobbágygyermekével... Azt azonban nem sejtették, hogy Benedictus atyának van egy szent és magasztos célja. Csak gyóntatója és atyai barátja, a páter gvardián, a házfőnök tudott róla. Ez pedig az volt, hogy egyszer ő írja meg és rendezze a virágvasárnapi passiójátékot, mégpedig a krisztusi tanítás diadalának szellemében.

Évek múltak, és a páter gvardián mindig megkérdezte, rábízhatja-e a játék rendezését. Benedictus azonban úgy érezte, hogy még nem jött el az ő ideje...

Az Úrnak 1651. esztendejében, hamvazószerda ünnepén — éppen 33 éves korában — Benedictus a páter gvardián elé állt, hogy elvállalná az ideai passiójátékot. Az idős házfőnök boldogan ölelte magához Benedictust. A hír messze vidékre elterjedt...

Három hét múltán a házfőnök nyugtalankodni kezdett, mert páter Benedictus még nem válogatta ki a szereplőket és nem kezdte meg a próbákat. Amikor már csak egy hét volt hátra virágvasárnapig, szigorú lelki gyakorlat után egy sereg szereplővel bevonult a kolostor egyik zugába, hogy mind az előadás napjáig ott elzártnak készüljenek a játékra. A kívülmaradottakat lázas kíváncsiság fogta el...

(Zene)

I. Az ünnep

NOVÍCIUS I: (az ajtónál hallgatózik)

NOVÍCIUS II: Hallasz valamit?

NOVÍCIUS I: Megint kezdődik.

SZEREPLŐK: (bentről Alleluja éneket kezdenek énekelni)

NOVÍCIUS II: Már egy hete mást se hallani. Nem értem, hogy kerül a passióba az Alleluja!

SZEREPLŐK: (közelebről, hangosabban éneklük az Alleluját)

NOVÍCIUS I: Már itt van virágvasárnap hajnala és még mindig bent vannak!

SZEREPLŐK: (hirtelen megszakad az ének, erős retesz-zöreje, dörömbölés)

NOVÍCIUS II: Végre! (bekiált az ajtón) Rögtön hozzuk a kulcsot. (kísiet, de összetalálkozik a bejövő Gvardiánnal)

GVÁRDIÁN: Fiaim, itt van a kulcs (átadja Novícius II-nek, majd Novícius I-hez fordul): Testvér, 10 óraker pontban harangozunk. Kivonulunk a kegyelmes püspök úr küldöttei elé.

BENEDICTUS: (arca lázas örömben ég, amikor kilép)

GVÁRDIÁN: (nagyon elfoglalt, szórakozottan néz Benedictus felé) Az érkező előkelőségeket rendben fogadjuk, elszállásoljuk. A grófokat, bárókat, lovagokat... (nem fejezi be)

BENEDICTUS: (megáll a Gvardián előtt) Atyám, elérkezett az ünnep. Most elmegyek és összetoborzom az ünnepség főszereplőit. Kérlek, senki se zaklassa közben a klauzúrában maradt testvéreimet, akik Balázs atya vezetésével imádkoznak az ünnepi mise kezdetéig.

NOVÍCIUS I: (összenéz Novícius II-vel) Az ünnepség főszereplőit?

GVÁRDIÁN: (fel sem fogva, jóváhagyóan bólint) Menj, Benedictus! (Novícius II-höz) Az urak ellátásáról is gondoskodva legyen! A klauzúrába senki be ne tegye lábát! (Novícius I-nek int, kísiet)

BENEDICTUS: (elindul a falu felé)

NOVÍCIUS II: (utána néz, hangosan morfondíroz) A falu felé megy... A jobbágykunyhók felé... Bekopog az egyik ablakon... a másikon... Nacsak, kik lesznek a főszereplők?

NOVÍCIUS I: (visszajön) Testvér, hívat téged is a Gvardián atya.

NOVÍCIUS II: (magához inti) Figyelj csak, Benedictus páter összecsdítette a falu gyermekeit. Felemeli a kezét.

NOVÍCIUS I: (megfeledekzik arról, miért jött) Valamit kérdez.

GYEREKEK: (válaszolnak) Igen!

NOVÍCIUS II: Megint kérdez. Figyelj csak!

GYEREKEK: Nem, nem akarjuk!

NOVÍCIUS II: Mit akar ezekkel a gyerekekkel?... Most hazaküldi őket... Indul vissza...

NOVÍCIUS I: (észbekap) Ajjaj, testvér, induljunk mi is, mert a páter Gvardián dühös lesz. A mise kezdetéig még rengeteg a dolgunk.

NOVÍCIUS II: A mise után aztán kezdődik a játék!

NOVÍCIUS I: Csak elférjen az a sok ember, aki Benedictus játékának hírére összesereglik!

NOVÍCIUS I-II: (kimennek)

(Zene)

II. Barabbást-e vagy Jézust?

GVÁRDIÁN: *(Kanonokot tessékeli)* Tessék, tessék, Kanonok uram, ide a főhelyre a kegyelmes püspök úr küldötte, ide tessék. *(leülteti)*

KANONOK: *(bólogat, leül)* Köszönöm.

GRÓF, GRÓFNÉ, FIÚK: *(érkeznek)*

NOVÍCIUS I: Erre tessék, gróf úr, úrnő! *(leülteti őket)*

BÁRÓ, BÁRÓNÉ: *(bejönnek)*

GVÁRDIÁN: Tessék, báró úr, asszonyom! Mindjárt kezdődik a játék. *(leülteti őket)*

HADNAGY, KÉT DARABONT: *(feszesen bejönnek)*

NOVÍCIUS II: Hadnagy úr!

HADNAGY, KÉT DARABONT: *(oldalt megállnak)*

BENEDICTUS, GYERMEKSEREG: *(hancúrozva, lármában bejönnek Benedictusszal)*

BENEDICTUS: *(megáll, fegyelmezően felemeli a kezét, a gyerekek elhallgatnak)* Pater Gvárdián, a szokástól eltérően, hadd ne szorongjanak ezek a gyerekek szüleik mellett a játék alatt, hanem a széksorok között meg a széksorok előtt hadd üljenek!

GVÁRDIÁN: Pater Benedictus, ennek semmi akadály. Ugye, méltóságos kanonok úr?

KANONOK: *(jóságosan)* Üljenek csak a gyerekek a lábaink előtt.

BENEDICTUS: Köszönöm. *(int a gyerekeknek, aztán kislét)*

GVÁRDIÁN: *(leül)*

MINDENKI: *(feszülten figyel, vár)*

(Csengetés... fény...)

JÉZUS (= Balázs atya): *(térdel, mély szenvedéssel)* Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem ez a pohár, mindazonáltal legyen meg a te akaratod.

GRÓF: *(Grófnéhoz)* Mennyi szenvedéssel mondja! A hátamon végigfutott a hideg.

GRÓFNÉ: *(pisszeg)* Hallgasson, uram.

JÚDÁS és a PORKOLÁBOK: *(bejönnek)*

JÚDÁS: *(kitárt karokkal)* Üdvözlégy, Mester! *(megcsókolja Jézust)*

JÉZUS: Barátom, miért jöttél?

PORKOLÁBOK: *(megrohanják Jézust)*

PÉTER: *(előugrik, kirántja a kardját)*

HADNAGY: *(a nézők közt szintén kirántja a kardját)*

JÉZUS: *(a Hadnagynak)* Tedd vissza hüvelyébe kardodat, mert aki kardot ránt elő, az kard által vész el!

PORKOLÁB: *(megkötözi Jézust, vezetik a Főpap elé)*

FŐPAP: Kényszerítelek az élő Istenre, mondd meg nekünk: Te vagy a Messiás, az Isten Fia?

JÉZUS: Te monád.

FŐPAP: Káromkodik. *(megszaggatja ruháját)* Mít ítélték?!

PAPI FEJEDELMEK: Méltó a halálra! Méltó a halálra!

PORKOLÁB: *(elvezeti Jézust)*

PÉTER: *(oldalt, a tűznél melegszik)*

CSELÉDLÁNY: Te is a Názáreti Jézus tanítványa vagy!

PÉTER: *(tiltakozik)* Nem, nem vagyok. Nem is ismerem azt az embert!

(Kakasszó)

PÉTER: *(kifelé megáll)* Mester! Mester! *(sír)*

PILÁTUS (= Benedictus): *(bejön)*

NOVÍCIUS I: *(Novicius II-höz)* Pilátus. Benedictus játssza Pilátus szerepét.

NOVÍCIUS II: Most, most kell valaminek történnie!

PILÁTUS: *(leül székébe)* Te vagy-e a zsidók királya?

JÉZUS: Te monád.

PAPI FEJEDELMEK: Királlyá teszi magát... Ellensége a császárnak...

PILÁTUS: *(töpreng, aztán eszébe jut valami, a szereplők helyett a nézők felé)* Szokás, hogy az ünnepen elbocsássak egy rabot nektek. Kit akartok, hogy elbocsássak: Barabbást vagy Jézust? *(néma csend)* Kit akartok, hogy elbocsássak nektek: Barabbást vagy Jézust?

GYERMEK I: *(felugrik)* Bocsásd el az Úr Jézust!

GYERMEKEK: *(felugrálanak)* Bocsásd el Jézust! Bocsásd el Jézust! *(egymást ölelik)*

KANONOK: *(tenyerébe hajtja arcát, zokog)*

PILÁTUS: *(eloldozza Jézus köteleit, letérdel eléje és áldását kéri)*

PORKOLÁB: *(összetöri lándzsáját és lába elé dobja)*

PAPI FEJEDELMEK: Meg tudsz-e bocsátani nekünk?

JÉZUS: Osszátok szét minden kincseteket a szegények között és hirdessétek a szeretet igéit, hisz testvéreim vagytok.

JÚDÁS: *(szereplők mögül előtör, letérdel)* Uram, van-e számomra irgalom?

JÉZUS: *(felemeli, megöleli)* Szeretlek téged, Júdás. *(Péterre mutat)* Ha ennek megbocsátottam, aki háromszor is megtagadott ma engem, hogyne bocsátanék meg neked, aki elárultál ugyan, de meg nem tagadtál soha.

GYERMEKEK: *(felszaladnak Jézushoz és körülujjongják)* Hozsanna! Éljen! Hozsanna! Éljen Jézus! Éljen!

SZEREPLŐK: *(énekelni kezdenek)* Christus vincit, Christus regnat, Christus, Christus imperat! *(mindenki énekel)*

(Fény el)

BENEDICTUS: *(az oltár elé oson, letérdel)*

NOVÍCIUS I: *(Novicius II-höz)* Benedictus, csodálatos! Látod, most hálát adhat Istennek, hogy Paphegyen nem akadt senki, aki Barabbást választotta volna.

NOVÍCIUS II: *(Kanonok után mutat)* A kanonok úr, a hadnagy és darabontok széleseben elvágtattak.

NOVÍCIUS I: Igen, hogy jelentsék a kegyelmes püspök úrnak, hogy Paphegyen a nép nem Barabbást, hanem Jézust választotta!

(Zene)

III. Az ige és a szó

GVÁRDIÁN: *(gondterhelten öleli át Benedictus vállát)* Az utolsó vendég is elhagyta a kolostort. Az esti harangszó előtt sétáljunk egyet itt a kertben, testvérem.

BENEDICTUS: *(aggodalommal néz a Gvárdiánra)* Rendelkezz velem, atyám.

GVÁRDIÁN: Nem csalatkoztam várakozásomban, Benedictus testvérem. Passiójátékom valóban mélységesen megragadta a szíveket. Öröm volt látni, hogy híveink között egy sem akadt, aki beleegyezett volna az Úr megkínzásába és keresztre feszítésébe, mint annak idején tette a nép. Engem is magával ragadott a hívők öröme az Úr diadala

látán... Mégis, testvérem, most megkérdezlek: Miért tetted így? Vajon nem szegültél-e szembe az evangéliummal, az egyház tanításával? Krisztus iránti szeretetünknek vajon nem a mártírium csodálatából kell-e fakadnia? Vajon nem kereszthalálával váltott meg bennünket az Üdvözítő? Nem erre tanít-e bennünket az evangélium, az anyaszentegyház?

BENEDICTUS: *(halkan, de megingathatatlanul)* A szent evangélium szavai valóban erre tanítanak. De vajon azért választott-e bennünket szolgálóinak az Úr, hogy szavakat hirdessünk — még ha az evangélium szavairól lenne is szó. Nekünk az igét kell hirdetnünk, atyám.

GVÁRDIÁN: *(csodálkozva)* Nem értem. Talán különbség van szó és ige között? Vagy akár ellentmondás?

BENEDICTUS: A kérdésre magadnak kell megadnod a választ, atyám. Az evangélium szavai elmondják, hogy az Urat saját népe keresztre feszítette. De vajon azért jött-e a földre az Isten, hogy mi megöljük? És nem azért-e, hogy jobb életre, szeretetre tanítson bennünket? Hogy is szól az ige? „Új parancsot adok nektek: Szeressétek egymást!” Ilyen ige nincs az evangéliumban: Öljétek meg az Emberfiát, vagy öljétek meg egymást!

GVÁRDIÁN: De mégis meghalt! Mégis a kereszten lehelle ki a lelkét!

BENEDICTUS: Valóban így volt, atyám. Mert mi nem hallgattunk az ígére! És meghalt, mert így akart érvényt szerezni az ígének. Meghalt, mert a halál se tudta eltántorítani a szeretettől. Meg aztán ezáltal győzedelmeskedett, férközött közel a lelkünkhöz.

GVÁRDIÁN: Azt mondod ezzel, testvérem, hogy nekünk nem a szavakat kell ismételnünk, hanem az ígét teljesítenünk?

BENEDICTUS: Látod, atyám, megadtad a választ. Mert ugyan mi szükség arra, hogy még most is, születése után századokkal, újra meg újra keresztre feszítsük őt akár játékból is, de legfőképpen az életünk bűneivel! Nem fontosabb-e inkább tanításának diadalát, a szeretet győzelmét,

a krisztusi ígét állítani a hívek elé, de legfőképpen eléjük élni az életünkkel? Nem a szavakat kell ismételnünk, hanem az ígét kell győzelemre juttatni.

GVÁRDIÁN: A szívem igazat ad néked, testvérem. Elemében azonban ott lázad a kétely: ha a szeretet tanítása és nem a kereszthalál volt az Isten célja, és mert mi nem fogadtuk be a szeretet ígését, ezért lettünk Isten-gyilkosok — mi légyen a legnagyobb csodával, a feltámadással? Mert ugye, ha nincs kereszthalál, nincs feltámadás sem?!

BENEDICTUS: Valóban, atyám, a legnagyobb isteni tett a feltámadás. Egyben az ige, a szeretet végső diadalának jele. De másképp is győzhet a szeretet... Mert kérdezlek, atyám: ha ennek az isteni tettek, ennek az elmét megindító jelnek olyan ára van, hogy meg kell érte ölni az Emberfiát — nem jobb-e, ha eltekintünk a csoda megismétlésétől? Kérlek, atyám, gondolj a krisztusi ígére, a Szeretet tanítására — és ne a szóra!

GVÁRDIÁN: *(mélyen gondolataiba merülten ballag)*

(Esti harangszó)

GVÁRDIÁN, BENEDICTUS: *(megállnak, Gvárdián lassan térdre ereszkedik Benedictus előtt)*

GVÁRDIÁN: Vajon méltó vagyok-e arra, hogy áldásodat kérjem, fiam?

(Zene)

IV. A szó hatalma

(Gvárdián szobája... Lódobogás...)

GVÁRDIÁN: *(figyel)* Lódobogás!

NOVÍCIUS I: De hisz ez egy egész hadsereg lehet, páter Gvárdián! *(ijedten)* Mi történt?

NOVÍCIUS II: Csak nem a krimi tatárság közeledtét jelzi a váratlan fegyveres küldöttség?!

GVÁRDIÁN: Testvérek, menjetek a vendégek elé.

NOVÍCIUS I-II: *(kiszélednek)*

GVÁRDIÁN: *(az imaszámolyhoz megy, letérdel)* Uram, én tudom, hogy nem a krimi tatár és nem a pogány török, hanem a kegyelmes püspök úr hadnagya érkezett. Adj erőt, Uram, hogy zokszó nélkül álljunk a megpróbáltatást. Áraszd el kegyelmeddel Benedictus testvérünket, és tégy csodát: add, hogy az Ige győzedelmeskedjék a Szó felett!

HADNAGY: *(döngnek a léptei, belép)* Atyám, fontos levelet hoztam a kegyelmes püspök úrtól. *(átadja)* Nyomban magadra is hagylak, hogy zavartalanul át tanulmányozhasd. Arra kérlek, hogy szállásunkról és ellátásunkról intézkedj, mert a kegyelmes úr parancsára legalább Húsvét vasárnapig itt kell maradnunk.

NOVÍCIUS I-II: *(közben bejöttek)*

GVÁRDIÁN: Hadnagy úr! Novíciusaim megmutatják céljüket, és intézkednek, hogy semmiben ne szenvedjenek hiányt.

HADNAGY: Köszönöm! *(sarkon fordul, kimegy)*

NOVÍCIUS I-II: *(kimennek)*

GVÁRDIÁN: *(lassan feltöri a pecsétet, beleolvás)* „... a Szent Evangélium meghamisítása... a mi Urunk szenvedésének és kereszthalálának gőgös semmibevétele... a passiójáték hagyományának eretnek módon való meggyalázása...” *(magában olvas, leül)*

NOVÍCIUS: *(visszajön)* Az ellátásról intézkedtem, atyám. Nincs valami parancsa?

GVÁRDIÁN: *(magába roskadtan ül, bólint, tépelődik, dönt)* De... de... Benedictus pátert kérem!

NOVÍCIUS I: *(elmegy)*

BENEDICTUS: *(bejön)* Itt vagyok, páter Gvárdián.

GVÁRDIÁN: Íme, amitől féltem. *(átnyújtja a levelet)*

BENEDICTUS: *(beleolvás, fokozatosan sápadni kezd, vállá megroskad, megtámaszkodik)*

GVÁRDIÁN: *(visszaveszi a levelet, olvassa)* „Az áhítatos hívők, valamint a kolostorbeliek lelkében elhintett konkoly kiirtása végett utasítalak tégedet, Házfőnök Atya, hogy az Úr kinszenvedésének és kereszthalálának napján, Nagypénteken újfent mutassátok be a passiójátékot, mégpediglen úgy, ahogy ezt a Szent Evangélium és az Anyaszentegyház tanítása szerint eddig is tettétek. Hirdettesd ki nyomban, hogy mindenki ott lehessen, akiket Benedictus híre és a Passió iránti áhítat Virágvasárnap kolostorodba csalt... A nagypénteki passiójátékért, valamint Benedictusnak, ennek a gőgjében megátalkodott szerzetesnek megbüntetéséért — akit addig is eltiltok mindennemű papi tevékenységtől — Te viseled a felelősséget Isten és az Anyaszentegyház előtt... A magunk részéről minden elkövetünk, hogy akár nagybetegen is jelen legyünk Nagypénteken a kolostor udvarán, és ha kell, halálunkig védelmezzük a Szent Evangéliumot, az Anyaszentegyház tanítását, kigyomlálván még az irtómagját is mindennemű eltévelyedésnek...”

BENEDICTUS: *(feje lecsuklik, keserves zokogásra fakad)*

GVÁRDIÁN: *(hozzálép, átöleli a vállát)* Az én szívem meg nem tagad téged, Benedictus, jó testvérem és tanítóm — és hűséges marad az Igéhez mindhalálig... Ne feledd azonban, szerzetesek vagyunk, akik a szegénység és tisztaság mellett az engedelmességre is fogadalmat tettünk... *(elhallgat, vár)* Találj ki valamit, Benedictus... Ki kell kerülnünk ebből az áldatlan helyzetből!

BENEDICTUS: *(lassan feláll)* Minden úgy legyen, atyám, ahogy a kegyelmes püspök úr kívánja. Csupán egy kérésem volna még hozzád: a nagypénteki passióban hadd legyen én az, akit a mi Urunk szenvedésének az emlékezetére megostoroznak, tövissel koronáznak, arcul köpnek és keresztre feszítenek.

GVÁRDIÁN: *(megnyugszik, bólogat)* Úgy teszünk, Benedictus, amint mondod. Hiszen tudhatod, nem lehet olyan kívánságod, amelynek teljesítéséért el ne követnék minden tőlem telhetőt.

BENEDICTUS: *(meggyötört arca bágyadt mosolyra derül)* Köszönöm, atyám.

(Zene)

V. Agnus Dei

NOVÍCIUS I-II: *(útban a kolostor felé)*

NOVÍCIUS I: Elkéssük a játékot. *(dohog)*

NOVÍCIUS II: Micsoda botrány! Tegnap ott voltam, mi-
kor a kegyelmes püspök úr megérkezett.

NOVÍCIUS I: Én ott se lehettem.

NOVÍCIUS II: Az eléje siető Gvárdián atyától átvette a kulcsokat és addig vissza se adta, míg meg nem tudta: megérkezett-e a levél, minden a parancs szerint történt-e és hogy mit csinál Benedictus.

NOVÍCIUS I: Istenem, halálra bojtöli magát. Miért teszik ezt vele? Rádadásul azt kérte a hadnagytól, hogy jelölje ki a legkíméletlenebb vitézét, aki majd a játék során megkor-
bácsolja.

NOVÍCIUS II: Kis híján nem lett az egészből semmi. A kegyelmes úr helytelenítette, hogy egy ilyen súlyos vétség elkövetője személyesítse meg a passióban az Urat.

NOVÍCIUS I: És mégis beleegyezett?

NOVÍCIUS II: Igen, mert a páter Gvárdián azt mondta, hogy Benedictus nem tehetne méltóbb bizonyosságot alázatos bűnbánatáról és az evangéliumnak való föltétlen behódolásról, mint így.

NOVÍCIUS I: *(helyesel)* Igaz. Aztán még mit mondott?

NOVÍCIUS II: Visszaadta a kulcsokat bizalma jeléül és megígérte, ha dorgáló szavai nem találnak süket fülekre, akkor a passió után elébe járulhat Benedictus, hogy megcsókolja pástorgyűrűjét, elnyerje feloldozását és püspöki áldását.

NOVÍCIUS I: *(belépnék a kolostorudvarra)* Figyeled, testvérem? Éppen jókor érkezünk!

PILÁTUS: *(a tömeg elé megy)* Kit akartok, hogy elbocsásson nektek: Barabbást-e vagy Jézust?

TÖMEG: Barabbást! Barabbást! Barabbást!

PILÁTUS: Mit csináljak hát Jézussal?

TÖMEG: Keresztre vele! Keresztre vele! Feszítsd meg őt! Keresztre vele!

PILÁTUS: *(int, hogy fessék meg Jézust = Benedictust ruháitól)*

SZOLGA I: *(lerántja a ruhát)*

VITÉZ: *(előreléki Jézust, majd ostorozza)*

GRÓF FIA: *(felugrik, kiált)* Ne bántsátok az Úr Jézust! Nem szabad! Apámuram, ne hagyja!

HADNAGY: Kie ez a gyerek? *(észreveszi)* Bocsánat, gróf úr. Gyere kislfiám, ott kinn adok neked lépesmézet. *(kiviszi)*

BENEDICTUS: *(szelíden elmosolyodik, végig mosolyog)*

SZOLGA II: *(hozza a töviskoronát)*

VITÉZ: *(Jézus fejébe nyomja a töviskoronát)*

SZOLGA I: *(hozza a bíbor palástot)*

VITÉZ: *(Jézusra veti)*

SZOLGA II: *(hozza a keresztet)*

VITÉZ: *(Jézus vállára teszi)*

JÉZUS: *(roskadozva felviszi a keresztet)*

SZOLGA I: *(a keresztet kalapácsol)*

SZOLGA I-II: *(felállítják a keresztet, és Jézus eléje áll)*

PAPI FEJEDELMEK: *(elébe állnak)* Hej, te, ki lerontod az Isten templomát, és harmadnapra felépítetted azt, szabadítsd meg magadat. Ha Isten Fia vagy, szállj le a keresztről!

GVÁRDIÁN: *(maga elé)* Leszállni a keresztről? Hiszen az volna a legkönnyebb!

JÉZUS: *(felkiált)* Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?

JÉZUS: *(hangos szóval)* Beteljesedett! *(lehajtván fejét, kiadja lelkét)*

PÜSPÖK: *(felállni készül, hogy megáldja a szereplőket és nézőket)* Kedves Híveim! Szeretnék megáldani mindannyiótokat a mi Urunk...

GVÁRDIÁN: *(félbeszakítja a Püspököt, a kereszthez rohan, szívet tépőn kiált)* Benedictus! *(átöleli a keresztet)* Benedictus, testvérem!

PÜSPÖK: *(megrovó szigorral)* Páter Gvárdián!

GVÁRDIÁN: *(megtörtén a közönség felé)* Hát nem látjátok! Meghalt!

NÉZŐK, SZEREPLŐK: *(ellentétes irányba, egyre gyorsabban, kifelé iramodnak)* Meghalt...! Jaj, Istenem! ... Menjünk innen! ... Mi történt?

PÜSPÖK: Álljatok meg! ... Vegyétek le a keresztről és temessétek el!

SZOLGA I: Hová temessük, atyám?

GVÁRDIÁN: *(nagy lélekjelenléttel)* A sziklaüregbe fessétek őt, és követ hengerítsetek annak bejáratához!

SZOLGA I-II: *(kiviszi Benedictus testét)*

PÜSPÖK és mind: *(iszonyú rémülettel nézik, kivonulnak)*

GVÁRDIÁN, BALÁZS ATYA: *(ketten maradnak)*

GVÁRDIÁN: Iszonyú félelem és szorongás uralkodott el az emberek szívében, páter!

BALÁZS ATYA: Mintha sötét zivatar kitörését várnák, diónyi jégesővel, csapkodó villámokkal.

GVÁRDIÁN: Pedig szeplőtelenül tiszta az ég és szelíden süt a tavaszi nap. Csak a lelkiismeretük nem tiszta, Balázs páter. Görcsbe szorul a szívük, mert — Barabbást választották!

BALÁZS ATYA: *(bizakodón)* Hiszem, hogy feltámad.

GVÁRDIÁN: *(végtelen szomorúsággal néz rá)* Miért tené?

(Zene)

Befejezés

(Emberek mindenünnen... egyenként... többen... a sírhoz lopakodnak.)

NOVÍCIUS I: Testvér, látod ezt?

NOVÍCIUS II: Látom. Idehozta őket a lelkiismeret.

NOVÍCIUS I: Tegnap a feltámadási szertartáson egyetlen lélek se jelent meg.

NOVÍCIUS II: Nem. A Püspök úr is beteget jelentett.

PÜSPÖK: *(meglepetten)* Mi ez? Ezek mit akarnak? Miért jöttek ennyien? Egyáltalán mit akarnak? *(visszanyerve lélekjelenlétét, középre lép)* Hengerítsétek félre a követ!

SZOLGA I-II: *(nekifeszülnek, félretolják)*

NOVÍCIUS I: *(benéz)* Halott.

NOVÍCIUS II: Kezén-lában hullafoltok!

NOVÍCIUS I: Hangyák mászkálnak az arcán!

PÜSPÖK: *(megkönnyebbülten sóhajt)*

NOVÍCIUS II: Hogy megkönnyebbültek mindahányan!

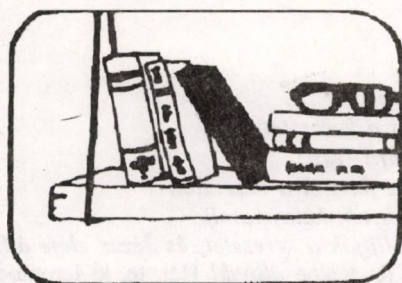
PÜSPÖK: *(nagylelkűen a Gvárdiánhoz fordul)* Imádkozunk Benedictus testvérünk bűnös lelkéért!

(Kakaskukorékolás)

GVÁRDIÁN: *(lehajtván fejét, mintha erőt gyűjtene az imához, aztán felveti fejét, és fennhangon megszólal)* Ez az ember valóban igaz volt!

(Zene)

Az eredeti novellát színpadra alkalmazta
Kovács László

A cenzúrázott Jézus

Az Újszövetség szociológiája
(II. rész)

2.2. Pál belekeveredik az ügybe

Egyes teológusok nem fáradnak bele, hogy Pált mint misszionáriust dicsőítsék, de alig jut eszükbe egy effajta misszió politikai jellege. Pál *egy politikus egyoldalúságával* követi célját, és minden, az övétől eltérő felfogást „határozottan visszautasít” (ellenfelei „kutyák”, „hamis testvérek”, akik „befurakodnak” az ő missziójába, hogy „kikémleljék” azt: Fil 3,2; 1Kor 15,32; 2Kor 11,26; Gal 2,4). Ez a politikai jelleg még világosabb a Fil 1,17–18-ban, ahol Pál, a misszionárius *jóváhagyja a „tisztátalan szándékot”* is, akárcsak a politikusok a „piszkos kezeket”. A misszió politikai koncepciója teszi lehetővé Pál számára, hogy *elvben* az ellenállást tanítsa (Róm 12,2), a *gyakorlatban* viszont — mint minden politikus — a körülményekhez alkalmazkodjék célja elérése érdekében, ti. hogy az egész világot „alávesse” a maga koncepciójának.

E koncepció megvalósításának *három lépése*: vallási függőségre (alávetettségre), szociális szolgálatkúségre (meghunyaszkodásra) és politikai alkalmazkodásra (megalkuvásra) nevelés.

2.2.1. Vallási függőség

Ha az antropológusoknak igazuk van abban, hogy minden szó jelentése testi tapasztalatokból vezethető le, akkor az újszövetségi vallás változása Jézustól Pál irányában úgy jelentkezik mint *fordulat az érzéki tapasztalásban*, konkrétan: mint elfordulás a szemtől a fülhöz, és ezzel a szabadságtól az engedelmességhez. Ez a többi érzékszervre vonatkozóan is igaz: az evangéliumokban jelentős szerepet kap a szaglás (Jn 12,3; 11,39), az érintés (kézrátétel, lábmosás, könnyek Jézus lábán, Júdás csókja), az ízlelés (hízalt borjú, sült hal, lépes méz). Mindez alapvetően megváltozik Pálnál. Csak két példa: a „misztérium” szó Jánosnál egyszer sem, Pálnál 20-szor fordul elő, a „rágni” ige Jánosnál 5-ször, Pálnál egyszer sem. — Az érzékek leértékelésének *politikai funkcióját* nem szabad figyelmen kívül hagyni: A felső réteg — amely mindig fenntartotta magának a „szellemi” életet — azzal, hogy normáit szellemileg alapozza meg, megőrzi azokat az új érzéki tapasztalatok hozta változásoktól és ezzel megszilárdítja azokat, mivel ért ahhoz, hogy osztársadalmilag érvényesítse a *maga* normáit, vagyis az uralkodó társadalmi struktúrát.

A *profán* életben a szemet magasabbra értékelik, mint a fület (messzebb ér, gyorsabban érzékel, „adóként” is működik, hatalma túlnyúlik a halálon, vö. szemlezárás). Az ÚSZ-ben az *evangélisták* elismerik a szem rangját (az összes érzékszervek közül a leggyakrabban emlegetik és a legmagasabbra értékelik; csak egy szavuk van a hallásra, de féltucat a látásra: oran, blepein, skopein, theorein, theasthai, optanesthai). *Jézus* helyesen ítéli meg a szem természetes fölényét (a szemről tízszer beszél, a fülről — a logionokban — egyszer, s a színeket pl. nem használja érzékfeletti értelemben, hanem — mint a gyermekek — dolgokhoz köti őket (vörös ég – Szentlélek, fekete haj – Ördög, fehér gabonatóbla – tisztaság).

Természetesen az evangélisták is használják a „hallani” igét, de inkább profán, mint szakrális értelemben, s az engedelmesség értelmében csak kivételesen. Ugyanígy a páli iratok is ismerik a látást, viszont inkább szakrális, mint profán értelemben; az összes érzékek közül a legalacsonyabb helyet foglalja el náluk, és gyér szócsaládja van.

Pál maga a látás érzékének elfojtásával kezdi vallási fordulatát (s ha az ember komolyan veszi a pszichoanalitikusok tanítását, miszerint a pupillák a heréknek — ill. a petefészkeknek — felelnek meg, akkor a látás érzékével együtt nemi érzékét is feláldozta; erőszakos megvakulása a kasztrációval ér fel, és előkészíti eunuch-engedelmisségét); ezt a veszteséget kiváltságnak érzékeli (társai „csak” a fényt látják, egyedül ő hallja a hangot), a hallás határoz továbbbi hitéről. — Ami a *szóhasználatát* illeti: a „látni” igét az ÚSZ átlagán alul, a „hallani” igét ezen az átlagon fölül használja, s közben feltűnő, hogy a „fül” szót alig alkalmazza: érzékszerveként nincs jelentősége számára. Őt nem a hallás, hanem az „engedelmisség” érdekli; ez az a szó, amelyet az evangélisták nem ismernek; épp oly gyakran említi az „engedelmeskedni” igét is, amelyet az evangéliumok takarékosan, s csak a démonokra és a természeti erőkre vonatkozóan használnak.

		Ev-ok	Pál	Teljes ÚSZ
hüpakouein	engedelmeskedni	5	11	21
hüpakoe	engedelmesség	0	11	15
hüpotasesthai	engedelmeskedni	3	23	38
hüpotagé	engedelmesség	0	4	4
	Össz	8	49	78

Profán elme számára felfoghatatlan, hogyan ünnepelethetik rangos teológusok Pált, az alávetettség rendszerező hirdetőjét a keresztény szabadság tanítójaként.

Nem lenne nehéz kulturspecifikusan megvédeni Pál érzéki tapasztalását. A látást és a hallást illetően Pál népe tipikus fiának bizonyul; Kelet egyetlen népe sem fejlesztett ki olyan kifejezett érzéket a hallásra és az engedelmességre, mint a zsidó („Halljad, Izrael...”; „Szólj, Uram, mert hallja a te szolgád!”). Csakhogy ez az igazolás nem lenne teljesen helytálló Pálra nézve; mert Jézus is zsidó volt, és kulturspecifikusan ugyanazon feltételek között élt, mint Pál. De ő e tekintetben is áttörte népének ideológiáját.

2.2.2. Szociális szolgálkúság

Rangos politikusként Pál számára minden eszköz megfelelő hitének reklámozására. — *A szociális hétköznapokban* ezt a célt szolgálja számára az evangéliumoktól idegen „lelkiismeret”-fogalom. Erdemes ezt egyetlen példán, az *áldozati hús* fogyasztásán megvizsgálni (1Kor 10,25): Pál átsuhan azon a tényen, hogy mindig és mindenütt csak a gazdagok tudtak húst vásárolni, a szegényeknek az olcsóbb gabonával (majd krumplival) kellett táplálkozniuk; az áldozati hús élvezete csak a gazdagoknak lehetett lelkiismereti kérdés, akiket Pál meg akart óvni a szegények sóvár tekintetétől: „...aki nem eszik húst, ne ítélje meg azt, aki eszik” (Róm 14,3); a pénzügyi gyöngeségből lelkiismereti gyöngeséget csinál.

Emelkedett órákban Pál felhasználja irodalmi ismereteit. Athénban Aratuszt idézi, Cezáreában Eurüpidész-idézettel hízeleg az előkelő társaságnak („Nehéz neked az ösztöke ellen rugdalóznod” — viszont politikai bölcsességgel kihagyja ezt a jeruzsálemi Főtanács előtt); leginkább a „tisztesség” polgári fogalmával közelíti meg a felső réteget Korintusban, Menandert idézve: „A rossz kapcsolatok megrontják a jó erkölcsöket” (Csel 17,28; 26,14 (kihagyás a 22,7-ben); 1Kor 15,32).

Pál *közelebbi rokona* a komédiáiról *Menandernek*, mint azt a teológusok készek bevallani. Menander csúfolódva „locsogóknak” nevezi darabjaiban a rabszolgákat, Pál pedig megfosztja őket az ellenállás erejétől, amikor Isten által rabszolgáknak meghívottaknak nyilvánítja őket. Mindketten csak arra az esetre ígérek elviselhető sorsot nekik, ha óvakodnak az engedetlenségtől, s ezzel mindketten az igazságtalan társadalmi rendszert szolgálják. Sőt Pál tútesz Menandert, ahogy a gúny fölülmúlja a csúfolódást; mert a rabszolgák csak külső és belső tappr-talataik kigúnyolásaként foghatták föl, amikor Pál a „belső ember” ideológiájával igazolta állapotukat, mondván, a rabszolgaság „csak” a „külső” emberre vonatkozik, a „belső” nem érinti (2Kor 4,16). A valóságban a rabszolga „tárgy” volt (res), gyakorlatilag „áru”; úgy árusították őket a piacon, mint az állatokat, s teljes jogfosztottsággal, életre-halálra ki voltak szolgáltatva uraiknak. Tekintettel ezekre a tényekre, az ember csodálkozással olvassa az ÚSZ-ben, hogy a keresztény családokban is voltak rabszolgák, akiket „házi rabszolgáknak” is nevez-

tek (Tit 2,9; 1Pt 2,18; Ef 6,9), s úgy tűnik, a keresztény családfők aligha viselkedtek velük másképp, mint a rómaiak, különben nem kellett volna figyelmeztetni őket (Ef 6,9).

De hogy a páli iratok mennyire kedveztek a rabszolga-tulajdonosoknak, annak bárki utánaszámolhat a figyelmeztető szavakat illetően:

figyelmeztető szavak	Kol 3,22-4,1	Ef 6,5-6,9	1Tim 6,1-6,2	Tit 2,9-10	1Pt 2,18-21	összesen	%
az urakhoz	18	28	0	0	0	46	16
a rabszolgákhoz	56	59	43	28	66	252	84

Azzal, hogy a páli krisztológia az urakat és rabszolgákat „Krisztusban szabadokká” (1Kor 12,13), és még a rabszolgákkal erőszakosan bánó urakat is „Krisztusban testvéreké” (1Tim 6,1) funkcionálja át, elfödi a reális különbségeket. Az urakká vagy rabszolgákká történő „meghívással” teljesen megakadályoz minden szociális változást.

2.2.3. Politikai alkalmazkodás

Még súlyosabban esne a latba, ha Pál az antik rabszolgatartó társadalommal együtt a római államideológiára is igent mondott volna. Ennek a feltételezésnek a rómaiakhoz írt nagy tanítólevelél két mondata kapcsán eredünk nyomába (Róm 13,1bc.2a), Luther fordítása szerint:

1. Nincs felsőbbség, csak Istentől; ahol azonban felsőbbség van, azt Isten rendelte.
2. Aki tehát szembehelyezkedik a felsőbbséggel, az ellenszegül Isten rendjének.

A Biblia mondatainak megértéséhez az egyik legfontosabb segítség „Sitz im Leben”-jük (életbe ágyazottságuk) feltárása. Nos, Pál ezeket a mondatokat Rómába, az *akkori világpolitika centrumába* írta, tehát tudatában volt tanítása politikai súlyának. Ez a „Sitz im Leben” valószínűtlenné teszi, hogy általánosnak és hagyományosnak számító tanítását a zsidó teológiából vette; ez elméletileg valóban lehetséges lenne, mivel a zsidók nem választották szét az államot és a vallást, de *levelének címzésével ő maga utal a római államideológiához történő alkalmazkodására*. A rómaiak is az istenektől vezették le államukat, és hivatva érezték magukat arra, hogy alávéssék nekik az egész világot, mint Pál a maga Istenének.

Növeli ezeknek a mondatoknak a politikai súlyát, hogy Pál a *római állam válságának idején* írta le őket (55 körül), amikor már napvilágra kerültek a római politikát illető kételyek, sőt Rómával szembeni világméretű ellenállással sűrűsödtek. De Pál átfogó művében hiába keressük ennek a szembenállásnak a nyomait; ellenkezőleg: *felülmúlhatatlan megalkuvással* tanítja a keresztényeket: „Ha az államhatalomtól való félelem nélkül akarsz élni, akkor tedd a jót, hogy elnyerd a hatalom elismerését” (Róm 13,3b). Míg római értelmiségiek hevesen támadják az igazságtalan római rendszert, Pál és tanítványai becsukják szemüket a jogtalanok előtt (konkrétan a politikai bohóc, testvér- és anyagiilkos Nero állama az, ahová Pál a levelét írja!):

Égen-földön semmi sem tudja megakadályozni (a rómaiakat), hogy kifosszák a gyöngéket. (Sallustius)	Az államhatalom hordzóival szemben mindenki teljesítse a köteles engedelmeséget! (Róm 13,1)
Ami az egyes embernek tilos, azt az állam megparancsolja. (Seneca)	Minden államhatalmat Isten rendelt. (Róm 13,1)
A szenátus határozatai alapján művelik a disznóságokat. (Seneca)	Mindenekelőtt azokért végeztess könyörgéseket, akik a hatalmat gyakorolják! (1Tim 2,1)
Az uralkodás számukra egyenlő a rablással, gyilkolással, lopással. (Tacitus)	Az államhatalom Isten szolgálatában áll (Róm 13,4)

Pál egyébként nem járt jól a római állam iránti lojalitásával: Róma lefejeztette (a sok jelentéktelen dologról beszámoló Lukács pedig elhallgatja ezt).

2.3. Lukács előkészíti

a konstantini fordulatot

Az egyháztörténészek Nagy Konstantin idejére (3/4. szd. fordulójára) teszik a korai kereszténység döntő fordulatát. De az ÚSZ-ben elég jel utal arra, hogy ez a fordulat már Lukáccsal megkezdődik (1/2. szd. fordulójára). Bár ő még nem ismeri a felső réteg „beáramlását” a korai egyházba, de úgy tűnik, lehetővé tette, hogy ez a réteg „befészkelje magát” az ÚSZ-be.

Felső rétegen itt az összes társadalmi rendszereknek azon kisebbségét értjük, amelynek elsődleges érdeke kiváltságainak megtartása, ezt az érdekét azonban elkenődzi, ami lehetővé teszi számára, hogy háborítatlanul (vagy ahogy maguk e réteg tagjai érzik: „jó lelkiismerettel”) a vallást is a maga szolgálatába állítsa.

Orvosként-íróként maga Lukács is a magasabb réteghez tartozik, és mint egyháztörténetében (ApCsel) kiemeli, ápolja is kapcsolatait a magasabb körökkel. Ezért feltételezhető, hogy írásában a felső rétegek tendenciái megduplázódnak. Mint majd látjuk, végrehajtja a „történelmi kompromisszumot”, vagy kiélezetten fogalmazva a keresztény vallás „jobbra tolását”. Személyes tisztességét nem kell kétségbe vonnunk, de az még nem a teljes realitás, mert abba a szociális struktúra is bejátszik (csak az jobban rejtőzködik a „szent írásokban”, mint a világiakban). Ezt a rejtett motivációt három lépésben szeretnénk föltárni.

2.3.1. A felső rétegek vallásossága

Lukács vallásosságára teológiájából lehetne következtetni, teológiája azonban oly homályos, hogy a teológusoknak még nem sikerült egyértelmű eredményre jutniok. Történészként azonban — függetlenül személyes érdekeitől — ama felső réteg szolgálatába áll, amely mindig is saját uralmi területének tekintette a történelmet; e rétegnek van ideje és ereje, hogy elszakadjon az aktualitásoktól... Bármilyen kicsi is még Lukács rálátása történészként az eseményekre, arra elég, hogy Jézus reményét a fennálló viszonyok közeli megváltozását illetően („Isten Országának eljövetele”) illúzióként győzze le, és újból stabilizálja a vallásosságot.

A lukácsi vallásosság a jól rendezett *családi vallásosságon* nyugszik, de polgárként nem elégszik meg ezzel, hanem „világvallásossággá” bővíti (Csel 26,26). Az új vallásosságot már nem Jézus kudarca, hanem a „Führer” sikeressége jellemzi. Aligha véletlen, hogy Lukács lényegesen gyakrabban használja a *törekvés* és a *siker* szavait, mint Márk. Például:

		Mk	Lk	Csel	Lk össz
dzétein	elérni próbál	10	25	10	35
heuriskein	elér, megtalál	11	45	35	80
apollünai	elveszít	10	27	2	29

Vegyük még hozzá ehhez az elvesztés és megtalálás példabeszédeit, amelyek közül kettő csak nála található (Lk 15,8–10.11–32).

Nem tagadható továbbá Jézus életének a felső rétegek irányában történő *szocializálása* (pl. gyermekségtörténet, vagy a templom megtisztítása: Lk kihagyja a Jézus felindulásáról szóló sorokat: 19,45).

2.3.2. A felső rétegek szociális magatartása

Szociológiájában világosabban fejeződik ki Lukács „történelmi kompromisszuma”, mint teológiájában: a felső rétegekre jellemző *differentiáltságot* mutat. Az alsó rétegek átalányban gondolkodnak, mint Jézus, aki csak szegényekről, éhezőkről vagy irgalmasokról beszél, anélkül hogy osztályokba (fokozatokba) sorolná őket. Ezzel ellentétben a felső réteg a megkülönböztetés (a fokozatok) oly mértékét éri el, hogy a kemény tények szinte a semmiben oldódnak föl.

Lukács finom érzéket fejleszt ki a szociális eredet rangja iránt. Régi uralkodónemzetségek szokása szerint Istenig vezet vissza Jézus őseinek sorát. Tehetős körök szokásához híven hosszasan mesél a 12 éves Jézus legendaszerű konfliktusáról szüleiével, de szóra sem méltatja a 30 éves Jézus reális konfliktusát családjával.

Hangsúlyozza a szociális rangkülönbségeket; nála Jézus hegyen tanítja az elitet, és síkságon a népet. Kerül mindent, ami az elit tekintélyének ártana, pl. Jézus „át-kát” Péter ellen; míg Jézus „rókának” nevezte Heródest, Lukács „előkelő születésűnek” szólítja támogatóját (Csel 1,1); egyetlen más evangélista sem nevezi annyiszor „úr”-nak Jézust, mint ő. — Irtózik az „illetlenségektől” (teveször ruha, sáskák; mosdatlan kézzel evés). — Műve kifejezetten „irénikus” vonásokat hordoz; a „béke” szó evangéliumában 13-szor, a Csel-ben 7-szer található meg, míg Mk-nál összesen egyszer.

Elfeddi a szociális alapellentmondásokat, amikor újból és újból dicséri az ősegyház „egyértését” (Csel: 10-szer a „homothümadon”); konfliktusmentes egyháztanával éppoly kevésbé felel meg a valóságnak, mint konfliktusmentes társadalomtanával; de az uralkodó osztályt szolgálja ezzel, amelynek mindig érdeke volt azt a benyomást kelteni, mintha mindenki egy csónakban evezne. Megéri szemügyre venni „közösségteremtő” kifejezéseit, itt csak példaként az „együtt” szót:

		Mk	Lk	Csel	Pál	Jel	ÚSZ
szűn	együtt (prepoz.)	6	23	52	37	0	127
szűn	együtt (igeekötő)	28	47	58	75	3	226
	%		46		33		

Szociális pártossága ráviszi arra is, hogy Jézus példabeszédeit *szociálisan „megemelve”*, pl. Mk 13,34: „Úgy van, mint azzal az emberrel, aki elhagyta házát, hogy elutazzék.” Ezzel szemben Lk 19,12: „Egy előkelő származású férfi távoli országba akart utazni, hogy ott elnyerje a királyi méltóságot.” De hasonló eset: Mk 10,17: „Egy férfi odafutott hozzá és megkérdezte.” Ezzel szemben Lk 18,18: „Valaki a vezető férfiak közül megkérdezte.”

Politológiájában Lukács még homályosabb, mint szociológiájában. Feltételezhető, hogy gyakorlati magatartását is ez a homály jellemezte, mert gyakorlata világosan hordozza az opportunitás (megalkuvás) és a lojalitás (a rendszert elfogadás) vonásait. Evangéliumában még tartózkodó, mert a hagyomány erősen köti; de egyháztörténetében, ahol szabadon adhatja önmagát, egyértelműen *a római hatalom oldalára áll*, ami nem maradhatott következmények nélkül a hatalomnélküliekhez fűződő viszonyát illetően.

Azzal kezd, hogy *a Keresztelő kivégzését átugorja*; a kollaboráns Josephus Flaviushoz hasonlóan legalább politikai szükségszerűségként beszámolhatna róla (mert alighanem a politikai, és nem a szexuális motívumok döntöttek). Vallásos emberként rejtve maradhatott-e számára, hogy részese a jogtalanságnak, aki elhallgatja?

Történészként rosszul áll Lukácsnak, hogy még *Jézus esetében is* a hatalom oldalán áll: egyetlen más evangélista sem igyekszik annyira fehérre mosni a rómaiakat Jézus kivégzésének bűnéből, mint ő; ehelyett a zsidókat igyekszik befeketíteni.

Feltűnően szemben áll Lukácsnál a proletár *Jézus bírósidégen* magatartása és az akadémikus *Pál bírósági jártassága* (hizelgés, építés a jogra). Mi más járhatott Lukács eszébe az effajta irodalommal, mint hogy felhívást intézzen a maga társadalmi rétegéhez: keresztényként is érvényesüljenek, ahelyett hogy Jézushoz hasonlóan „lefejeztetnék” magukat? A lukácsi ábrázolás Pálja polgárjogára hivatkozik (Csel 16,37; 25,11), de a rabszolgák jogfosztottsága nem érdekli.

Lehet-e más, mint politikai oka annak, hogy művében Lukács bevezet egy olyan fogalmat, amelynek „Sitz im Leben”-jét ott kell keresni, ahol az Isten–ember-viszonyt illetően a legkevésbé várhatnánk, nevezetesen a római császár udvarában: ez pedig a *kharisz*, *gratia*, amit inkább „kegyelmet gyakorlással, megkegyelmezéssel”, mint „kegyelemmel” kell fordítani (előfordulása: *Mk és Mt: 0*, *Jn: csak a prológusban; Pál: 139-szer; Lk: 8-szor; Csel: 17-szer*). Ugyanakkor a (jézusi) irgalmasságról (eleos) nemigen akar tudni. — E nyelvi anyag mögött egyszerű *vallásszociológiai változás* áll: Az elnyomottakkal vállalt szolidaritás (régii nyelven irgalmasság) helyébe a személyes megkegyelmezés (kharis) lép (mai nyelven a protekció), amelyet egy életen át tartó háládatossággal kell törleszteni.

Azzal, hogy evangéliumában Lukács Istenre vetíti ki a császári „kegyelmet gyakorlást”, *individualizálja az üdvösséget*. Vele kezdődik a polgári misszió: Te „mentsd meg a lelkedet!”, bármi történjék is a világban. Egyháztörténetében pedig egyidejűleg elfedi ezt az individualista vallásosságot egy látszatkollektívummal, az őskeresztény „kommunizmussal”, amely ilyen általánosításban történelmileg nem tartható (amint a tömegkeresztelések sem, Csel 2,41).

Lukácsot még az sem tudta eltántorítani opportunitizmusától, hogy Nero borzalmasan, Diocletianus pedig még borzalmasabban üldözte a keresztényeket; ahogy evangéliumát egy juszticimord elhallgatásával kezdi, egyháztörténetét Pál kivégzésének elhallgatásával fejezi be — igazi demagógnaként, aki ismeri a tényeket, de a hatalom javára elhallgatja őket.

Jellemző ugyanakkor, hogy az „*alamizna*” (eleémoszüné) szót (egy kivétellel: Mt 6,1) csak ő ismeri az ÚSZ-ben (Lk 11,14; 12,33); még Jézusnak is a szájába adja, noha az a héberben ismeretlen; ahol a görög „*alamizsnát*” mond, ott a héber „*igazságosságról*” beszél (cedaka), abban a hitben, hogy a jótékonyság, amit a rászorulóval gyakorlunk, megilleti őt (Mt 6,1 mögött is ez áll). — Az *alamizna* a vallásban is arra szolgál, hogy *elfedje* az igazságtalan társadalmi viszonyokat és jó lelkiismeretet teremtsen; valójában a gazdagságot igazolja, és a szegénységet koldulássá alacsonyítja.

2.3.3. A felső rétegek irodalma

Ha Lukács a felső réteget akarta „megnyerni”, amint teológusok joggal állítják, akkor az ő nyelvüket kellett alkalmaznia is, amellyel a vallásban is elhatárolják magukat a lent lévőktől. — Nyelvezetét a Mk-evangéliumával vetjük össze, amely még a legtisztábban őrizte meg az alsó rétegeket idéző jézusi hagyományt.

2.3.3.1. A felső rétegekre jellemző szóhasználat

Lukács az ÚSZ legerjedelmesebb szerzője (27.5%; Pál 23%; Mt 13.5%). Szókincse — írásonként 2000, összesen kb. 4000 szó — ötszázal nagyobb, mint Pálé, és duplája Mátéénak. Szóhasználatára kétszeresen is érvényes a birtoklás büszkeségét sugárzó „szókincs” kifejezés: gazdagságát és választékosságát tekintve egyaránt.

Szereti a szavakat *szociális presztízstük szerint* megválasztani; ha egy szó csak távolról is az alsó rétegek szagát idézi, elkerüli (például pénz – adomány, tenger – tó, pricc – ágy). — Teljesen törli a márkai hagyományból a heves érzelmi megnyilvánulásokat (nyög, sóhajtozik, megretten), a „*pfuj*”-felkiáltást, vagy a „*foltozást*” mint a szociális szükség kifejeződését. A nők „*hasa*” helyett „*ölkőről*” beszél, és hogy a márkai „*budit*” ne kelljen a szájára vennie, inkább elhallgatja az egész jézusi mondást. Akkor is a kisemberektől határolja el magát, amikor az általuk annyira kedvelt kicsinyítőszavakat is kihajítja a márkai mintából (kislány – egyetlen lány).

Lukács osztja a felső réteggel a *nemzeti tisztaság* tudatát is: súlyt helyez a tiszta görögre (satanos – diabolos), kimetszi Márk utolsó arám morzsáit is, s ha egy idegen szót semmiképp sem tud kikerülni, akkor mentegetőzik („*pászkaünnep*” kontra „*ün. pászkaünnep*”, amint tisztességes németek csak az „*ün.*” NDK-ról beszéltek).

Gazdagon válogat Lukács a *birtoklásnak* a felső rétegek számára foglalt szócsaládjából (Márkhoz képest két-háromszorosan): ház (32:12), föld (9:5), kincs (4:1), vagyon (4:1), a vagyon kezelése, gazdaság (3:0), vagyonkezelő (4:0). Az alsó rétegek felé húzó márkai „*rögtön*”-t (euthüs) egy Mk számára ismeretlen, a közigazgatásból származó szóval (parakhréma) helyettesíti, ha egyáltalán (3:43).

Ahogy a felső rétegekhez illik, a birtoklást összekapcsolja a *műveltséggel*; e terület szavait Márknál ötször sűrűbben használja (az ApCsel-t is hozzávéve hússzor: műveltség (sophia), megismerés (gnósis), megértés (epistasthai); ide kell számítani kifejezett előszeretettel a város, a műveltség székhelye iránt (39:8)).

Még erősebben utal a feltörekvő rétegekre az „*önérvényesítés*” kifejezésvilága: a cél; a cél felé, a célhoz sietni; keresni, hogy találjon; siker. Szókincsének leggazdagabb része a felső rétegek védőövezetére, a „*törvény és a rend*” világára vonatkozik (több mint 50 szó!), és ez a mennyiség nem valami konglomerátum, hanem strukturális-funkcionális egység: fegyelem és rend, parancsok és tilalmak, intés–feddés–büntetés). Ráadásul a központi rend-fogalmakat megerősíti a legerősebb rend-elöljárószóval: „*kata*” = szerint: a törvény, a rend, a szokás, az előírás szerint.

2.3.3.2. A felső rétegekre jellemző mondatszerkesztés

Kihagyjuk a bonyolult nyelvtani fejtegetéseket; csak jelezzük, hogy eredményük ugyanaz, mint az előző ponté.

2.3.3.3. A felső rétegekre jellemző stílus

Lukács osztja a feltörekvő középréteg érzelmi tartózkodását: aki fel akar törni, annak igyekeznie kell elsajátítani a higgadt beszédmodort. Nos, Lukács evangéliumának alakjai kerülnek a heves mozdulatokat, nem futnak, ugranak, esnek el, mint Márknál, hanem kimért léptekkel mennek:

Mk	Lk
Simon és a többiek utána <i>siettek</i> .	A tanítványok vele <i>voltak</i> .
<i>Megrohanták</i> , hogy érinthessék.	<i>Megpróbálták</i> érinteni.
Minden városból <i>odafutottak</i> .	<i>Követték</i> őt.
Nagy <i>felindulással</i> hozzáfutottak.	Nagy embertömeg <i>jött</i> feléje.
<i>Felugrott</i> és Jézushoz <i>futott</i> .	Amikor az ember <i>előtte állt</i> .
Valaki <i>odafutott</i> .	Eléje <i>járultak</i> .

Lukács még a természethez is hozzárendeli ezt a mértékletességet (forgószél, mély csend helyett vihar, csend). — Azzal, hogy Jézusnak is érzelmi tartózkodást tulajdonít, fölemeli őt a feltörekvő középréteg szintjére (nem támad rá Péterre, nem borogatja föl a bankárok asztalait, de a gyerekeket sem veszi a karjába, és óvakodik a leprás érintésétől, nem szomorú a lelke mindhalálig...). Elviselhetetlen számára, ha Mk realisan ábrázolja a társadalomnak a kitaszítottakkal szembeni brutalitását (Mk 5,4); olvasóit kimérendő, kihagyja az egész jelenetet.

Mértéktelenül finom érzülettel viselkedik a jelentéktelen dolgokban, és Márkot a felső rétegeknek megfelelően *korrigálja*; neki az egyszerű rétegekre jellemző „mondani” kevés:

Mk	Lk
<i>Beszéltek</i> vele róla...	<i>Kérték</i> őt, hogy segítsen neki.
Jézus azt <i>mondta</i> a leprásnak...	<i>Lelkére kötötte</i> a leprásnak...
A farizeusok azt <i>mondták</i> tanítványainak...	<i>Morgolódtak</i> tanítványai ellen.
Pilátus azt <i>mondta</i> nekik.	<i>Rábeszélte</i> őket...
Az emberek azt <i>mondták</i> Péternek...	Egy másik <i>megerősítette</i> ezt.
Jézus azt <i>mondta</i> a vaknak...	<i>Megkérdezte</i> a vakot.
Jézus azt <i>mondta</i> , adjanak neki enni.	<i>Elrendelte</i> , hogy adjanak neki enni

Lukács ahhoz is ért, hogy Márknak az alsó rétegekre jellemző stílusát elavult formák alkalmazásával is elvesse, azokat ugyanis korának magasabb rétege még használta (pl. az optativuszt, a teljesíthető kérések óhajtó módját). — Az is terhére van, hogy Márkhoz hasonlóan, az alsó rétegek szokása szerint jelen időben meséljen, vagy hogy „ugráljon” az időben; a múlt idő nyugodt formáival megóvja olvasóit attól, hogy közvetlen részesei legyenek a történéseknek (Mk: „Jézus útrakelt onnan, és szülővárosába jön”; „Kafarnaumba jönnek, és rögtön bement a zsinagógába”; „Jézus felviszi Pétert és ... a hegyre, és szemük előtt elváltozott”). — Különösen az irodalmi formák megválasztásával kíméli felső rétegbeli olvasóit: Míg a Mk-evangélium „mondásainak”, azaz rövid, kemény és kihegyezett kijelentéseinek számát csökkentti, növeli a példabeszédek, azaz az enyhe, terjedelmes és kényelmes kijelentések számát. — A felső réteg bevált modorában a dúskáló gazdag (csak nála található) példabeszédében a túlvilággal vigasztalja a szegényeket.

2.3.4. Ideiglenes zárszó

A fenti megfigyelések megerősítik azt a gyanút, hogy a konstantini fordulat már Lukáccsal elkezdődik: az nem érvényesülhetett volna olyan erővel, ha csirái nem lettek volna meg már az ÚSZ-ben. Kurt Aland írja: „Ez a fordulat már a 2. szd. közepétől ott lebegett a keresztények előtt. Azóta feltornyosult lojalitásigényük most [a 4. szd. elején] akadálytalanul kiáradhat, végre azonosulhatnak az állammal. E fordulat képviselőjét [ti. Konstantint] túlradó dicsőítéssel és szünni nem akaró hálával köszöntik.”

(folytatjuk)

Igazhitűség és eretnekség a legrégebbi kereszténységben

A fenti címmel írt kitűnő könyvet az ókeresztény egyház- és irodalomtörténet kiemelkedő szakértője, **Walter Bauer**. A mű eredetileg 1934-ben jelent meg, s amikor 1964-ben másodszer is kiadták, nem kellett lényegi változtatásokat tenni benne. Kutatásai eredményeként az az alapvető tétel fogalmazódott meg a Szerzőben, hogy az a közkeletű elképzelés, miszerint „kezdetben volt az igazhitűség”, amely általánosan jellemezte az egyházat és amelytől aztán itt-ott eltértek az eretnekek – mítosz. Valójában kezdettől fogva és az első négy században mindvégig az uralta az egyház életét – méghozzá elképesztő változatosságban –, amit már akkor és azóta is eretnekségnek szokás nevezni, s az ún. ortodoxia csak hosszú és kemény, nemegyszer véres történelmi harc árán jutott diadalra.

Az alábbiakban e mű főbb adatait és megállapításait ismertetjük; előbb az ókori egyház legfontosabb hatóterületeit vesszük sorra, majd a különböző irányzatok közötti harc eszközeiről és módszereiről ejtünk szót. Mivel úgy látjuk, hogy csak a különböző erők váltakozó kimenetelű csatájának eredményeként minősült egy-egy tanítás végül is igaznak vagy tévesnek (avagy az egyik egyháztörténet szavával szólva: az, hogy valami az egyház hivatalos tanítása vagy tévtan, csak dátum kérdése), ezért az „igazhitű, igazhitűség”, ill. „eretnek, eretnekség” kifejezéseket következetesen idézőjelbe tesszük.

1. Edessza

Semmiféle bizonyossággal nem lehet állítani, hogy 200 körül létezett volna Edesszában (a Római Birodalomtól 216-ig független Oszroéne királyság fővárosában) egyházilag szervezett kereszténység. Az edesszai kereszténység legrégebbi történetét „eretnekek”, Markion (2. szd. első fele), Bardeszánész (2. szd. második fele) és Mani (216–276) neve határozta meg.

Palut (2. szd. vége vagy később), az „ortodox” kisebbség feje, oly csekély jelentőséggel bírt, hogy a 6. században keletkezett Edesszai Krónika teljesen meg tudott feledkezni róla olyan személyiségek mellett, mint Markion, Bardeszánész vagy Mani. Az „ortodox” „palutiánusok” még a 4. században is kénytelenek vezetőjük nevével nevezni és nevezetelni magukat. A „keresztény” nevet ugyanis megtagadták tőlük, valószínűleg azért, mivel azt már egy másik csoport foglalta le (feltehetően a markioniták). (Egyébként érdemes tudatosítanunk, hogy egy 2. századi „püspök” az esetek többségében bizonyára egész gyülekezetével együtt elfért egy magánlakásban...)

Mit jelent az edesszai egyház számára Markion, Bardeszánész és Mani mellett egy Ariusz († 337)? Előfordul (pl. Szir Efrénnél 370 körül), de az előbbiekkal összehasonlítva elenyészően ritkán, és nem mint a „ragadozó farkas”, a „mocskos disznó” vagy az „ős gazember”. Ezeket az elnevezéseket az „örjögő Markionnak”, a „csaló Bardeszánésznek” és az „örült Maninak” tartják fenn az „igazhitűek”, akiknek azonban minden erőfeszítésük ellenére sem sikerült elhárítaniuk a vesztét.

Az „eretnekek” ugyanis a legnagyobb makacssággal ragaszkodtak ahhoz, ami számukra igazságnak tűnt. Térdre kényszerítésüket – s persze ezt is jórészt csupán kifelé – csak Edessza 411–435 között működő püspökének, Rabbulának erőszakos személyisége tudta végbevinni. Ekkor

persze már abban a korban vagyunk, amikor az államhatalom is céltudatosan dolgozik azon, hogy elnyomja a kifejezett „eretnekséget”. Rabbula egyik presbitere, Ibas még 433-ban (tehát Rabbula életében!) „Edessza tiranusának” nevezte főnökét (ho téssz hémeterasz poleosz türannosz), ami érthető, ha tekintetbe vesszük, hogy uralkodása alatt az „eretnekek” istentiszteleti helyeit lerombolták, írásukat elégették, gyülekezeti vagyonaikat el-kobozták, s személyüket illetően a legrosszabb sajnargatásokkal, sőt testük és életük veszélyeztetésével kellett számolniuk. A püspök halála után viszont egyik munkatársa így számol be az ügyről: „Sok szóval sem tudnám megmutatni, milyen nagy volt a buzgósága a markionitákat illetően. A markionita tévtan rothadó fekélyét a nagy orvos, Krisztus gondossá-gával gyógyította, teljes türelemmel. Isten ugyanis félelmet öntött a szívükbe a szent Rabbulától, ők pedig hittel elfogadták Rabbula igazságát, esküvel tagadván tévtanaikat...”

Ugyanekkor az örmény helyzet sem jobb, mert az ottani püspök így jellemzi: „A Sátán egy csomó eretnekséget hoz az egyházra, úgyhogy éppen annyi eretnekség van, amennyi püspök.”

2. Egyiptom

Kb. 180-ig szinte semmit sem tudunk az alexandriai és egyiptomi kereszténységről. A forrásokban nem áll semmi. Vajon mi okuk lett volna arra, hogy hallgassanak a kereszténység kezdetéről egy olyan fontos centrumban, mint Alexandria, ha lett volna valami örvendetesről beszámolniuk?

Pedig a 2. szd. közepén, sőt kezdetén is bizonyos léteztek már keresztények Egyiptomban. De milyenek voltak? Gnosztikusok. Két főnmaradt (apokrif) evangélium tanúskodik róluk; az egyik az „Egyiptomiak evangéliuma” (to kat' Agüptiusz euangelion), tehát a „tulajdonképpen” egyiptomiak, azaz az egyiptomi pogánykeresztények evangéliuma, a másik a

„Héberok evangéliuma” (to kath' Hebraiusz euangelion), tehát az Egyiptomban élő, görög nyelvű zsidókeresztények evangéliuma. Mindkét írás mögött egy-egy „eretnek”, szinkretista-gnosztikus alapokon nyugvó vallás áll, amelyek azonban nyilvánvalóan nem egyesültek közös egyházban, hanem mindkét kör a maga külön evangéliuma köré csoportosult. Hogy ezek az emberek egyszerűen „kereszténynek” nevezték magukat, magától értetődőnek tűnik.

Olyasmi, amit „egyházi” kereszténységnek lehetne nevezni, először Demetriosz, Alexandria 189–231 közötti püspöke idején tárul szemünk elé. De hogy mily csekélynek kellett lennie az „igazhitűek” számának, az mutatja, hogy Demetriosz volt az egyetlen egyiptomi „püspök”, amikor hivatalba lépett... Elég sokáig élt ahhoz, hogy érvényesülni tudjon, és eléggé tudatában volt erejének ahhoz, hogy még egy Origenészt (184–254) is megrendszabályozzon, amikor az – palesztinai püspökök kezéből véve föl a papi méltóságot – keresztelte szervezeti intézkedéseit, melyekkel minden hatalmat az alexandriai egyházfő kezében akart összpontosítani. Száműzte Origenészt a városból, és megtiltotta további tanítói tevékenységét. (Érdekes: Míg Palesztinában, Arábiában, Föniciában, sőt Akhájában sem törődött senki a Demetriosz által Origenész ellen kiadott körlevéllel, Róma felzárkózott hozzá...)

Alexandriai Kelemen († 215 körül) sokkal erősebben eltért az egyházi tanítástól, mint utóda, Origenész, Demetriosz mégis békében hagyta őt. Ennek legmeggyőzőbb oka feltehetően abban áll, hogy egy emberöltővel korábban Alexandriában (az „ortodox egyház” gyengesége miatt) még nem volt kilátás arra, hogy sikerrel lehessen támadni olyan személyiségeket, mint Kelemen és Origenész. Nem volt rá lehetőség, de talán még komoly hajlam sem.

Minden okunk megvan arra, hogy legalább kérdést fölvezzük: vajon a 2. szd. végén, a 3. szd. elején világos határok alakultak-e ki Egyiptomban „eretnokség” és „egyháziasság” között. Ez olyanira kétséges, hogy inkább azt kell mondanunk: **egy későbbi nézőpontból tekintve az egész egyiptomi kereszténység „eretnek” színezetű volt.** Mert hogy az „igazhitűség” a kezdet kezdetétől jelen lett volna Egyiptomban, azt a Márkról mint az alexandriai püspöki szék alapítójáról és első betöltőjéről szóló egyházi legenda éppoly

kevésbé képes igazolni, mint ennek megfelelőjét az Abgár-monda Edesszára nézve. Az a körülmény, hogy a *legendához kell visszavonulni*, inkább újabb világos utalás arra, hogy a történelmi emlékezet nem támogatja ezt a felfogást és sosem is alapozta meg. Okunk van feltételezni, hogy az „igazhitű” Alexandriának Róma „bocsátotta rendelkezésére” Márkot mint egyházalapítót és a püspöki hagyományos apostoli kezdetét. Legalábbis nem látható be, honnan származnék különben.

vel kapcsolatban? Továbbá nem elgondolható-e, hogy itt ugyanazt a csíkot nélkülözzük Kisázsia déli és keleti részén, amelynek hiánya az 1. Péter-levél fölíratában is ismételtlen csodálkozást vált ki és mindenféle magyarázati kísérletet eredményez? (*E területre nézve még Róma is belátja a beavatkozás kísérletének kilátástalanságát; ugyanaz a Róma, amely nagyjából ugyanebben az időben egészen más módon jár el az akhájai Korintussal szemben.*)

Azt sem szabad említetlenül hagynunk, hogy Hierapolisz (Kol 4,13) és Kolossze egyházai fölött mind János, mind Ignác jeges hallgatással siklik el.

Másrészt Kisázsia nyugati részén (partvidéken) – a palesztinai kereszténység kiváló tagjai odaköltözése révén (vö. János presbiter: Jelenések könyve; Fülöp: Csel 21,8–9) – *fölldüli és előterbe lépett a zsidókeresztény elem.* Ez legkönnyebben annak a feltevésnek a segítségével magyarázható, hogy a pogánykeresztények nagy része egyre kevésbé jött szóba az „egyházi” közösség számára (*minthogy „eretnekek” voltak, vagy azokká váltak.*)

Mindenesetre a markioniták, a montanisták és más „eretnekek” között **több vértanú volt**, mint az tetszett az „ortodoxának”, amely erősen fáradozott azon, hogy megfossa ezt a tényt súlyától és megkapó ragyogásától (ld. Euszebiosz, *Historia Ecclesiastica* [Egyháztörténet, a továbbiakban: HE] V,16,21: „Más eretnekségeknek nagyon sok vértanújuk van, de ezért még természetesen... nem valljuk, hogy igazuk van”).

Az újszövetségi János-levelek szerint is **nagy a tévtanítók száma** (I 2,18; II 7); arra építve, hogy birtokolják a Lelket, vitatják az ember Jézus azonosságát Krisztussal, az Isten Fiával (I 2,22; 4,2–3; 5,1.5.6skk.20). Biztos, hogy itt már végbement a két párt szétválása (I 2,19). Az I. János-levél győzelemként ünnepli ezt (4,4); de ha rögtön ezután az 5. versben azzal a kényszerű beismeréssel találkozunk, hogy „a világ” a többiekre hallgat, elhagy minket jó bizodalunk, mintha az „egyház” itt létszámfölényben s hangadó lenne...

Ezzel a kisázsiai Jánossal időben az 1. Kelemen-levélnél állunk (Római Kelemen [Róma püspöke 92–101 között] 1. levele a korintusiakhoz [95–96 táján]), és úgy tűnik, hogy ezt a Korintusba küldött híres iratot csak akkor érthetjük helyesen, ha belevesszük az itt tárgyalt összefüggésbe. Mindenesetre az 1. Kelemen-levéllel eljutottunk Rómába, amely majd egyedülálló jelentőségre tesz szert az „igazhitűség” és az „eretnokség” közötti küzdelem eldöntését illetően.

3. Kisázsia. Antiókhiai Ignác és Szmirnai Polikárp

Már az a körülmény is, hogy **Ignác** († 110) legtöbbször *intelmek, nem pedig leírások* formájába öltözteti mondanóját (Ef 4,1: „Illó, hogy egyetértetek a püspök akarataival... Olyan összhangban kell lenni a püspökkel, mint a lant húrjainak”; Magn 6,1: „Intelek titeket...”, mert a püspök Isten helyettese”; Szmim 8,1: „Kövessétek mindannyian a püspököt...”), kézenfekvővé teszi, hogy nem annyira tényeket ábrázol, mint inkább **vágyképeket fest a monarchikus püspökségről** (Ef 6,1: „Nyilvánvaló, hogy a püspököt úgy kell tekintenünk, mint magát az Urat”; Magn 7,1: „Ne tegyetek semmit a püspök és a presbiterek nélkül; ne próbáljatok semmi olyat tenni, ami nektek külön jónak látszik”). Ami számára a „püspök” címben rejlik, az – hasonlóan az edesszai Palut esetéhez – nem más, mint a vezetői szerep egy olyan csoport élén, amely *a legsúlyosabb létharcban áll a szinte túlerőben lévő ellenféllel, tehát az „eretnekekkel” szemben* (Magn 8,1: „Idegen tanokkal meg ne tévesszenek titeket”; Trall 6,1: „Csak keresztény táplálékkal éljeteget, tartózkodjatok az idegen fűszertől, mely az eretnokség”; Filad 3,1–3: „Övakodjatok az ártalmas növényektől... Aki a szakadáralt tart, az nem öröklí országát”; Ef 7,1: „Kerülőtök kell őket, mint a vadállatokat; veszett kuttyák ugyanis, nem nyíltan marnak”).

Mindenesetre nagyon **valószínű, hogy az antiókhiai kereszténység tekintélyes része kereken elveti Ignác önértékelését.** Ez abból a megfigye-

lésből adódik, hogy Ignác szinte *kétségbeesett erőfeszítéseket tesz* (személyes küldöttei és levelei révén) a monarchikus püspökséggel kapcsolatos álláspontjának érvényesítésére (Ef 5,2–3: „Ha egyik vagy másik hívő imádságának akkora ereje van, mennyivel több a püspök... imájának”; Trall 7,2: „Aki az áldozati oltár kerületén belül van, az tiszta...; azaz, aki a presbiter, a diakónus és a püspök tudta nélkül tesz bármit is, az nem tiszta lelkiismeretében”; Szmim 9,1: „Aki a püspököt tiszteli, azt Isten is megbecsüli; aki a püspök tudta nélkül tesz bármit is, az a Sátánnak szolgál”).

Ugyanígy kell megítélnünk **Polikárp** († 167) helyzetét is, hiszen Szmirnában vele egyidejűleg létezik egy „gnosztikus ellenpüspök” is. Polikárp tehát, aki **még Szmirnában sem tud egyeduralkodóvá válni**, semmiképpen sem tartja kezében Asia provincia (Kisázsia) kulcsát. Alátámaszthatják ezt Polikárp filippiekhez írott levelének következő sorai: „... igazságban és félelemben szolgáljatok Istennek, elhagyván az üres, hiábavaló beszédet, és sokak tévelyét” (2,1); „Mindaz, aki nem vallja, hogy Jézus Krisztus testben jött el, az antikrisztus; aki a kereszt bizonyágát nem vallja, az a Sátántól való; aki az Úr szavait... elferdíti, az a Sátán elsőszülöttje. Hagyjuk el hát sokak hiábavalóságait és a hamis tanokat” (7,1–2); „Álljatok erősen... szilárdan és megingathatatlanul a hitben” (10,1).

4. Kisázsia az Antiókhiai Ignác előtti időben

Mintegy két évtizeddel Ignác előtt egy másik keresztény írt a kisázsiai egyházaknak: az apokaliptikus **János**. Az Apokalipszis (Jelenések könyve) hét kisázsiai egyháza közül aztán Ignác már csak háromhoz fordul: az efezusihoz, a szmimiaihoz és a filadelfiaihoz, viszont a pergamonhoz, a tiatiraihoz, a szárdeszihez és a laodiceaihoz nem.

Vajon túl sokat állítunk-e, ha **Ignác** – aki már csak tekintélye kedvéért is igyekszik oly tágra vonni befolyásának körét, amennyire csak lehetséges –

megszólalásából és hallgatásából, tekintetbe véve a Jelenések könyve adatait is, arra következtetünk, hogy *Pergamon, Tiatura, Szárdesz és Laodicea keresztényeitől éppenséggel nem volt már mit remélnie*, mivel ott nem kínálkoztak számára fogódzópontok, nem létezett „püspök”, akit igénybe vehetett volna – *minthogy az „eretnekek” maradtak vagy lettek hangadók?*

Vajon miért támad föl Ignácban a befolyás-gyakorlás kísérlete szinte **kizárólag Kisázsia nyugati partvidéké-**

5. Róma és a Rómán kívüli kereszténység

Az 1. Kelemen-levelet illetően kettős nehézség áll fenn: a) a levél nagy részének kevés vagy semmi köze sincs a levél egyébként világosan kimondott céljához, b) e levél esetében is sajnos csak az egyik fél szól hozzánk...

Mi is történt valójában Korintusban? A Péter és Pál nevével fémjelzett „régí”, „idős” keresztények („presbiterék”) háttérbe szorultak a **gnosztikus nézeteket valló** (és szabados életmódú) „**fiatalok**” mögött, akiknek céltudatos és becsvágyó képviselői **leváltották a régi vezetést. Ez érzékenyen érintette Róma „ortodox” igényeit és befolyásolási terveit, ezért közbelépett; sikerének esélyeit növelte a korintusiak belső megosztottsága.**

Ezt az értelmezést alátámasztja Polikárp tanúságtétele, valamint Korintusi Dionüsziosz (2. szd. második fele) szavai, aki azt írja: „A korintusi egyház

6. Róma toborzási és harci módszerei

Róma az eretnekségek (főleg a Markion) **elleni harcban megkonstruálja Péter főségét**, hogy a saját maga által hirdetett tan apostoli-jézusi voltát igazolja (ennek érdekében az eredeti Péter-Pál kettősből menesztik Pált!). *Aztán ezt a péteri elsőséget kiterjeszti Korintusra és Antiókiára is*, mondván, „Péter alapította őket, ill. volt első püspökük”, noha ennek a tények egyszerűen ellentmondanak (vö. Gal 2,11–13; Csel 11,19–21; 11,22; Barnabás; Csel 13,1 alapján Csel 12,17 nem jelentheti Antiókiát).

Az imént említett célt szolgálják a hiánytalanul megkonstruált, az alapítás koráig visszamenő püspöklis-ták is (melyek tehát a hivatalos katolikus önértelmezéssel ellentétben nem valódi hagyományt tükröznek, hanem teológiai szándékot és hatalmi igényeket!).

Mellesleg az „eretnekek” ugyanezzel (*a successio apostolica-val*) dicsekedtek; pl. a valentinianus Ptolemaiosz reméli, hogy levelének címeztette, Flora méltó lesz „az apostoli hagyományra, amelyet mi is töretlen örökösödéssel (= successio apostolica) kaptunk, s egyidejűleg minden tételünket Üdvözítőnk tanítása alapozta meg”.

Ignác dicséri a rómaiakat mint olyanokat, akik „más keresztényeket tanítottak” (Ign Róm 3,1), ill. akik „a szeretet elsőbbségével vannak fölruházva” (prokathemené és agapés) (Ign Róm felirat). Korintusi Dionüsziosz szerint pedig a rómaiaknak kezdettől fogva megvolt az a szokásuk, hogy minden keresztényt sokféle módon részesítsenek jótettekben, és a különböző városokban élő egyházaknak támogatásokat nyújtsanak (HE IV,23,10).

Az ilyen támogatásokból (például) rabszolgákat, vagy fogságba, ill. az

megmaradt az igaz tanításban... Számos napot töltöttem velük, melyek folyamán együtt örültünk az igaz tanításnak” (HE IV,22,2), továbbá Iréneusz sorai: „... a római egyház igen részletes írást küldött a korintusiaknak, nyomtatékosan békére intette őket, megújította hitüket és azt a hagyományt hirdette nekik, amelyet nemrég kaptak az apostoloktól” (Adv. Haer., III,3,3).

A keresztény Görögország (Akhája) azonban – fővárosától, Korintustól eltekintve — **idegen maradt Rómától. Euszebiosz szinte semmiről sem tud beszámolni a 100 és 200 közötti időszakról** egy művi püspöklistán kívül; különösen feltűnő, hogy az – Ignác kapcsán – oly fontos Antiókiáról sem tudunk szinte semmit sem ebből az időszakból; igaz, a szembenálló felek kölcsönösen megsemmisítették egymás írásait, de azért ez mégiscsak feltűnő.

igazságszolgáltatás markába esett híveket váltottak ki. (Ignác római levele tele van félelemmel, hogy vele is ezt teszik, s akkor nem lehet vértanú.) **Hogy Róma megengedettnek tartotta, hogy az aranyat is a mérleg serpenyőjébe dobja**, arról (persze egy későbbi időre vonatkozóan) tanúskodik Euszebiosz dicshimnusza Konstantinról: „...annak érdekében, hogy a lehető legtöbb embert nyerjek meg az evangélium tanításának, a császár gazdag adományokat adott” (vö. HE X,6). (Így aztán Ambrusnak már lesz milyen példára támaszkodnia, amikor szintén arannyal szerez magának párthíveket a szegények közül...) *A támogatásokhoz szükséges pénzt valószínűleg a római (sokszor igen tehető) hívek „megadóztatásával biztosították.*

(*Persze az eretnekek ugyanezt csinálták*, pl. a monarchianusok Rómában havi 150 dénáros apanázzsal érték el, hogy a hitvalló Nataliosz a püspökük legyen: HE V,28,10; sőt már Montanuszról is olvassuk, hogy „bért fizetett azoknak, akik hirdették tanítását”: HE V,18,2.)

De Róma nemcsak pénzzel, hanem „kihelyezett emberei” révén is érte

7. Az igazhitűség és az eretnekség közötti küzdelem módja

Hogy a **figyelmeztetések és óvások** (mind a szóbeli, mind az írásbeli vitákban) **újából és újából a másik fél hamis hitére mutattak rá**, az túlságosan is magától értetődő ahhoz, hogy példákra lenne szükség.

A 2. szd. kezdetén, amikor a különböző körök még nem különültek el egymástól „egyházanként”, hanem – legalábbis külsőlegesen – még minden megkereszteltet összefog az egység, *Ignácnak* a filadelfiaiakhoz írt levele (5–8. fejj.) nyújt betekintést a vé-

el eredményeit; ilyen volt Korintusi Dionüsziosz is, aki ahol lehetett, igyekezett hangulatot kelteni a római–korintusi „ortodoxia” iránt (váltakozó sikerrel).

Róma toborzási módszereihez tartozott továbbá, hogy „megértő” volt a nagy tömegek gyöngeségei iránt, pl. a második bűnbánat vagy az eretnekkeresztység kérdésében. Hűen tükrözi ezt a szellemet a Róma-rajongó Korintusi Dionüsziosz levele a knószoszi Amasztrisz püspökéhez, Pinüszoszhoz (ne rója „az önmegtartóztatás néhez terhéz szükségképpen a testvérekre”, mert „sokan közülük gyengék”), melyet az válaszában túl langyosnak tart (kéri, hogy „szilárdabb eledelt adjon a gondjaira bízott népnek, nehogy a tejhez hasonló igékhez szokjanak hozzá”; HE IV,23,7–8).

Róma értett ahhoz is, hogy megfelelő vezetőket emeljen pozícióba – pl. nem Hermaszt, hanem testvérét, Piuszt (2. szd. eleje); a későbbi vértanú, Jusztinosz († 165) apologeta sem kap hivatalt –, **akik aztán elég rámenősek és erőszakosak**, mint Anikétoz (HE V,24,16–17) vagy Viktor (HE V,24,9–10: „Viktor megpróbálta a közös egységből tömegesen kiközösíteni egész Azsia egyházait... Ítéletét levelek útján tette közzé... Ez azonban nem tetszett az összes püspököknek... Azt tanácsolták neki, hogy legyen gondja békességre...”).

Mindez érthetőbbé válik, ha tudatosítjuk, hogy Róma kereszténysége kezdetől fogva erős külső nyomásnak volt kitéve (Nero, Domitianus...); rákényszerült, hogy olyan tulajdonságokat fejlesszen ki, mint az okosság, energikuság, egyöntetűség. *És mivel a római kereszténység hitéletét mélyen a 2. századba hatóan megkímélték a súlyos zavarok, itt épült ki az egyetlen „megbízható ortodoxiájú” egyház, amely annyira egészséges volt, hogy még a behatolt markionita „betegségcsírákat” is kivetette magából azok rövid és heves támadása után.*

A hitében és életvitelében lényegileg egyöntetű, szigorúan szervezett és a püspöki monarchák által tervszerűen vezetett római egyház a 2. szd. vége felé hajlik arra, és abban ahelyzetben is van, hogy kiterjesze befolyási övezetét.

lemények ütközésébe. Például ezt írja: „Amennyiben valaki a júdaizmusról magyarázna nektek, ne hallgassátok meg! Jobb ugyanis körülmetéltől kereszténységet tanulni, mint körülmetéletlentől júdaizmust. Ha sem egyik, sem másik nem Jézus Krisztusról beszél, számomra csak temetői oszlopok és sírok, melyekre emberek nevei vannak fölírva... Az Úr megbocsát minden megtérőnek, ha az Istennel való egységre a püspök tanácsához tér meg...” (6,1; 8,1).

Rómában az „ortodox” Rhodón a marionita Apellésszel vitázik, aki többek között azt állítja, hogy „a jövedelmek önmagukat cáfolják meg, mert... nincsenek összhangban egymással, hazudnak és egymással ellentétben vannak”. Mire Rhodón: „Amikor aztán megeskettem, hogy az igazat mondja, megesküdött rá...: nem tudja, hogy van az, hogy egy teremtetlen Isten van. Erre kinevettem őt és megróttam...” (HE V,13,5–7).

Euszebiosz Egyháztörténetének 16–17. fejezetében egy Ismeretlen, 18. fejezetében egy Apollóniosz nevű „igazhitű” küzd a montanisták ellen (Montanus fellépése 156–157 tájára tehető). Ami az Ismeretlent illeti: **A semper aliquid haeret („valami mindig megragad”) alaptételét nem lehet cínikusabban alkalmazni**, mint ahogy ez az egyházi élharcos teszi, aki alapjában véve maga sem hisz az általa továbbadott híresztelések igazságában (vö. HE V,16,13–15). Az Ismeretlennél valamivel fiatalabb Apollóniosz pedig még nagyobb mértékben tesz föl min-

dent az **ellenfelek megvetetté tételére**. Nemcsak arra törekszik, hogy jövedelmeket mindenestül hazugságoknak bélyegezze, hanem a „szektavezérek” egész életvitelét is teljes nyomorúságukban akarja leleplezni (V,18,1–2).

Az **„eretnekek” is gyalázatos torzításokkal mutatnak be és felülmúlhatatlan kifejezésekkel vetnek el mindent**, ami a legnagyobb dicsőre méltó – mihelyt az az „igazhitűek” oldalán jelentkezik. Ugyanígy a másik oldal részéről Apollóniosz is csak „ügynevezett” mártirokról tud az eretnekek sorában, akiket tőle telően nevesítéssé és megvetetté tesz.

Hogy miképpen állítják a „történelmet” az „igazhitűség” szolgálatába, azt nemcsak a Jézusról és az apostolokról szóló, kánonon kívüli elbeszélések mutatják meg, hanem az a mód is, ahogyan az új mozgalom kiemelkedő híveiről beszélnek... **Az ellenfelek megrágalmazása** ezekben a körökben nagyobb szerepet játszik, mint, mondjuk, a Szentírással érvelés.

8. Az irodalom szerepe a harcban

A 2. szd. végére datálva Euszebiosz fősorol (HE V,27) bizonyos szerzőket és könyvcímeket – csak ízelítőt a nagy bőségéből, ha hinni lehet neki –, akiket, ill. amelyeket a buzgó egyházi férfiak odaadó szorgalma emlékműveinek nevez. Rejtély marad azonban, hogyan volt képes ez a gazdag tartalmú, „igazhitű” irodalom a 2-iktól a 4. századig fennmaradni és a kereszténységben belül egyre jobban terjedni, ha aztán az Euszebiosz utáni korban – amikor a kereszténység, túlnyomóan „ortodox” formájában, érvényre jutott, tehát már nem fenyegette veszély – egyszerűen eltűnt... Ugyanis már Euszebiosz is csak másodkézből tud e művekről, nem álltak rendelkezésére, nem olvasta őket, legfeljebb a címüket közli. Magyarán: **azt kell gondolnunk, hogy csupán Euszebiosz költői túlzásairól van szó**, és őrsek az olyan kijelentései, mint amelyek pl. a HE IV,19, IV,21 és IV,25 végén, a IV,18,1-ben és IV,27,1-ben olvashatók mindenféle fennmaradt levelekről meg iratokról.

Nem elégséges magyarázat ugyanis az, ami egyébként tény, hogy **mindkét oldal nagy buzgóságot tanúsított a másik írásainak megsemmisítésében**. Az is gyakran előfordult, hogy amennyire csak lehetett, **használhatatlanná tették** azokat, vagy megfelelően **átalakították**, és aztán saját használatukba vették: **azaz meghamisították az ellenfél iratait**. De még hamisításra sem volt mindig szükség. Elég volt az is, ha **az ellenfél gyöngeségeinek és elégtelenségeinek egy-egy bizonyítékát**, ahelyett hogy a szeretet palástjával befódták s ezzel átadták volna a feledésnek, **a nyilvánosság fényébe állították és a piacon kúrtolták szét**.

Kétségtelen azonban, hogy mind az „igazhitűek”, mind az „eretnekek” céljaik szolgálatába állították az írásban is terjesztett prédikációkat, vallási költeményeket, ódákat, himnusokat, zsoltárokat és egyéb dalokat, apokrif „apostolok cselekedeteit”, regényeket – **bár kérdéses, mi volt ennek az irodalomnak a tényleges jelentősége**.

Nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy az **egész irodalmi csatározás az átlagkeresztények feje fölött zajlott le**, s ami ilyen-olyan úton mégis eljutott hozzájuk, az sem igen tehetett rájuk nagy benyomást, mert **ezekből a művekből semmiféle meggyőző erő nem árad**. Ez az irodalom lényegileg csak a szerzők saját körére hatott, s ez a hatás is igen korlátozott maradt mind térben, mind időben.

9. Az „ortodoxia” győzelme

Láttuk már fentebb, a 4. pontban, hogy a **2. szd. végén a frígiai Hierapolisztól keletre alig találjuk meg az „igazhitűség” nyomait: a „kereszténység” és az „eretnokség” itt lényegileg azonos jelentésű**.

Róma viszont kezdettől fogva az **„igazhitű” mozgalom középpontja és fő forrása volt** a kereszténységben belül. **Ennek okait a következőkben adhatjuk meg**: Róma fektűt a legmesszebb a keleti veszélyzónától; a rómaiak **józan felfogása** nem volt jó táptalaja a szír vagy egyiptomi szinkretizmusnak; Rómában újból és újból érvényre jutott a **rend és a fegyelem**, a törvény és a szabályok iránti érzék; a római ember természeténél fogva alkalmas volt a **szervezői** feladatokra, s ezzel döntő fegyverhez jutott az „eretnekek” elleni harcban; ennek a fegyvernek annál is inkább hatásosnak kellett bizonyulnia, mivel Rómának igen

hamar rendelkezésére álltak a szükséges **anyagi eszközök** ahhoz, hogy keresztülvigye messze ható terveit; ezekre az anyagiakra, valamint arra a tudatra támaszkodva, hogy ő alkotja a legnagyobb apostolok által alapított egyházat, céltudatosan tört Kelet felé...

Az **„eretnekek”, akiknek különféle irányzatai és leágazásai még laza célszövetségekbe sem tudtak tömörülni, semmit sem tudtak Róma adottságaival szembeállítani, ami hasonló védő- és átütő erővel rendelkezett volna. Így az „eretnokségek” sorsa az volt, hogy miután elvesztették a kapcsolatot a kereszténység másik, „igazhitű” részével, szétforgácsoldjanak**, egymás ellen is hadakozzanak és ily módon **külön-külön vereséget szenvedjenek az „ortodoxoktól”**.

Ilyen körülmények között természetes volt, hogy az egybeforrott egyháziasság a maga összpontosított energiájával egyre inkább magához vonzotta azoknak a nagy tömegét is, akik – egyfajta általános kereszténységnek hódolva – először nem láttak tisztán, határozatlanul a két párt között középen álltak, s akik eltérő körülmények között éppenséggel a másik oldalra is állhattak volna.

Nem kevésbé tűnik magától értetődőnek, hogy **a római államhatalom végül fölismerte: a Rómából egyházzal szervezett kereszténység hús a húsából, szövetkezett vele, és végső soron ezáltal tette lehetővé számára, hogy döntő győzelmet arasson a „hitetleneken” és az „eretnekeken”**.

S még valami: **Sok jelentős dolog másképp alakult volna, ha a tulajdonképpen Kelet nem zárkózott volna el hosszú ideig az új vallás elől**. A kereszténység így kezdettől fogva Nyugat felé irányult, s a **történelem alakulása egyenesen Róma karjaiba kergette**.

A zsidókereszténység képtelen volt arra, hogy nyomon kövesse azt a fejlődést, amely a görögösödött pogányság talaján végbement, s ez hamarosan oda vezetett, hogy a júdaisták a pogánykeresztények részéről meggyőződéssel elvetett „eretnekek” váltak (s így tanulságos példáját adják annak, hogy a régi megőrzői is „eretnekek” válhatnak, ha a fejlődés túlságosan túllép rajtuk).

A zsidókereszténység eltaszítása azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy a pogánykeresztények eleinte vallási egységet alkottak volna egymás között. Ellenkezőleg, igen tekintélyesnek kell elképzelnünk sokféleségüket. Tulajdonképpen **furcsa játéka a történelemnek**, hogy a nyugati kereszténység arra lett kiszemelve, hogy rögtön kezdetben meghatározó befolyást gyakoroljon arra a vallásra, amelynek bölcsője Keleten ringott, s ezzel megadja neki azt az alakot, amellyel majd az egész világon érvényre jut. **A kereszténység** ugyanis sosem ért volna el ilyen sikert, ha világmevető túlvilági vallás s egy égből származó emberfelettség kérielhetetlen életrendje marad, vagy vallási és szellemi ingyencék bonyolult misztériumkultusza, avagy entuziasztikus túltengés, amely ma magasba csap, holnap meg leapad. g.g.a.

Hogyan keletkezhetett a húsvéti hit?

A Jézus feltámadásáról szóló evangéliumi beszámolók kapcsán érdemes egyszer végiggondolni, hogyan is keletkezhetett az apostolok, ill. az ősegyház húsvéti hite, azaz Jézus feltámadásáról vallott hite.

Az egyház hivatalos tanításának elfogadása esetén nincs probléma, a kérdés ekkor voltaképpen nem kérdés, s ha mégis, a válasz roppant egyszerű: Isten bármit megtehet, egy halott föltámasztása egyáltalán nem okoz gondot neki.

Akinek **azonban gondot okoz,** hogy vakon igaznak tartsa és aztán felelősséggel vallja, **hogy itt egy hulla a teremtés (megszokott) rendjével elentétes módon „feltámadt”,** és olyan szellemalkákká változott, amely képes tetszése szerint a túlvilágban vagy e világban mozogni, önkényesen láthatóvá vagy láthatatlanná lenni, és ha kell, megtapogattatni magát (Lk 24,39: „Tapintsatok meg!... A szellemnek nincs húsa és csontja, mint nekem”), s a végén a felhőkben lebegve a mennybe távozni (Lk 24,51; Csel 1,11) — annak számára mégiscsak értelmes a kérdés: **Hogyan jött létre az ősegyház húsvéti hite?**

A modern teológusok viszonylag könnyen megoldják a problémát: vagy látomásai voltak az apostoloknak, s ezekben Jézus feltámadotként jelent meg nekik, vagy *belső, lélektani folyamatok* eredményeként alakult ki bennük Jézus feltámadásának hite (pl.: „Isten nem hagyhatta cserben ezt a nagyszerű prófétát, tehát élnie *kell,* ahhoz pedig *fel kellett támadnia*”; vagy: árulásuk miatti súlyos lelkiismeretfurdalásukat kompenzálták: „biztosan él”) — *és ezt a hitet öltöztették aztán megfelelő történetekbe.*

Ezek az értelmezések nem zárhatók ki, de nagyon súlyos további problémákat vetnek föl: a) Egy csokorra való, *ami a történeteket illeti:* Minek kitalálni a zsidó jog szerint tanúként számba nem jöhető asszonyokat, akik elsőként hallják a húsvéti üzenetet és látják a Feltámadottat? Minek kitalálni egy üres sírt, és megadni tulajdonosként a Főtanács egyik gazdag tagjának nevét, hogy a kétkedők utánajárhassanak? Minek kitalálni a test „elcipelését” (Jn 20,13,15), ahelyett hogy a Feltámadott diadalmas vonulásáról vagy netán repüléséről beszélnének? Minek kitalálni egy fiatal embert (Mk 16,5) egy angyal (Mt 28,2)

helyett? Minek etetni és itatni a Feltámadottat, sőt lépes mézet nyalogatni vele, hiszen a kétkedőkben ez csak nehézségeket okoz (Lk 24,42–43; Csel 10,41)? Miért jelenik meg a Feltámadott mindig titokban, „bujkálva”, ha egyszer „dicsőségesen” támadt fel, és már semmi baj nem érheti? Miért nem találták ki a Feltámadott csodatételeit? — b) Bár nem lehetetlen, de *lélektanilag* elég problematikus egy ilyen (a teológusok által feltételezett) módon létrejött „húsvéti hittel” előállni, s még inkább vállalni ezért a hitért az üldöztetést és a kivégzést, vagy akár csak annak veszélyét is. — c) Szinte képtelenség egy ilyen módon létrejött hittel *odaállni az események többi tanúja, vagy csak egyszerűen kortársa elé,* amikor is egyrészt nem lehet „messziről jött emberként” azt mondani, amit akarunk, másrészt nincs adva egy ájtatos hallgatóság, amely az egyház hite alapján már úgy is tudja, hogyan állnak a dolgok, vagy legalábbis kész elfogadni a Tanítóhivatal szavát, hanem tenyeres-talpas emberekről van szó, akik számára még az is vitatott, hogy egyáltalán van-e feltámadás, úgy-hogy bármikor megkérdézzük: „Mondd csak, Péter, ezt tényleg láttad, vagy csak álmodtad, netán látomásod volt!?” és az utóbbi két esetben aligha csatlakoznak lelkesen Jézus feltámadásának hitéhez.

Reális és elfogadható magyarázatot jelenthet viszont ez: Jézus nem halt meg a kereszten, csak eszméletét veszítette; a sírban magához tért; Arimathei József elvitte és elrejtette; a gondos ápolásnak köszönhetően föl-épült; az apostolok tényleg találkoztak vele, látták, tapintották, vele ettek-ittak (Csel 10,41). Ha mindezt *tényleg* megtapasztalták, akkor bátran előállhattak „feltámadásának” hírével.

(A Jézus túlélését egyébként lehetővé tevő mozzanatok közül néhány: nem kínlódott napokig a kereszten, hanem a szombat közeledte miatt hamar levették; nem törték el a lábszárcsontját, mint sietség esetén szokás volt; akadt, aki [státusa alapján] elkérhette Jézus testét Pilátustól, különben feltehetően a kivégzett bűnözők gödrébe vetették volna; nem földbe temették, hanem sziklasírba; nem volt idő megmosni és szabályosan eltemetni, különben műmiaszerűen bepólyázták volna, ill. a sírt a következő temetésig nem nyitották volna ki; a lándzsaszúrás nem ért

szükségképpen életfontosságú szerveket, Jn csak Jézus „oldalának” megnyitására szól [19,33].)

Itt azonban most nem az érdekel, hogy lehetséges-e ilyesmi, hanem az, hogy **ha így történt, ha ez a természetes folyamat zajlott le, akkor az apostolok miért nem így mondták azt el, és miért beszéltek Jézus „feltámasztásáról”.**

A válaszkísérlet előtt azonban még két dolgot vegyünk tekintetbe!

Az egyik: **Vannak utalások arra, hogy az apostolok tényleg úgy gondolták, sőt hirdették, hogy Jézus nem halt meg és nem támadt fel,** hanem az említett **természetes folyamatról volt szó:** a) *Az első és leghitelesebb hirdetésben* (bár itt az asszonyokról van szó, de hát mégiscsak ez a húsvéti hit kiindulópontja) nem az áll, hogy Jézus „feltámadt” [aneszté] vagy hogy „Isten feltámasztotta” [anesztészen], hanem hogy *„fölébresztetett, fölkeltetett, fölegyenesített, fölébredt, magához tért”* [égerthé: Mk 16,6], és ugyanezt a szót [égeiren] használja Péter apostol az Apostolok cselekedetei szerint (10,40) Kornéliusz házában: „Isten fölébresztette, fölegyenesítette őt...” (noha a Csel, s benne Péter is egyébként a „feltámasztotta” kifejezést is használja, vö. 2,24,32). — b) *Péter első nyilvános beszéde* (Csel 2,22–36) eléggé egyértelműen utal arra, hogy Jézus nem halt meg: „Ti keresztre szögeztétek... De Isten feltámasztotta őt, feloldván [aor. part.] a halál fájdalomait... Nem adta oda a Hádésznek, és teste nem látott rothadást” (2,24,27,31), magyarul: a keresztre szögezés nem érte el a célját, Jézus megölését, mert Isten „feltámasztotta” őt, feloldván = megszűntetvén (értsd: *azzal, hogy megszűntette*) azokat a „szülési fájdalmakat” [ódinasz], melyek általában a halálhoz vezetnek; ugyanilyen világos: „nem adta oda a Hádésznek, nem hagyta beleesni a Hádészba”, azaz a holtak birodalmába = még nem volt halott; ugyanezt jelenti, hogy „teste nem látott rothadást”, azaz nem indult oszlásnak, nem érte a végérvényes halál.

A másik: Bárki, bármikor, bármilyen eseményt mond el, vagy pláne értelmez, ezt **mindig egy adott „paradigmán”, értelmezési és közlési mintán, sémán belül, ill. annak segítségével** teszi (akár tudatában van ennek, akár nincs); ez a paradigma sok tényezőből tevődik össze, de két eleme kiemelkedő fon-

tosságú: az egyik az adott ember (és az adott kor...) világképe (vagy természetképe, kicsit talán leegyszerűsítve: természettudományos ismeretei), a másik az adott ember világnézete, közelebbről (filozófiai és) teológiai felfogása (még konkrétan: dogmatikája); persze a kettő sokszor átfedi egymást. Egyszerűen szólva: mindenki aszerint értelmez és mesél el egy eseményt, hogy „milyen (ideológiai) szemüveggel nézi” azt (ennek a szemüvegnek a legtöbb ember nincs tudatában, és még aki tudatosítja is, és „le akarja venni”, azaz tárgyilagos, tárgyyszerű akar lenni, annak is csak egy bizonyos határig sikerülhet).

Lássuk most már, miért is beszéltek az apostolok „mégis” Jézus „feltámasztásáról”, ha egyszer feltételezhető, hogy tudták: „csupán” magához tért?!

Az általános zsidó gondolkodás-mód (paradigma) szerint a világ minden jelensége és eseménye mögött Isten áll közvetlen okként: mindent Ő „mozgat”, Ő intéz (ha nem kell is ezt feltétlenül fizikai okságnaként fölfogni); ld. például az olyan ószövetségi leírásokat, miszerint „az Úr erős keleti szelet támasztott”, „az Úr zavart keltett az ellenség táborában, kidöntötte harci szekereik kerekeit”, „az Úr fűrjeket vezérelt a vándorló nép táborába” (talán ez a szemlélet mutatkozik meg Jézus egyik-másik kijelentésében is: „Atyátok nélkül még egy veréb sem hullik a földre”, Mt 10,29; vagy: „Isten öltözteti a mezei virágokat, táplálja az ég madarait”, Mt 6,26.30). Ha tehát az apostolok úgy tudták-gondolták is, hogy Jézus nem halt meg a kereszten, hanem csak tetszhalott volt (kómában volt), és később, a sírban nem föltámadt, hanem csak magához tért [égerthé, „fölbredt”], akkor is *magától értetődően* (vö. tudattalan paradigma!) és *tiszta lelkiismerettel* fogalmazhattak úgy, hogy „Isten föltámasztotta” Jézust.

Sőt! Az általános felfogáshoz és beszédmóddhoz képest két oknál fogva is „fokozott joggal” beszélhettek így: a) A keresztre feszítés túlélése egészen rendkívüli, ritka, mondhatni egyszeri esemény volt (bár Josephus Flavius említ eseteket), tehát joggal beszélhettek (a saját paradigmájukon belül) „fokozott” isteni közbeavatkozásról. — b) Ugyancsak a zsidó közfelfogásra alapozva joggal láthattak „bizonyító csodát” (közvetlen isteni beavatkozást) Jézus életben maradásában, azaz úgy láthatták, hogy Isten igazságot szolgáltatott az ártatlan prófétának (messiásnak?) ellenségeivel szemben („istenítéletet” láthattak benne a nagyra becsült Főtanács ítéletével szemben).

De ha nem úgy gondolták volna is az apostolok, hogy Jézus csak tetszha-

lott volt, és ezért még a fent idézett szövegeket is (Mk 16,6; Csel 2,24–27.31; 10,40) úgy kellene értelmezni, hogy Jézus valóságos haláláról és feltámasztásáról beszéltek, az sem lenne perdöntő bizonyíték Jézus halála és feltámadása mellett; ugyanis abban a korban **igen kezdetlegesen voltak a biológiai–orvosi ismeretek**, ennél fogva egyáltalán nem magától értetődő, hogy *biztosan* meg tudták állapítani a halál beálltát, különösen a nagypénteki „kapkodásban”. (Ugyanez vonatkozik a Jézus oldalát lándzsával megszúró katonára vagy a kivégzést vezető századosra is; vö. még Jairus lányának története: a hírhozók azt mondják: „már meghalt”, Jézus: „csak alszik”, Mk 5,35.39). Könnyen megeshetett hát, hogy Jézust csak halottnak tartották, azután ténylegesen találkoztak vele *testi* mivoltában (csak ebben az esetben mondhatta Péter hazugság nélkül: „Vele ettünk és ittunk... feltámadása után”, Csel 10,41), a kettő között történeteket pedig (a zsidó paradigmában gondolkodva) nem értelmezhetők és nem nevezhetők másként, mint hogy „Isten feltámasztotta Jézust a halottak közül”. (Egyébként: még a 20. századi Magyarországon is temettek el tetszhalottakat abban a hitben, hogy valóban meghaltak!)

Akár az első, akár a második verzió a helytálló (paradigmatikus gondolkodás, ill. kezdetleges biológiai–orvosi ismeretek), **nem eshetünk abba a hibába, hogy a 2000 évvel ezelőtti zsidó paradigmában mondottakat szó szerint átvesszük a mai európai paradigmába**, ahelyett hogy „lefordítanánk” az akkori szövegek értelmét a mai paradigmára, ill. az azt kifejező nyelvre. Ha ezt nem tesszük meg, akkor ugyanazt a hibát követjük el, mint amikor szó szerint (és dogmaként!) vettük a hat napos teremtéstörténetet, és ebben az esetben eljön az idő, amikor ezért ugyanúgy megmosolyognak majd minket, mint ahogy mi megmosolyogjuk nem is olyan távoli elődeinket...

Továbbá akár az első, akár a második verzió a helytálló, ami az ősegyház feltámadáshitét illeti, számításba kell vennünk még egy fontos szempontot: Itt is erősen működött egy (különbön általánosan jellemző) vallástörténeti jelenség, nevezetesen **a hagyományátadási folyamatot kísérő** (s az idő múlásával egyre jobban burjánzó!) **legendaképződési folyamat**, amely legszélesebb értelemben a krisztológiai tendenciát jelenti (az „emberfia” Jézusból megalkotják az „istenfia” Krisztust, az emberből Istent csinálnak), és amelynek egyik eredménye vagy megnyilatkozása, hogy az eredetileg „természetes” (= a teremtés rendjébe illő), csodamentes, bár kétségtelenül rend-

kívüli húsvéti eseményt (= egy ember túléli a keresztre feszítést) masszív, *természet-fölötti csodává „javítják ki”* (pontosabban: fűjják föl). Csak **három bizonyító példa:** 1) Mk-nál a vasárnap hajnalban a sírhoz siető asszonyok egyszerűen annyit látnak, hogy a követ valaki már elhengerítette a sír bejáratától (16,4), és sírőrzökről szó sem esik; Mt-nál nagy földrengés támad, az Úr angyala leszáll az égből, elhengeríti a követ (tekintete, mint a villám, ruhája, mint a hó), az örök halálra rémülnek (28,2–3); Lk-nál már két férfi (angyal) áll ott ragyogó öltözetben, az asszonyok félelmükben a földre szegeztek tekintetüket (24,4). — 2) Mk a sírban ülő, információt adó alakot „ifjúnak, fiatalembernek” mondja (16,5; a „neaniskos”-t csak ebben az értelemben használja az egész Újszövetség: Mt 19,20.22; Mk 14,51; Lk 7,14; Csel 2,17; 5,10; 23,18–22; 1Jn 2,13); Mt az „ifjúból” „angyalt” [angelos] csinál (28,2), Lk „két férfit” (24,4), de ezek ragyogó öltözetben vannak, s így ugyancsak angyaloknak értelmezhetők (Lk a 24,23-ban maga is így értelmezi, és Jn így is nevezi őket: 20,12). — 3) Ami Jézussal történt, azt Mk úgy nevezi: „égerthé” (16,6): „fölbresztetett, fölbredt, magához tért”; Mt már azt írja, [égerthé] „a halottak közül”, ráadásul „amint megmondta” (28,6–7). — Ez a csodagyártási folyamat idővel teljesen átszővi és végül szinte felismerhetetlenné teszi az eredeti történéseket. A későbbi korok pedig mindent készpénznek vesznek...

Külön tanulmányt igényelne annak bemutatása, miért és hogyan alakult ki Pál hite Jézus feltámadásáról, miért alakult épp olyanná, amilyenné, és miért vált számára minden mást elsőprő fontosságúvá. Aztán újabb tanulmány tárgya lehetne, hogy az ősegyház miért Pál hitét tette magáévá, és az egyház Krédójának miért az a lényege, hogy „meghalt és feltámadt”, és miért nem esik benne egyetlen szó sem Jézus tanításáról és cselekedeteiről...

Persze **a lényeg szempontjából mindez gyakorlatilag közömbös:** Jézus tanítása (tömören: Mt 7,12 vagy Mt 22,37–40) *érvényben van*, akár meghalt, akár nem, akár feltámadt, akár nem — mert csupán Pál (teljesen megalapozatlan) magánvéleménye az, hogy „ha Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló, üres, semmit érő a hitünk, és még mindig bűneinkben vagyunk” (1Kor 15,14.17), amint az egyetemes feltámadás és örök élet sem annak a függvénye, hogy Jézus nagy pénteken meghalt és húsvét vasárnap föltámadt-e.

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Mafla

Egy szép májusi napon, miközben a kertünkben tanultam a leckét, egyszerre csak sírást hallottam. A sírás az utca felől hallatszott, és könnyű volt megállapítanom, hogy Ugri Bugri, az öcskösöm zokog. Nem is a hangjáról ismertem rá, hanem arról a keserves fájdalomról, amellyel csakis Ugri Bugri szokott sírni. Hallottam én már sok gyereksírást akkoriban, azóta is, de olyan sírást, amilyen Ugri Bugrié volt, soha. A kistörpék sírásából ugyanis a megbántottság mellett mindig kihallatszott, és ma is kihallatszik több kevesebb harag is, dühösség is. Ugri Bugri sírásában azonban sohasem volt harag. Abból sohasem hallatszott más, csak fájdalom. Ezen a májusi délutánon pedig a szokásosnál is erősebb bánatalom érhettem, mert már nyirkordult is a kertünk ajtaja, az öcskös bejött és zokogva lépegetett a ház felé. Csakis olyankor szokta otthagyni azt a pajtását, aki megbántotta, amikor annyira gyöttrődött, hogy érezte: hosszabb idő is el fog telni, amíg ismét játszani bír vele. Eszembe ötlött ugyan, hogy visszavezetem az utcára — én már kilenc éves voltam akkor, Ugri Bugri hat — és megpróbálom helyreállítani köztük a zavartalan kapcsolatot, de tudtam, ha ennyire zokog, eredménytelen maradna próbálkozásom. Ilyenkor még nem vágyik az összebékítésre, még arra se, hogy bocsánatát kérje, aki megbántotta, hanem csakis arra, hogy egyedül legyen. Csupán annyit tettem tehát, hogy a kerítéshez mentem és megnéztem: ki okozott neki ekkora fájdalmat. Jól sejtettem: a legjobb barátja, Fújóska csellengett hazafelé az utcán. Bízhattam tehát

benne, mert nagyon szerették egymást, hogy uzsonna után vagy Fújóska fog ismét erre terekenni, benézegetni a kerítésünkön, vagy éppenséggel maga Ugri Bugri csúszkál majd át hozzájuk, és mosolyával mutatja: kimosták már szívéből a fájdalmat is, a neheztelést is a könnyek meg az eltelt negyed-órák. Az öcskös eközben bement a házba, és megtudtam, hogy most nem az asztalkájához

ült, nem is a szőnyegre az ágya elé, ahol játszani szokott, hanem az alacsony, fonott karosszékecskéjébe az ágya meg a kályha között. Ott gubbasztott mozdulatlanul és hangtalanul olyan csöndben, hogy ha bementünk ilyenkor a szobába, hosszú ideig észre sem vettük, hogy ott van. Ezen a napon azonban, mikor visszaültem a leckém mellé, csodálkozva kaptam föl a fejem. Az öcskös ugyanis még odabent is sírt. Kihallatszott a nyitott ablakon. Ha nem lett volna olyan sok tanulnivalóm, kimentem volna hozzá, mert a szobában nem szokott sírni, tehát nagyon fájhatott neki, ami történt. De nemcsak a leckéim tartottak vissza, hanem az is, hogy akkoriban már sejte-

ni kezdtem a lelki szenvedés hasznosságát.

Amikor én voltam hatesztendős, nekem is ugyanolyan keservesen fájt minden bánatalom. Töprengeni kezdtem hát rajta, miképp lehetne megakadályozni, hogy élőlények fájdalmat okozzanak egymásnak. Annak pedig, aki ezen töpreng, hamarosan elvonódik a figyelme a maga sérelméről, és egyszerre csak már nem is az fáj neki, hogy megbántották, hanem az, hogy aki megbántotta, képes volt rá, hogy szándékosan megbántson valakit. Ezért nem tartottam tehát bajnak, hogy sírdogál még egy kicsit az öcskös a szobában is, annyival is hamarabb jut el oda, hogy jelentéktelennek fogja érezni a maga sérelmét. Fontosnak csupán azt fogja tartani, hogy azon segítsen, aki megbántotta. Vagyis hogy olyan emberkévé tegye, aki irtózik tőle, hogy rossz legyen.

Az öcskös sírdogálása egyébként nemsokára elcsendesült, elhallgatott, és amikor edesanyánk azt kiáltotta: „Uzsonnázni!” — ő meg lassan kijött a verandára, akkor már nem is láttszott az arcán, hogy nemrégén még milyen nagyon zokogott. Okkal remélhettem hát, hogy uzsonna után szokása szerint ismét kilépeget az utcára, találkozik pajtásaival — esetleg Fújóskaival is —, és azzal véget ér másfél órai szenvedése. De hamarosan megértettem, hogy fájdalmának csak a lobogása szűnt meg. Izzása nem. Noha igen jó étvágyú volt akkoriban, az uzsonnát csak ímmel-ámmal iszogatta, majszolgatta, utána meg, pedig gyönyörű májusi délután volt, visszaballagott szobánkba. Már elkészültem

leckéimmel, és amikor bevittem a könyveimet, láttam, hogy visszaül a székecskéjébe a kályha meg az ágy közé. Most már tennem kellett valamit, hogy megszabadítsam a kínlódástól, már csak az étvágya érdekében is. Hosszas búslakodásból arra következtettem, hogy nemcsak szóval bántotta meg Fújóska, hanem talán tettel is, nem akartam élénkíteni benne az érdeklődésemmel az eset emlékét. Eppen ellenkezőleg, azt tűztem célul magam elé, hogy eltereljem figyelmét a törtétekről. Így szóltam tehát hozzá: „Most pedig, öcskös, arra kérlek, hogy gyere le velem Magyarkútra az állomásra.” Örültem volna, ha azt feleli: „Rosszkedvű vagyok, nem megyek.” Aki ugyanis szükségesnek tartja tudatni és őrizni rosszkedvét, abban már múlóban a rosszkedv.

Ugri Bugri azonban, noha egyébként nagyon szeretett a vasútállomásra menni, úgy állt fel és úgy indult engedelmesen máris ki a verandára az oldala mellett hosszan lelógatott karokkal, mint akinek minden mindegy, mint aki tudja, hogy bárhova is megy a teste, vinnie kell a szívét is, abban meg benne a fájdalom. Csakugyan: annyira lekötötte a bánat, hogy még az állomáson is látszott a kicsi szemén, hogy csak szokásból követi tekintetével a zakatoló gőzöst. Gondolatai most nincsenek róla. Érzései meg szaka-

datlanul a bánatmal fájlalják. Rosszkedve és hallgatása lefelé jövet is többször megbénította a nyelvem. Gondoltam tehát, legalább most — utunk céljánál — beszélgetésre és érdeklődésre kéne bírnom. Miután kikattogott a vonat az állomásról, és még utána néztünk, így szóltam: „Jó találmány ez, annyi bizonyos.” De Ugri Bugriból most még a csodás vonat se bírta kivontatni a bánatom keserűségét, mert így felelt: „Jónak jó — de sóhajtott is egyet, és hozzátette: aztán egyszerre csak elgázol valakit.” Olyan hirtelen fordult el tőlem, mintha nem akarná, hogy lássam: elfutja szemét a könny.

Mínt hogy a vonattal való vidámítás sem sikerült, most már abban bíztam, hogy a járás, különösen hazafelé a hegyre menet, meghozza az étvágyát, és ha jól megvacsorázik, akkor a megelégtelt gyomor juttat majd a maga jókedvéből a kedélynek is. Az étvágy meg is jött. Evett is az öcskös eleget, hiszen egyik kedvenc étele, gombapörkölt volt vacsorára. De csak úgy evett, ahogy a vonatot nézte. Akkor csupán a szem, most csupán a száj tevékenykedett. Figyelme elől — látszott rajta — a gombapörkölt sem tudta elburkolni bánatát. Sejtettem, alig várja, hogy ágyba kerüljön, és annyira se kelljen élénknek mutatnia magát, amennyire a családi vacsora szorította rá. Tudva, hogy az egyedülletben ismét lángocskát vetne fájdalomának panasza, még egyszer megpróbáltam gyöngíteni a parázs izzását, és elhatároztam, hogy ha lefekvés után nem alszik el rögtön, hanem forogódik, gyötrődik, odaülök az ágya szélére, kikérdezem és megpróbálom megnyugtatni. Erre szükség is lett. Nem forogódott ugyan, de úgy feküdt mozdulatlanul és nyitott szemmel, mint aki tudja, hogy akkora fájdalommal, mint amekkora az övé, úgyse lehet elaludni. A hold az ágyára világított. Nézte a holdat, és időnként emelke-

dett egy nagyot a mellkasa. Sóhajtott. Vagy tíz percig figyeltem az ágyamból, nem alszik-e el mégis. Aztán csöndesen odaosontam hozzá és leültem. „No, mondd meg, öcskös, mi fáj annyira?” Egy ideig szótlanul nézte tovább a holdat. Aztán egyszerre csak sírásra görbült a szája sarka: „Egy szó fáj! Egyetlen szó, de az nagyon!”

Most már biztos voltam benne, hogy elmulasztom a fájdalmát. „No, gondolkozzál okosan. Egy sértő szót, különösen jóbaráttól, nem vesz komolyan az ember, hiszen az se gondolja komolyan, aki mondja. No, mi volt az a szó?”

Most már meg is rázkódott a mellkasa, most már zokogást tartott vissza, miközben ki mondta: „Mafla!”

Nevettem. „Hiszen ez nem bántó, ez még kedves is, ebben még szeretet is van.”

Hirtelen felemelkedett fektéből, ült az ágyban, és szinte jajongta: „Az attól függ, hogy hogyan mondják! Ha durva hangon, és azzal a szándékkal mondják, hogy megbántásuk a másikat, akkor nem kedves, és nincs benne szeretet! Ha így mondják — és megmutatta, hogyan hangzott el a sértés —, mafla!!”

Ismét nevettem: „Ezt csak a pillanatnyi indulat mondatta így. Nem számít, ha így mondta is, akkor sincs rá semmi okod, hogy fájjon. Fújóska olyan jó barátod, hogy csak mosolyognod kellett volna egyet.”

Rám borult. Még a sírása is elállt a nagy csodálkozásban: „Fújóska?” De már rángatta is újból a száját a kitörni akaró zokogás: „Ha Fújóska mondta volna, akkor nem fájna ilyen nagyon-nagyon!”

„Hát ki mondta?”

Hangosan felzokogott és szívszorító fájdalommal mondta: „Én mondtam öneki!”

Alain Gerber

A világ nyakában

„Te még csak hétéves vagy”, mondta apám, „de még ha tízszer ennyit élsz is, akkor is ez marad földi életed leg-hosszabb időszaka. Bármí történék is ezentúl, e világi létednek legalább két-harmadát már leélted...”

Az utcák kihaltak voltak. A szürke fényben hatalmasnak és felismerhetetlennek tűnt a Pendule kereszteződése. Mintha ennek az egész városnak köze sem lett volna azokhoz a képekhez, melyek bennünk éltek róla. Látszólag véget ért valami, ami többé már nem kezdődhet újra. Joseffel voltam és apám a nyakában vitt. Kezével a bokámat fogta, hasam a kalapja karimájához nyomódott. Egyikünk se beszélt, s én boldog voltam, mert így jobban élvezhettem ezt a lovaglást apám nyakában, az elsőt és utolsót életemben. És amikor ma ezt írom, pontosan emlékszem, hogy miközben élvezettel és diadalmas örömmel ültem apám nyakában, már akkor átjárta lelkemet a bizonyosság, hogy soha többé nem élek meg ilyen pillanatot.

Átmentünk a hídon, és apám nekivágott egy kőlépcsőnek, amely évszázados házak között kanyargott fölfelé, és a domboldali kis parkhoz vezetett.

„Éppen jókor!”, mondta apám a láthatár egy pontjára mutatva.

Más csodálkozna, hogy ezen megtűtöttem, de egészen fölkaivat a gondolat, hogy a nap mindjárt ott kel majd föl, amerre a legjobban ellátni...

Már ez is megrendített, de egyszersmind olyan pillanata volt életemnek, amikor a pusztá tény, hogy létezem és magam körül érzem a világot, bensőm legmélyét kavarta föl. Mert apám még soha ilyen közel nem került hozzám.

Egyszerre nem az a kiszámíthatatlan, meghökkentő és félelmetes valaki volt többé. Nem volt már az a tilalomfaállító, sem az az összeráncolt szemöldökű, kifürkészhetetlen igazságosztó. Bár szokásos, tekintélyt parancsoló nemezkalapját hordta most is, de hordozott engem is, és a kalap immár nem keltett félelmet bennem.

Apám — egészen egyszerűen — apám lett. Következésképp én is az ő apja lettem — ez villámcsapásként hasított belém —, és következésképp én ő voltam és megértettem őt, és megértettük egymást, és különben sem volt már mit megérteni: minden tiszta volt és tökéletes.

Az volt ő akkor, aki én már voltam, és aki bensőmben valahol mindig is

leszek; én meg az voltam, aki valaha ő volt, s akik már mindig is ezek maradtunk: ő és én. Apám a nyakában tartott. Én apámat tartottam a térdeim között. Kezével a bokámba kapaszkodott, és nem lehetett, hogy meghaljon. A fiát feje fölé emelő apát, az apját magához húzó fiút, egyiküket sem nyelhettem el a föld mélye, ahová csak azok hullnak, akiket senki se tart.

Abban a pillanatban persze nem gondoltam semmi effélét. Csak azt tudtam, hogy én is a magam helyén vagyok, ő is a maga helyén van, és boldogok vagyunk. És tudtam még valamit: amíg apám tart engem és amíg én tartom apámat, semmi baj nem érhet bennünket, sem a barátomat, sem a hozzánk tartozókat, s egyetlen igaz embert sem a föld kerekén, sem azokat, akik a hajnali friss fényességben nézik a földet, és nem szégyellik szépnek találni.

Pedig apám mindjárt letesz; mindjárt el kell engednem apámat. Szomorú és képtelen dolog volt ez. És elkerülhetetlen. És ezt is tudtam. Azt is tudtam, mit kellene tenni, hogy ne így legyen. Tudtam, hogy nem fogjuk megtenni. Tudtam, hogy mindenki megteheti, és hogy soha senki nem teszi meg.

A csönd közöttünk igen sokáig tartott. Apám s barátom arcára fénylő árarcot varázsolt a nap. Elvakított. Elkápráztatott. És rettenetesen félttem, amiért apám mindjárt megválnék tőlem.

De előbb még így szólt:

„Legutóbb, amikor itt jártam, anyáddal voltam itt — Andrej édesanyjával, Monsieur Josef. Nem sokkal lehetünk többek húszévesnél, még össze sem házasodtunk. Egy egész éjszakán át tartó bálról jöttünk, és bátyja, aki katona volt, lépést sem tágitott mellőlünk, érthető, ugye, mire gondolok. E mögé a három nagy nyírfa mögé ment szükségét elvégezni.

De ha azt hitte, hogy csokolódnai fogunk, elszámította magát. Csak annyit suttogtam feleségemnek, akarom mondani, leendő feleségemnek: Nathalie, ha majd együtt élünk, gyakran viszatérünk ide, ha beleegyeznek. És elmosolyodott, ami azt jelentette: Akárminden reggel, ha úgy akarja. És lám, először jövök ide vissza. Milyen boldond is az ember!”

Megköszöri a torkát. Nem sírhatta el magát Josef és énelöttem. Tudtam, mi történik mindjárt, s hogy az valami igazán szörnyű lesz, de beletörődtem.

Apám eleresztette bokámat, megfogott a derekamnál engem, vézna kisfiát, lehajtotta fejét, megemelt s letett maga elé a gyepre. E művelet közben egyik lábammal levertem kalapját, amely a földre gurult. De még mielőtt fölvehettem volna, ő lehajolt, s le sem porolva vissatette a fejére. Amikor újra megszólalt, már egészen más volt a hangja.

„Gyerünk”, mondta, „haza kell ér-nünk, mielőtt megjön az asztalos.”

Míg kifelé igyekeztünk, többen jöttek befelé a park kapuján. Köztük egy fiatal lány, könnyű fehér ruhában, meg egy fiatal ember, ceruzavonásnyi bajszsal. Csákós huszár követte őket, kardja vége a kavicsos ösvényt súrolta, én pedig együgyűen ezt gondoltam: „Ez itt apám és anyám, éppen a bálról jönnek, és nemsokára összeházasodnak.” Ekkor már nemcsak apám, de e reggel izzó szépsége is messzire került, kívül rekedt egy bűvös körön, amelynek középpontjában én voltam, ahol nem volt más, csak a múlt iránti sóvárgás. Apám lehajtott fejjel nagyokat lépett. Pillantásom találkozott Josefével, aki tíz évvel idősebb volt nálam, és az ő tekintetében is bizonyosságát láttam annak, hogy végérvényesen leszálltam apám nyakából. S így a világ nyakába sem adatik meg még egyszer felkapaszkodnom.

Az asztalos még nem volt ott, de apám még néhány percre egyedül akart maradni anyámmal. Mi Joseffel az udvaron vártunk, semmit sem tudtunk mondani egymásnak. S mégis e várakozás roppant csöndje alatt szüntelenül beszélünk egymáshoz. Valójában e néma párbeszéd volt életünk legkomolyabb beszélgetése, holott csak ezt ismételgettük: létünkben és ami körülveszi, minden borzasztóan fontos, semmi sem elhanyagolható, egyetlen szó, s hiánya sem, egyetlen mozdulat, s egy mozdulat hiánya sem, semmi, amit érzékelünk, bármily parányi is. Mert van szeretet. Mert van boldogság. Mindkettő a maga teljességében létezik. És folytonosan. Ami töredékes és csak ideig-óraig tartó, az a megszerzésükre irányuló vágyunk.

Soha nem felejtettem el ezt a leckét. Hogy a gyakorlatban hasznosítottam-e? Az más lapra tartozik...

Megjött az asztalos. Igen lelkiismeretesen mértéket vett, s még aznap este készen lett a koporsó. Másnap temették anyámat. A környékről majdnem min-

denki ott volt. A jelenlévők úgy találták, hogy minden annak rendje és módja szerint zajlott, egyszerűen, illendően. A részvénytílvánítások mellett számos dicsérő szót is kapott apám. Én ugyan csak, mert a szertartás alatt visszatartottam könnyeimet. De visszatartottam-e én valamit is?

Tizenkét évvel később apámra került a sor, hogy elhagyjon minket, s ez megintcsak egyszerűen és gördülékenyen ment. Ulánus uniformisom Josef szerint nagy hatást keltett, s engem látva sokan nyilatkoztak úgy, hogy a háborút nem veszíthetjük el. Valójában senki sem nyerte meg, de a halottak minden bizonnyal elvesztették, s a számuk ezúttal milliókra rúgott.

Én viszont életben voltam. Meg kellett ismernem a szeretetet és a boldogságot. Töredékében és csak ideig-óráig, de kevesen vannak, akik akár ennyit is elmondhatnának magukról.

Nagyszerű szerelmes akartam lenni. Úgy álmodoztam, mint a korombeli fiatal emberek. Óvatos voltam és na-

gyon félénk, s a szerelem valahogy rendben jött. A megengedett keretek között, és feleségem csak örülhetett, hogy olyan tapintatos vagyok, és a gyerekek érkezése nemcsak rendezett, de egyszerű és illendő volt, mint a temetések, amelyekben részt vettem. Ilyen volt hát az általam megismert szerelem, sokan még csak elképzelni sem tudják.

És a boldogság?, kérdezhetnék. Egy nap esett az eső az udvaron, ugyanott, ahol annak idején várakoztunk Josef-fel, és némán beszélgettünk. Sötétedés óta esett, és most reggel volt. Az udvar pocsolyává változott; a város fölötti kis parkba egyszer sem tértem vissza. Ott voltam hát az udvaron az esőben, és nem vártam semmit. Egyszer csak a fiam jelent meg a ház küszöbén.

Nálam jóval magasabb volt. Egyenesebben tartotta magát, és nagyon sápadt volt az arca, mivel egész éjszaka virrasztott.

„Apám”, kérdezte, „mit csinál itt?”

Amolyan hivatalos orvosi hangon szólt, mégse feledtem, hogy ő a fiam.

„Andrej”, mondtam neki, „biztosan nagyon fáradt vagy.”

Kilépett öreg tornácunk fedele alól, s a mocsárrá vált udvaron keresztül jött felém az esőben.

„Apám”, mondta, „menjünk be! Kérem!”

Figyelmesen néztem a fiamat.

„Andrej”, mondtam, „te soha semmit se kértél tőlem. Se amikor egész kicsi voltál, se később. Te soha semmit se kértél az apádtól.”

A fiamnak egy arcizma se rándult, s akárha napon állna, úgy hagyta, hogy végigcsorogjon rajta az eső.

„Mindenem megvolt, ami kellett”, mondta a fiam személytelen hangon. „Mindenem, amit csak kívántam. Mit kérhettem volna még?”

Rámosolyogtam. Atyai mosollyal.

„Kérhetted volna éppen a holdat is”, válaszoltam nem minden csúfondáros-ság nélkül, „bár azzal úgysem szolgálhattam volna.”

„Tudtam”, mondta a fiam. „Felfogtam én az ilyen dolgokat.”

Ezen azt kellett érteni, hogy máskülönben soha nem sikerült volna orvosi vizsgáit letennie. Őelőtte egyetlen gyerekek se lett orvos a szomszédságunkból, mégcsak helyettes ápoló sem a beteggondozóban.

„Azért”, mondtam, „kérhetted volna, hogy lovacskázzunk.”

„Lovacska?”

Noha végigcsorgott arcán az eső, a fiam nagy szemeket meresztett.

„Lovacska?”

„Az összes szomszéd gyerek lovacskázott az apjával”, mondtam. „Josef keresztapád fiai majdnem minden vasárnap lovacskáztak az apjukkal.”

„Lovacska?”, kérdezte megint elképedve.

A víz az orráról a szájába folyt, és keménygallérja siralmas látványt nyújtott.

„Nem ismered ezt a játékot?”, erős-ködtem újra. „Az apa négylábra ereszkedik, a gyereke meg a hátára ül. Gyí-paci!”

„Gyí-paci?”, ismételte a fiam rekedten.

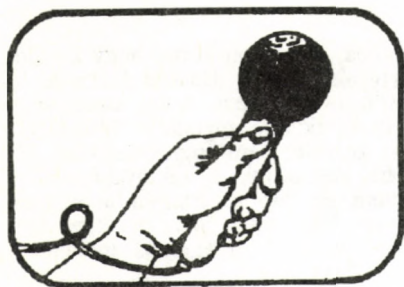
„Én letérdelek, így. Te meg most felülsz rám. Ha akarod, kapaszkodj a kabátomba!”

Amikor derekamon éreztem a fiam súlyát, nekiindultam. Süppedős volt a föld, néhol csuklóig mélyedt bele a kezem, és a fiam olyan mereven ült, hogy bizony nehéz volt előrehaladnom. De összeszorítottam a fogamat, és sikerült egy teljes kört megtennem udvarunkon, a kétszeres erővel zuhogó esőben.

Ezen a napon boldog voltam, és amikor jött az asztalos, csöndben it-tünk hárman együtt, ő, a fiam és jó-magam.

Fordította: Kovács Etelka

Beszélgetés Drégely várának tövében

„Az életben a dolgoknak rendben kell lenniük...” — tartja szinte élet-mottóként „Márton” helyett Imre, „az orosz pap”. Nyugodt, mosolygós, sőt időnként nagyokat nevet. Ha valakivel vagy valamivel nem ért egyet, akkor sem kiabál, hanem leginkább hallgat és teszi a dolgát. Az ő véleménye mindenki számára jól tudható: szeretni kell, szolgálni kell, jót kell tenni, meg kell próbálni szót érteni. Ilyen egyszerű — egy hiteles élet receptje.

— Olyannak ismerlek, mint aki nagyon jól érzi magát „civil”, „laikus” környezetben, pedig „pap vagy te mindörökké...”, a nagyorosi plébános.

Nem érzek kettősséget, nem hiszek egy kettéosztott, papokra és nem-papokra felosztott emberiségben. Nem végzem másként papi feladataimat, mint közösségi vagy egyszerűen emberi feladataimat. Nagyon veszélyesnek tartom, hogy sok pap rettenetesen félti a „papi identitását”, valamiféle fel-sőbbrendűséget feltételez önmagáról, és ehhez körömszakadtáig ragaszkodik.

Én ha bárhol, bármilyen körben visszasságot érzek, bizony elhatárolódom tőle. Ugyanakkor nem keresem szánt szándékkal a konfliktusokat, igyekszem mindenben a jót is észrevenni. Ezt a paptársaim, sőt az előljáróim is tudják rólam. Elfogadnak, vagy legalábbis elviselnek. Voltam olyan helyzetben, hogy az egyik falum hívei panasza mentek a püspökhöz, mert hogy „bulányista a plébánosuk”. A püspök csak annyit mondott nekik, hogy „ha jól végzi a dolgát, semmi közöm hozzá, hogy kik a barátai”. Maradtam a faluban és idővel onnan többen bekapcsolódtak a kisköz-ségi mozgalomba.

— Milyen környezetből indultál?

Budai, pontosabban városmajori gyerek voltam, amolyan szegény középosztálybeli. Anyám családja elszegényedett kismemesi család, apai nagyapám gazdatiszt volt. Édesapám tisztviselőként dolgozott egy bankban. Az első világháború legelején hadifogságba esett, egészen Vlagyivosztokig keveredett és csak a 20-as évek elején jutott haza. De hazajutott! Keresztapám egy gyermektelen jogászember volt, kúriai bíró Pesten. Építettett egy szép rózsadombi házat, és az emeletét nekünk adta. Ketten voltunk testvérek az öcsémmel.

Édesanyámat katolikus hitben nevelték, édesapám buzgó református volt, de azért rendszeresen járt velünk szentmiserre. Szépen éltek, jól megértették egymást. Édesapám jellemes-gerinces ember volt. Fájt neki, hogy az első misémen református lévén ő nem áldozhatott. Aztán évekké később — és egyáltalán nem az én rábeszélésemre! — katolizált, és a falumba jött elsáldozásra.

A Rákócziánumba, az Érseki Katolikus Gimnáziumba íratlak. Itt javarészt papok („világi papok”) tanítottak, részben volt szerzetesek. Mivel mindig nagyon szerettem és igényeltem a pontos szabályokat, az tetszett, ha a dolgok „rendben” zajlanak, így aztán nagyon megkedveltem a matematikát. Ugy gondoltam, tanár leszek, matematikatanár. S ha már tanár, akkor pap is. Ezt láttam magam körül, ezt tartottam természetesnek. Osztályfőnököm és matematika-tanárom Schwarz-Eggenhoffer Artúr volt, akit nagyon becsültem.

— Érdekes ez a mély vonzódásod a rendhez.

Igen. Lakásomon, íróasztalomon ugyan nem nagyon lát-szik, sőt!... De ennek a külső rendtelenségnek is alighanem éppen az az oka, hogy folyton keresem az optimális, ideális (talán utópisztikus) megoldást, így aztán valahogy „sok szék között a pad alá esem” e vonatkozásban. Meg aztán idővel sem győzőm olyan „igazi” rendnek a megteremtését, aminőt szeretnék, hát marad a rendtelenség. A rend iránti vonzal-mam abban mutatkozik, hogy mindig szerettem, ha pontosan előírják, mit és hogyan kell tenni; ha az életnek szabályos keretei vannak.

Ezért szeretem például a liturgiát is: vezérfonalat ad. Hogy pap lettem, abban ennek volt a legtöbb szerepe. Persze a szabályok nem önmagukért vannak, s nem a szabályok betartása vagy betartatása a csúcscél!

Gyakran jut eszembe Jézus megkeresztelkedésének jele-nete. „János igyekezett visszatartani őt: Nekem van szük-ségem a te keresztségedre, mondta, és te jössz énhozzám? Jézus így felelt: Hagyd el ezt most! Ugy illik, hogy teljesítsük mindazt, ami méltányos. Erre odaengedte” (Mt 3,14–15). Jánosnak teljesen igaz a van, és Jézus válasza világosan érzékelteti ezt; mintha azt mondaná: igazad van, de csináljuk szokásosan; itt most az a dolgok rendje, így akarja az Isten, hogy te merited be az embereket.

— Ehhez képest elég sok rendtelenséget okozott a Te élet-edben is a háború!

Bizony ez így igaz. '44 tavaszán korán véget ért a tanév és mi egész nyáron a kunmadarasi repülőterét építettük: 17 évesen. Októberben még elkezdttük a nyolcadik osztályt, de a hónap végén véget is ért tanítás. Általános mozgósítás volt, s vittek bennünket Budaörsre, a Kamaraerdőbe lövész-árkot ásni. December 23-án nem osztották ki a lapátokat, és nagy kavargás volt a vezetők körében. Azután elindí-tottak bennünket a városon keresztül, s elgyalogoltunk egészen Pilisborosjenőig. Öt percnyire mentünk el az otthon-tól, de én, a rendes, nem léptem ki a sorból, főleg azért nem, mert a holminkat egy szekéren hozták utánunk, s ha megszököm, az biztosan elvész. Azután december 24-én, a továbbvonuláskor egy társammal mégiscsak beugrottunk egy szalmakazal mögé: megszöktünk, aztán „beszöktünk” a vá-ro-sba — utolsó pillanatban: az ostromgyűrű percekén belül bezárult mögöttünk —, és estére hazagyalogoltunk.

1945. január 30-án, ebédidőben jöttem be hozzánk először az oroszok. Ezek rendes emberek voltak; amikor ebéd-del kínáltuk őket, keresztvételével telepedtek asztalhoz. De nem sokkal utánuk mások is érkeztek, akik kivezényelték az udvarra a 16 és 60 év közötti férfiakat. Édesapámmal együtt vittek el bennünket. Igen sokan voltunk; hol szemespincében, hol lóistállóban éjszakáztunk, s végül a váci fegyházban kötöttünk ki. Ekkorra megtudtuk, hogy a frontról jóval nagyobb hadifogolylétszámot jelentettek Moszkvának, mint amennyi a valóság volt, s így aztán „fel kellett tölteni” a keretet: ilyen (pót)hadifoglyok lettünk. A legkellemetlenebb — talán furcsán hangzik, s jelzi, hogy ez azért nem volt olyan vesztes hadifogság — az volt, hogy a napirend a moszkvai időhöz igazodott: hajnalok hajnalán, vaksötétben keltünk... Vácott nagy volt a zsúfoltság, sok százan voltunk. S emiatt előbb 18 embert, majd pedig 11-et elengedtek. Édesapámmal együtt belekerültünk ebbe a második csoport-ba! Gyalog, szekéren, a Duna jegén átkelve, de végül is hazajutottunk — megint!

Május elsején — nem akármilyen féléves szünet után — folytatódott a tanév és (úgymond) leéretté váltunk.

Összel már a papi szeminárium növendéke voltam Esz-tergomban, s mire befejeztem teológiai tanulmányaimat, alaposan megváltozott körülöttünk a világ. Szó sem lehetett arról, hogy egyetemre menjek és paptanárr legyek.

— Maradt tehát a papi szolgálat, melyhez azóta, mintegy félvív százada hűséges vagy.

1952-ben szenteltek fel, s persze én is káplánként kezdtem működésemet. De kezdettől fogva zavart, hogy a dolgok nem úgy mennek, mint ahogyan szerintem azoknak menniük kellett volna. Mást tartottam eszményinek, evangéliumnak,

mint amit megvalósulni láttam. Nem lázadoztam, de nagyon kerestem. Arra vágytam, hogy ahogyan régen a pogányok tengeréből kiemelkedtek a keresztények „szigetei”, úgy ma a megkereszteltek tengeréből emelkedjenek ki az igaziak; álmodoztam egy, a hitet komolyan vevő és élő „katolikus szektáról”.

Első helyemen, Szécsényben rövid ideig Havasy Gyuszi (később sokak Gyuszi bácsija) volt a káplántársam. Onnan került börtönbe, ahol egy ízben meg is látogattam őt. Nagyon hálás volt érte.

Az ő révén kerültem később a Bokorba is, és neki köszönhetem, hogy előbb találkoztam Bulányival, mint a hírével. Ezt a körülményt nagyon fontosnak tartom, mert ellenkező esetben egyáltalán nem biztos, hogy nem lettek volna olyan előítéleteim, fenntartásaim, amelyek nagyon sok jószándékú paptársamat is mind a mai napig távol tartják tőle.

1973 őszén volt egy nagyon súlyos autóbalesetem, amiből maradandó testi sérülések nélkül és meglepően gyorsan felgyógyultam. Ezt egyértelműen jelzésnek fogtam fel: az Uristen még akar tőlem valamit. A következő nyáron egy ízben találkoztam Havasy Gyuszival, aki szót, hogy lesz nála valami papi találkozó, ahol olyasmiről lesz szó, ami talán érdekelt. Érdekelt, elmentem. A találkozózt, ma azt mondanám, lelkigyakorlatot Bulányi György vezette és a téma a jézusi célkitűzések megvalósításának szociológiai vonatkozásai voltak. Oriási „ahá”-élményem volt ez a néhány nap: igen, ez az, ezt kerestem, ez kell nekem! A felismerést tett követte: kisközösségbe kerültem, mégpedig a „Vegyesbe”, papok és nem-papok együtt, egyenrangúan alkotunk közösséget, mely máig él. (Sajnos az arányok mára eltolódtak: az egyedüli pap vagyok benne, már csak tőlem „vegyes”) Azóta is mindig „civillekkkel” vagyok közösségben.

— *A faluban is inkább kedves nagyapának tartanak téged, mint távolságtartó plébános úrnak.*

Igen, az iskolaigazgatótól kezdve a polgármesteren keresztül az egész faluban szinte mindenki Imre bácsinak szólít, esetleg Imre testvéremnek. A „plébános úr” megszólítást még csak elfogadom. De kezdettől kértem — Jézusra hivatkozva —, hogy ne szólítsanak atyának! Akikkel személyes kapcsolatban voltam, azok eddig is tegeztek, kortól függetlenül. De amikor elmúltam 70 éves, nyilvánosan kértem, hogy mindenki tegezzen.

— *Aki hozzád betér, nagyon gyakran a számítógép mellett talál. Sok-sok kiadvány (köztük lapunk, az „Érted vagyok”, Bulányi György Szent Pál teológiájáról írt könyvsorozata és a falusi hírújság is) a Te gépedről kerül a nyomdába. Vonz a számítógép?*

Igen, nagyon. Őszintén élvezem — néha túlságosan is! —, mert itt is szabályok vannak, a dolgok előírászerűen, rendben mennek (amíg nem kap vírus a gépem!). Szeretem, ahogy a tördelés során az oldalak kialakulnak, az elképzelések fekete-fehéren papírra nyomódnak. Különösebb képzelőtehetségem vagy jó ízlésem ugyan nincsen, de azért rendezett oldalakat össze tudok állítani. Már megint a rend!

Jól tudom, hogy bár ez nem látványos munka, de azért valakinek ezt is meg kell csinálnia. Apró fogaskerék vagyok az írók és az olvasók között; de tudom, hogy nélkülözhetetlen fogaskerék.

— *Az elmúlt évek során komolyépítkezés zajlott a plébánián. Miért vágta bele?*

Rájöttem, hogy ha nem tatarozunk, az épület a fejemre dől. S ha már tatarozni kell, akkor fejlesszünk is: legyen korszerűbb a ház! Nekem sem mindegy, hogy hol lakom, s kínáljon jobb körülményeket az évről évre itt lelkigyakorlatozó vagy egyszerűen csak pihenő testvéreknek.

— *Tizenhat éve szolgálsz Nagyorosziban, s plébániád ajtaja valóban mindig nyitva volt a lelkigyakorlatozók előtt. A résztvevők ugyan mindig hálásak voltak érte, de Te bizony időnként „szorultál” miatta.*

1983 tavaszán kerültem ide. Ebben az évben a nyár elején kapta meg Lékai bíboros a listát az Állami Egyházügyi Hivataltól, hogy hol lesznek Bokor-szervezésű lelkigyakorlatok, s a hozzá tartozó felszólítást, hogy ezeket akadályozza

meg. Hivatott Esztergomba, s számon kérte, hogy ki adott engedélyt ezekre a lelkigyakorlatokra. Csak a Jöistenne hivatkozhattam. De rögtön hozzátettem, hogy amennyiben szükséges, máris írásban kérek tőle engedélyt. Mondanom sem kell, hogy azonnal közölte, nem fogja megadni; sőt, megfenyegetett, hogy ha megtartjuk a lelkigyakorlatokat, akkor elhelyez. Hazajöttem, és itthonról írtam a bíborosnak, hogy lelkigyakorlat igenis lesz, mert nem utasítom ki a barátaimat a plébániáról, ha azok itt akarnak imádkozni, beszélgetni.

Egyáltalán nem volt ez „hősiesség” a részemről. Itt jön elő élesben az, hogy „ez a dolgok rendje”, ezt egyszerűen nem lehet másképpen csinálni. Egyik kedvenc történetem a szentek életéből Szent Perpétua esete: Kivégzése előtt apja a börtönben rá akarta beszélni, mondja azt, hogy nem keresztény. Ő rámutatott a sarokban álló korsóra: „Lehet arról azt mondani, hogy nem korsó?”... Ami tény, az tény, aminek az ember lelkiismerete szerint meg kell történnie, annak meg kell történnie, akkor is, ha kellemetlen.

Megtartottuk a lelkigyakorlatot és megérkezett a dispozició: áthelyezés Etesre. S jóllehet alapvetően szelíd ember vagyok, de ekkora disznóság láttán megmakacsoltam magamat, s két „hasonló cipőben járó” paptestvéremmel együtt fellebbeztünk, leveleztünk... Végül elaludt az ügy; ma is itt vagyok, s a plébánia ma is várja a lelkigyakorlatozókat.

— *Papi működésednek melyek az örömei és melyek a nehézségei?*

Az örömet, a biztatást főleg a fiatalok jelentik. Tanítok hittant is. Ha akad jelentkező, tartunk esküvőt is. Azután az elsőáldozások, bérmlások. De a legtöbb igény temetésre szól — sajnos!

A kisgyerekek már fárasztanak, nekik nem szívesen tartok hittant, ezt már inkább a segítőtársaimra hagyom, akikkel viszont felnőtt csoporttalálkozásokon vagyunk együtt, s beszéljük meg az átadandó üzenetet. Két falumban is a helybeli polgármester (pontosabban: az egyikben most már ex-polgármester) tartja az igeliturgiát azokon a vasárnapokon, amikor nincsen szentmise. (Négy falum van, nem jutok el minden hétfélegén mindenhova.) Velük is rendszeresek a külön találkozók.

Az emberekkel kapcsolatos feladatokat szeretem, de például az egyházközségi adminisztrációt egyáltalán nem. Mondhatnád, hogy ez is rend-teremtés lenne. Valóban szerettem is, amíg „ember-léptékű”, áttekinthető volt és csak annyi, amennyi igazán hasznos és szükséges. De mára olyan bonyolult lett, hogy szükségképpen berzenkedem, mert ez a rend nem szolgáljon tulajdonképpen senkit és semmit: öncélú.

Egyre csak erősödik bennem a meggyőződés, hogy Jézus nem akart papokat! Az egész egyházon egy nagy összeomlás segítene. Az egyház a maga közel 2000 éves történelmét mindig a mindenkor hatalmi struktúrával kötött szövetségben vészelte át, s a lényegét réges-rég elhagyta. Most is mesterséges cölöpökkel támasztgatjuk a keretet, ahelyett hogy az evangéliumra, a laikusokban is megszólaló Szentlélekre figyelnénk. Mert ahol figyelünk, ott él az egyház, él a közösség!

— *Hogyan telnek napjaid? Mivel tudod megőrizni ezt a rugalmasságot, amely szinte kortalanná tesz?*

Reggel fél hat körül kelek. A plébánosi és közösségi kötelezettségek, valamint a számítógépes munkák töltik ki a napomat. Az iskolában szűkében vannak a némettanárnak, megkértem, hogy segítsék, így németet is tanítok. Táblázatba foglalom a hét feladatait: miséket, hittanokat, temetéseket, közösségi programokat, lelki beszélgetéseket, látogatásokat, elcsendesedésre szánt időt, számítógépes feladatokat stb.

Televíziót ugyan kaptam az egyházmegyémtől videóval, hitoktatási célra, de néha napokig nem kapcsolom be; az olvasásra is kevés időm van — sajnos. Sokat és szívesen vagyok együtt emberekkel. Számítok a segítségükre, és ők — úgy tűnik — örömmel dolgoznak velem. Amíg szükség van rám, bizonyára erőt ad hozzá az Isten. Eszem ágában sincs nyugdíjas öregúrrá válni!

— *Nem is tudunk olyanok elképzelni! Köszönjük derűs lényedet és kitartó munkádat.*

Schanda Beáta

Hitvédelem vagy erőfitogtatás?

Közel egy éve, 1998. május 17-én adta ki II. János Pál pápa „A hit védelmében” kezdetű motu proprioját. (A motu proprio a pápai rendelkezések azon fajtája, amelyet a pápa nem hivatalos előterjesztésre, hanem saját elhatározásából hoz, s minden ünnepélyes forma nélkül adják ki. A latin kifejezés szó szerinti jelentése: „saját indítatásból”). Az ebben közölt állásfoglalás lényege, hogy a katolikusok ezentúl nem csupán a dogmákat kötelesek elfogadni, hanem a dogmává nem tett, de „végérvényesen előterjesztett” tanításokat is, s aki ennek ellenszegül, azt egyházi büntetéssel sújtják.

Ithon „természetesen” nem kellett különösebb visszhangot ez a pápai irat, annál nagyobb felháborodást és tiltakozást váltott ki Nyugat-Európa egyházaiban. Tájékoztatóul, gondolkodásra ösztönzőként és támpontokat nyújtva kinek-kinek saját felfogása kialakításához, az alábbiakban részleteket közlünk a motu proprioval kapcsolatos négy írásból, melyeknek forrása sorrendben: a magyar Új Ember („Katolikus hetilap”), a zürichi Orientierung („Világnézeti információk katolikus lapja”), a Bécsben kiadott Kirche Intern („Egy társadalomra, politikára és kultúrára nyitott egyház fóruma”) és a németországi Oberurselben megjelenő Publik-Forum („Kritikus keresztények újságja”). A három német nyelvű cikk közül a középsőt Gergely G. András, a másik kettőt Hampel-Károly fordította. A vastag betűs kiemelések mindenütt tőlünk származnak. (Szerk.)

Megőrizni és hűségesen tanítani...

...A náciei-konstantinápolyi hitvallásban foglaltak abban a tágabb értelemben vett **Professio fideiben**, hitvallásban találhatók, melyet a **Hittani Kongregáció 1989-ben tett közzé**, és amely kötelezi azokat a híveket, akik olyan hivatalt vállalnak, amely közvetve vagy közvetlenül a hit és az erkölcs mélyebb igazságainak tanulmányozásával jár, vagy az egyház kormányzásában sajátos hatalom gyakorlásához kapcsolódik. E hitvallás **tartalmaz három olyan cikkelyt, amely a katolikus hitigazságokhoz való csatlakozásra utal**. Az első és harmadik cikkelynek az Egyházi Törvénykönyvben a 750., illetve az 1371. kánon felel meg. (A

Keleti Egyházi Törvénykönyvben pedig az 598. és 599. kánon.) Ezzel szemben a katolikus egyház kódexeiben **nincs [helyesen: eddig nem volt – Szerk.] megfelelő kánonja a második cikkelynek**, amely a következőket szövegezi le: „Erős hittel elfogadom és hiszem együttesen és külön-külön azokat az igazságokat, amelyek az egyház által véglegesen hirdetett hitre vagy erkölcsre vonatkoznak.”

A Szentatya „Ad tuendam fidem” kezdetű motu propriojával most **az egyetemes egyházi törvénykezésnek ezt a hiányosságát pótolja**. A 750. kánon ettől kezdve két paragraffussal rendelkezik, amelyből az első tartal-

mazza az érvényben lévő kánon szövegét, a második pedig az új szöveget: „Szilárdan el kell fogadni és himni kell együttesen és külön-külön azokat a dolgokat, amelyeket az Egyházi Tanítóhivatal véglegesen hirdet a hittel és erkölccsel kapcsolatban, vagyis azokat, amelyekre szükség van ahhoz, hogy szentül megőrizzük és hűségesen tanítsuk magat a hit letéteményét: a katolikus egyház tanításával tehát szembeeségül az, aki elutasítja a véglegesen hirdetett igazságokat.”

A motu propriohoz a Hittani Kongregáció magyarázó jegyzéket fűzött...

Forrás: Új Ember, 1998. július 12.

Nikolaus Klein

Hogyan kell kötelező érvénnyel tanítani ma?

...Ezzel az Egyházi Törvénykönyvnek (CIC), valamint a Keleti Egyházi Törvénykönyvnek (CCEO) a rendelkezéseit ahhoz az új jogi helyzethez akarják igazítani, amely a hitvallás (*Professio fidei*) és a hűségeskü (*Iusurandum fidelitatis*) új formulájának az 1989 januárjában kiadott leirat szerinti elrendelésével állt elő...

Ami első pillantásra pusztán – a törvényalkotási teljhatalommal rendelkező testületeknél szokványos – törvénykezés-technikai eljárásnak látszik, **horderejében messze túllépi a közvetlen indító okot**. Ez következik egyrészt a törvény-kiegészítés tárgyából, hiszen ez bizony az 1989. évi hitvallás és hűségeskü-formula sokszorosan kritizált rendelkezéseire vonatkozik, amelyeket a *Motu proprio* nyilvánosságra hozása következtében a *Professio fidei* szellemében eldöntöttek és végérvényesen rögzítettnek kell tekinteni. Ezenkívül maga a *Motu proprio* szövege is világos utalást tesz erre, mivel II. János Pál pápa az „Ad tuendam fidem” bevezető szakaszában ezt írja: „Számunkra, akiknek főfeladata, hogy

megegyesítsük testvéreinket a hitben (vö. Lk 22,23), feltétlenül szükségesnek tetszett, hogy a katolikus egyház hitének védelmére – ama tévedésekkel szemben, amelyek egyes hívőknél fellépnek, különösen azoknál, akik a teológia tudományával foglalkoznak – olyan kiegészítő rendelkezéseket fűzzünk a CIC és a CCEO érvényes szövegébe, amelyek kifejezetten kötelezővé teszik az egyház tanítóhivatala által végérvényesen előterjesztett igazságok elfogadását.”

...Az 1371. kánont – ennek az 1. paragrafusában kimondott büntető rendelkezést terjesztették ki most a 750. kánon új, második paragrafusában megnevezett tényállásra is – csak 1983-ban, a kódexbizottság munkájának lezárása után vették fel a CIC végleges szövegébe. Az akkori szándék, hogy **ennek segítségével büntetőjogi kényszerítés útján ériék el az egységesítést a nem tévedhetetlen tanbéli kijelentések területén is**, nos, ez áll az 1998. évi törvény-kiegészítés háttérében. Ezúttal olyan **hitigazságokról van szó, amelyeket végérvényesként**

terjesztenek elő, jöllehet dogmaként nem fogalmazták meg azokat...

A Motu proprio jelentősége

Az „Ad tuendam fidem” *Motu proprio* által az egyházi törvénykönyvbe bevezetett kiegészítések messzemenő jelentőséggel bírnak a katolikus egyház hitértelmezését illetően: ezek nemcsak megerősítik az egyházi törvény azon kérdéses célkitűzését, hogy a hit és a hit elfogadásának kérdéseit büntetőjogi rendelkezésekkel kívánják szabályozni, hanem ezen túlmenően – mivel tágitják a büntetőjoggal megragadható területeket – **megváltoztatják a hitnek és a hit elfogadásának értelmezését**. Az 1371. kánon 1983-as megfogalmazásában már számolt a nem tévedhetetlen tanbéli megnyilatkozások területén is az egységesítés büntetőjogi kikényszerítésével, azonban 1998-as bővített megfogalmazásában **feltehetően: a katolikus egyházban vitathatatlan tény, hogy léteznek a hitet érintő olyan kijelentések, amelyek önmagukban ugyan nem tárgyai a tévedhetetlen hitnek, de azokat**

végérvényes formában kell tanítani, és ebben az értelemben tartandók meg, úgyhogy tagadásukat „megfelelő büntetéssel” kell sújtani. Így tehát ez a törvény-kiegészítés a hitbéli kijelentések egy új kategóriáját vezeti be az egyházi törvénykönyvbe. II. János Pál és a Hittani Kongregáció abból indulnak ki, hogy az ennek lehetőségét biztosító, a tanítással összhangban lévő előfeltevés több mint „teológailag biztos tanítás”, amit azonban a zsinati atyák sem az Első, sem a Második Vatikáni Zsinat folyamán tudatosan nem akartak megfogalmazni...

Mit lehet végérvényesen tanítani?

Kétségtelenül vannak olyan felismerések, amelyek szükségesek a hit „hiánytalan megőrzéséhez” és belátható, értelmes előterjesztéséhez... De hogy ezeket az egyház részéről „mint végérvényes” formában tanítandó hitigazságokat kell-e elismerni, ez a vitatott kérdés...

A vita mögött egy egyház- és teológiai politikai nézeteltérés húzódik meg, amelyet az „Ad tuendam fidem” Motu proprio kibocsátásával kívántak megoldani. Ennek első jele a Motu proprio bevezető mondata, amelyben II. János Pál pápa megadja indokait a leirattal kapcsolatban, s arról beszél, hogy a Motu proprioval a hívőknel és mindenekelőtt a teológusoknál fellelhető hitértelmezési tévedések ellen akar fellépni. Az a tény, hogy ez általános szabályokat tartalmazó leirat, nem pedig egyes tények megnevezése segítségével történt, arra utal, hogy a pápa számára itt alapvető döntésről van szó. Mivel a *Motu proprio* szövege további magyarázat nélkül „hívők és különösen teológusok tévedéseiről”

beszél, azt a benyomást kelti, *mintha* problémátlanul el lehetne fogadni, hogy a Motu proprio az egyházon belül vitán felül álló és világos helyzetből indul ki, ami lehetővé teszi, hogy az eltérő álláspontokat minden további nélkül tévedésnek nevezze. Amint ezt már az 1989. évi *Professio fidei* is tette, a Motu proprio *feltételezi*, hogy az egyház és ezzel a pápa tévedhetlensége vitán felül olyan igazságokra vonatkozik, amelyek maguk nem kinyilatkoztatottak, de szükségesek a hit „védelméhez”. A Motu proprio bevezető része pontosítja, hogy itt azokról az igazságokról van szó, „amelyek a katolikus hittan kutatásakor a hit és erkölcs meghatározott igazságának az egyház részéről történő mélyebb megértéséhez a Szentlélek különleges sugalmazását juttatják kifejezésre”, és ezáltal „történeti okok miatt, vagy logikus következményként kapcsolódnak a kinyilatkoztatáshoz.” *Nyitott marad* azonban a kérdés, mit jelent az ilyen igazságok „végérvényes előterjesztése”...

A Motu proprio... átveszi a katolikus egyházon belüli egyik teológiai iskola álláspontját annak *bizonyítása nélkül*, hogy az a katolikus egyház által általánosan elfogadott álláspontja...

A tanszerű kommentár

A Motu proprio egyház- és teológiai politikai célkitűzése különösen világos lesz *J. Ratzinger bíboros és T. Bertone érsek tanszerű kommentárjából.* Nyilatkozatuk második, Magyarázatok című részében közölnek egy sor témát, amelyek a hitigazságok második kategóriájába sorolandók. Először *példákat mondanak* azon igazságokra, amelyek szerintük *logikai szükségszerűséggel* kötődnek a kinyilatkoztatáshoz; ilyenek

a pápa tévedhetlensége, a nők pappá szentelésének elutasítása, az eutanázia megengedhetlensége, a prostitúció és fajtalanság. Másodsorra olyan igazságok példáit említik, amelyek *történelmi szükségszerűség alapján* kötődnek a kinyilatkoztatáshoz, és ezért végérvényesnek tartandók; ilyenek a pápaválasztás és az ökumenikus zsinatok jogszerűsége, a szentté avatások, XIII. Leó nyilatkozata az anglikán papszentelések érvénytelenségéről. **Mivel ezzel a felsorolással egy csomó, manapság ellentétes oldalról vitatott témát neveznek meg, közvetlenül válik világossá a tanszerű kommentár egyház- és teológiai politikai szándéka...**

J. Ratzinger bíboros és T. Bertone érsek úgy vélik: az a hittan, amely a pápa nyilatkozata szerint az egyház hitleteményéhez tartozik, és amelyet a rendes és általános tanítóhivatal tanít, úgy tekintendő, mint amit tévedhetetlen módon terjesztettek elő. „Az a nyilatkozat, amellyel a pápa ezt igazolja vagy megerősíti, ebben az esetben nem dogmatizálási aktus, hanem formális bizonyossága annak, hogy egy igazság már az egyház birtokában van, s azt az egyház tévedhetetlenül adja tovább.” Ebben az értelemben *itt következetesen lemondanak a Lumen gentium dogmatikus konstitúció 25. fejezetében megjelölt kritériumokról*, hogy miképp állapítható meg formálisan egy hitbéli tanításról annak kinyilatkoztatott volta...

Kérdéses azonban, hogy az ilyen hitbéli kijelentéseket tévedhetetlen tanításként kell-e elfogadni...

Forrás: Orientierung, 1998/17

Elsőfokú vészhelyzet!

Mit tartalmaz a legújabb pápai irat?

Minden katolikust az eretnekségért kijáró büntetéssel fenyeget arra az esetre, ha makacs tagadással nem hisznek mindazon tartalmakban, amelyeket a pápa végérvényes hit- és erkölcstanként terjeszt elő.

Hogyan érvényesül a pápai büntetés?

A pápa parancsol a hűségesküvel hozzákötött püspököknek, ők pedig vagy megadják, vagy megvonják az érintettektől a „missio canonicát” (egyházjogi megbízást). E „misszió” nélkül semmilyen pasztorációs posztot nem lehet betölteni.

Az abszolút, hierarchikus rendszerekben nincs valódi jogbiztonság. Minden a felsőbbség, a riválisok, ellenségek, törtétek stb. „jóakarattól” függ. Előre látható az intrikálás kísértése.

Mi történhet,

ha a pápai iratot átültetik a gyakorlatba?

Folytatódik és fokozódik az egyházi képmutatás. Egy példa: Az egyik osztrák püspök meglátogatott egy afrikai egyházmegyét. A papság jó része ott házas. Kérdésére az illetékes bíboros ezt felelte: „Mi itt Afrikában nem tarthatjuk magunkat a cölibátus törvényéhez: a lakosság mély megvetését vonnánk magunkra. De Rómában természetesen a cölibátus feltétlen fenntartásáért szállunk síkra. Hiszen azok ott ezt akarják hallani!”

Kiválthat egy „Egyház-megtisztítás 2000” akciót, ami évtizedekre örült dolgokat eredményezhet az egyházban. A modern technológiák ezt lehetővé teszik: Emlékezzünk csak a kommunizmus-örületre az USA-ban a McCarthy-korszak idején!

A katolikus egyetemi fakultások személyzeti elnéptelenedése, ha azokat a „lelkiségi mozgalmak” javára „privatizálják”, ami nagy lépés lenne a szektaképződések felé.

Végérvényes „Kifelé!” a katolikus egyház számára a keresztény ökumenét illetően, hiszen a nem katolikusok nemigen rendelkeznek „érvényes szenteléssel”, és a nők pappá szenteléséről még csak vitázni sem lehetne többé.

Búcsú a keresztény-nyugati értelemről. A definíció és a büntetés helyettesíti a dialógust és a belátást. Minden egy-alközépkori színezetű, fundamentalista kereszténység része lenne csupán.

Kivonulás az emberek közötti általános párbeszédből. Ha iskolát csinál az, hogy a pápa azzal vet véget a vitáknak – például a nők pappászenteléséről –, hogy egyszerűen „végérvényesen eldöntöttek” nyilvánítja a dolgokat, és Ratzinger bíboros hozzáfűzi, „a Tanítóhivatal eljuthatna oda, hogy e tanok közül néhányat a katolikus hit isteni jogú dogmáiként hirdessen ki”, akkor ez bármiféle dialógus végét jelenti. Ebben az esetben nincs értelme a fáradságnak: Az erősebbnek igaza van, a gyöngébbeket pedig kihajítják.

Mit tehetünk?

Dél-Afrika anglikán püspökére, Desmond Tutura tekintünk: Az ő „Igazságtaláló Bizottsága” lemond a büntetésekről, de **őszinte dialógusban** szembesíti az érintetteket. Megrendítő eredménnyel, amint hallani.

Jacques Gailott püspökre hallgatunk: **saját körünkben kezdjük el konkrétan megélni az egyházat**, és ökumenikus hálót alkotunk az egyes közösségekből.

Jacques Gaillot püspökre hallgatunk: **Saját körünkben kezdjük el konkrétan megélni az egyházat**, és ökumenikus hálót alkotunk az egyes közösségekből.

Nem hajtjuk végre a pápai irat utasításait. A „pille-ciklikát” is [VI. Pál rendelkezése a mesterséges fogamzásgátlás tilalmáról] azzal utasították vissza a hívők, hogy nem követték előírásait. – Viszont komolyan kell vennünk a

pápa gondját „a hit megőrzésével” kapcsolatban, és közös, dialógikus fáradozás tárgyává kell tennünk konferenciákon, beszélgetésekben, tanulmányok folytatásában.

„Föllélni az egyházban, nem kilélni az egyházból!” – ahogyan maga a pápa mondta Ausztriában, átvéve a KIRCHE INTERN jelszavát. De hozzátéve: „Egyenes gerinccel!” Szolidaritás mindörökre!

Keressük a megegyezés lehetőségét. Most azon fordul a dolog, hogy nem nyavalygunk, hanem rendelkezésre bocsátjuk egyéni karizmáinkat.

Aki **szembeszáll a fundamentalista beszűküléssel**, az a lelkipásztori érdekeket szolgálja, a lényegi hagyományt folytatja, és éppen ezért nem eretnek, hanem valóban katolikus keresztény.

Forrás: Kirche Intern, 1998/8

Harald Pawlowsky

A pápa szuperpápanak kiáltja ki magát

A nyakasoknak igazságos büntetést!

A Vatikánban ütött a második, befelé irányuló ellenreformáció órája. Ez idő szerint alig telik el egy hét, hogy a kereszténység ne kerüljön szembe egyre újabb Jób-hírekkel. Nyilvánvaló, hogy a pápa környezetében az egyház létűnésének hangulata uralkodik — amit az a félelem hajt, hogy minden hierarchikus lépcsőt illetően kicsúszik a talaj a központilag szervezett, klerikális hivatali egyház alól.

A pápa most ismét fegyelmi eszközökhöz nyúlt. Az egyházjogot saját pápai teljhatalma révén változtatta meg. A jövőben a katolikus teológusoknak még olyan hittartalmakat is kell tanítaniuk és védelmezniük, amelyeket az egyházi felsőbbség nem minősített kifejezetten véglegesnek. Az „Ad tuendam fidem” (A hit védelmében) kezdetű pápai rendelkezés szerint: A hit védelmében, és egyes hívők téves nézetei miatt, különös tekintettel bizonyos személyekre **a főfoglalkozású teológusok** köréből, sürgetővé vált újabb egyházi jogi határozatok kibocsátása. Az egyház hivatalos teológusai által általános gyakorlat szerint leteendő hitvallást (Professio fidei) kiegészítették egy további, súlyos kötelezettségvállalás megváltásával. Eszerint az érintett teológusok „akaratát és értelmét” ezután olyan vallásos engedelmességre kötelezik az egyház tanítóhivatali tekintélye iránt, amely akkor is fennáll, ha az nem szándékozott külön végleges formában hirdetni valamely egyházi tanítást. „Szilárdan kell hinni” most már nemcsak mindazt, amit Isten írott, vagy áthagyományozott Igéje tartalmaz, hanem azt is, amit „az egyház Istentől kinyilatkoztatott hittartalomként terjeszt a hívők elé”.

Egy további paragrafus azt is rögzíti, hogy **minden katolikus hívő** köteles hinni mindazon tartalmakat, amelyeket az egy-

házi tanítóhivatal a maga tekintélyével hit és erkölcs dolgaiban „határozott formában” terjeszt a hívők elé. *Ez arra az esetre is érvényes, amikor ezeket a tetteket nem kötelező dogmaként hirdetik ki.*

Röviden: **az eddig „nem csálhatatlan” tanítási határozatokat újabban „mintegy-tévedhetetlennek” minősítették.** Így módon a pápa szuperpápanak nyilatkozta ki önmagát. És újabb büntető rendelkezések szólnak arról is, hogy „igazságos büntetés” sújtsa azokat, akik az ilyen tartalmakat „csökönnyösen viszszaütözik”. Ratzinger bíboros pontosan ebben az értelemben húzta alá egy magyarázó megjegyzésben, hogy a nők kizárása a pappászenteleésből a „határozott módon előterjesztett igazságok” közé tartozik, amelyek iránt abszolút engedelmességgel tartozunk.

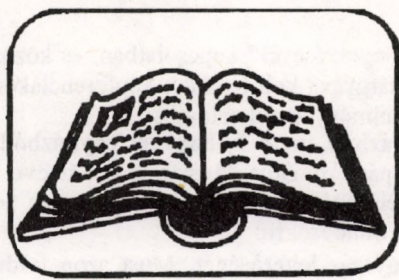
Anélkül hogy hivatkozott volna az egyházi törvénykönyvre, a Vatikán már 1989-ben „hűségesküt” (lusiurandum fidelitatis) írt elő a püspökök és teológus professzorok számára, amelyben nem tettek különbséget egyházi tantételek és kifejezett dogmák között. Az újabb fegyelmi dokumentum bevezetésében viszont az áll, hogy mind az 1989-es hűségeskü, mind az 1998-as hitvallási nyilatkozat azt a hiányt szünteti meg az 1983-ban kiadott egyházi törvénykönyvben, amellyel, mint ismeretes, a II. Vatikáni Zsinat határozatait — azokat meghamisítva — törvényi előírásokká alakították át.

A pápa környezetében nyilvánvalóan az a kényszerképzet uralkodik, hogy az üdvösségről szóló keresztény tanítást az emberiség számára csak egy vakfegyelmre szoktatott, katonás, központilag szervezett, római katolikus hivatali egyház segítségével lehet közvetíteni, következésképp az egyházi központ minden fáradozásának főfeladata ennek a kiváltságnak a védelmezése.

És hogy a dolgot még világosabbá tegyük: A II. Vatikáni Zsinat (1965) úgy értelmezte önmagát mint kiegészítő helyesbítést az I. Vatikáni Zsinathoz (1870), amelyik meghirdette a pápai tévedhetetlenség hevesen vitatott dogmáját. A II. Vatikánum érvényre juttatta a püspökök kollegialitását — azzal a megkötéssel, hogy kötelező tanításbeli döntéseket csak a pápával közösségben hozhatnak. Az I. Vatikánum pontosan meghatározta, hogy milyen, habár formális előfeltételek mellett hirdethet ki a pápa úgynevezett „tévedhetetlen” hittételeket (dogmákat), amelyek minden hívő számára kötelezőek. Ezt a szabályozást most az egyházi törvénykönyvön egyszerű pápai tollonással végrehajtott változtatással kibővítették. **Most már dogmaszerű kötelezőség szintjén lehet hirdetni olyan tanítást, amiről külön aktus keretében nem tették közzé, hogy végérvényesnek tekintendő.** Büntetés fenyegeti azt, aki nem engedelmeskedik ezeknek a mintegy-dogmáknak. **A pápa** legfelsőbb törvényadó, ítélőbírói és átfogó jogi végrehajtói hatalmával **ily módon ügyesen megkerüli az I. Vatikánum által hozott korlátozást**, miszerint abszolút kötelezőként csak véglegesen kötelező jellegű tanításokat hirdethet ki. Ezzel megjelent a „forradalom fentről” fogalma az Opus Dei mintájára, amely a római katolikus egyház ötödik hadoszlopa.

A pápa és tanácsadói tudatosan lépték át a tévedhetetlenség dogmája által megvont határt. Ezzel elviselhetetlen teher alá helyezték a világ egyházainak egyesítésére irányuló törekvéseket, nem is beszélve arról a negatív hatásról, amit ez a tény a katolikus egyház belső alkotmányára gyakorol.

Forrás: Publik-Forum, 98/13

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket
Bulányi György, a májusiakat
Kovács László készítette.

Április 4. — Húsvétvasárnap — Jn 20,1–9 — Hívás vagyok?

„Még nem értették az Írást, hogy fel kell támadnia a halálból.” Életem megértési folyamat. A jó pap holtig tanul... s mégis bután hal meg. Csak így érdekes az élet. Elviselhetetlen lenne, ha egy szép napon már mindent értenék. Csak vegetálhatnék utána. Ma még nem vegetálok, mert bőven van, amit nem értek. Nem értem, miért volt fontos az Írásnak, hogy Krisztus feltámadjon. Miért fontos annak, aki írta az Írást? Ha Isten is szerzője az Írásnak, miért volt fontos Neki? Az Írás emberi szerzője még remélhette, hogy perdöntő lesz a feltámadás jelentősége: ha feltámad Jézus, az utókor nem tud majd se köpni, se nyelni, s boldog-boldogtalan Jézus tanítványává lesz. De Isten látja a jövőt. Tudta, hogy nem így lesz.

Április 11. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–31 — Elhiszem, vagy hiszem?

„Ha nem látom kezén a szegek helyét... nem hiszem.” Attól, hogy mondanak nekem valamit, még nem mozdulok. Miként Tamás. Látnom kell ahhoz, hogy meginduljak. A hit hallás nyomán ugyan megfoghat bennem, de ekkor még csak embrió. Ért korúvá csak akkor lesz, amikor nem kell már elhinnem senkinek semmit. Amikor meggyőződéssé érik bennem. Tapasztalás nélkül nincs meggyőződés. Tamás beletette ujját Jézus oldalsebébe, és hitt. Amikor már nem kellett hinnie, mert látott, tapasztalt. Elsőbb megvallotta Jézust Urának, Istenének, aztán hamarosan útnak eredt, s bizonyosságot tett arról, amit látott és hallott. A hagyomány szerint Indiáig jutott el. A vértanú-halál is eljutott. S a minap Nag-Hammadiban kiástak egy gyönyörű könyvet Jézusról, amelynek címe: Tamás-evangélium. Látásának, meggyőződésének erejében — tudta már, mire használja fel életét.

Nem mond-e ellen mindezeknek Jézus Tamáshoz intézett szava: „Boldogok, aki-

A feltámadás csak hírek bizonyul egy eseményről. Súlyja nem mérközhetik a három évi tanítással és étellel. A feltámadás ténye kevesekre, a három év sokakra gyakorolható hatást. A feltámadás: egy látvány s néhány beszélgetés. A három év: a látványok sokasága s egy egész népfőiskola. Akik azt gondolták, hogy a feltámadás következtében más lesz az emberiség élete, tévedtek. Isten nem gondolhatta. Tudta, hogy a feltámadás indíthat ugyan minket arra, hogy Érette éljünk, de csak ezt teheti. Semmi többet. Ahogy a három év is csak hívott Istenhez, a feltámadás sem tehet többet. Hív Istenhez, aki a maga számára teremtett minket. Ennyi — a pusztá hívás — elég az Istennek, hogy feltámassza Jézust? Úgy látszik: elég. Mert Isten szabad és szeret. Tőlünk is azt várja, hogy szaba-

nem látnak, és hisznek”. Nem! Csak azt mondja, hogy nekem nincs módom ujjammal oldalsebét kitapogatnom, de ettől még hihetek. Miben? Abban, hogy Jézus az én Uram, Istenem. Akkor hiszek, ha tanítványává leszek, ha ráteszem az életem, hogy érvényt szerezsek tanításának a magam életében; s másokéban is, mert csak az a tanítvány, aki másokat is azzá tesz.

„Mivel látsz engem, hiszel” — nincs ebben semmi ellentmondás. Csak jelentéktelen dolgokat szabad elhinnem: pl. síverseny folyik a szomszéd ország hegyeiben. Az *elhívés* igaznak fogad el egy jelentést, s aztán nem történik semmi. A *hit* igaznak tapasztal valamit, s erre a valamire ráteszi az életét. Elhinni a feltámadást, ez csak elhívés. Rátenni az életemet arra, amit a feltámadott Jézus tanított — ez már hit. Akkor is hit ez a rátevés, ha Jézus nem támadott fel. S az életem rá nem tevése akkor sem hit, ha egyébként elhiszem, hogy feltámadott.

Április 18. — Húsvét 3. vasárnapja — Lk 24, 35–48 — Feltételes „kell”

„Krisztusnak szenvednie kell, fel kell támadnia a halálból.”

Miért kell szenvednie, miért kell feltámadnia? Tanítványainak is szenvedniök kell, tanítványainak is fel kell támadniok? Tanítványainak csak szenvedniök kell, de feltámadniok már nem kell? Ez az ismétlődő „kell” feltétlen, vagy csak feltételes? Ennyi kérdés tolu elem a jézusi megállapítást olvasva.

Az utolsó kérdés megválaszolásával kezdem: csak feltételes a „kell”. A szőlőmunkások meg is becsülhették volna a Gazda fiát. A Gazda ebben reménykedett. Csak azért kellett Krisztusnak szenvednie, mert a szőlő munkásai nem becsülték meg őt.

A tanítványok szenvedése ugyanígy nem szükségképpen. Isten nem küldi, nem hívja szenvedésre sem Jézust, sem a tanítványokat. Csak akkor kell szenvedniök, ha Isten akaratával szembehelyezkedve a szőlőmunkások szenvedtetik őket.

Ugyanilyen feltételes a „kell” a feltámadás esetében is? Azt hiszem, igen. (Van az elhiszem, a hiszem, meg az „azt hiszem” — s mind a három mást jelent.) Ha Jézus megbecsülten, elfogadottan élhet Izraelben, s biológiai életerejének végére érve hal meg, s nem erőszakos halállal fiatalon, akkor aligha kell feltámadnia. Feltámadásáról Jézus rendre annak kapcsán beszél, hogy Jeruzsálem vallási ha-

don mondjunk igent hívására. Hogy az ember is az legyen, aki szabad és szeret. Ezért nem tesz többet annál, hogy hív. Ami ennél több, túl van a szabadságon, túl a szereteten is. Ami ezeknél több, az már determinálás, bábjáték.

Feltámasztom nektek Jézust — mondja az Isten —, s ezzel jelentem magam; ahogyan Jézus megszületésével, küldésével, három évi körbenjárásával is. Aki „jelent”, jelen van. Kijelentés vagy kinyilatkoztatás ugyanarról beszél: Isten jelen van. Azért, hogy hívjon. Erről beszél a Jelenések könyve is. Az apokalipszist a középkori magyar nyelv az Isten jelenésével fordította. A feltámadás is Isten jelenése.

Kezdet van Isten jelenéseinek, de vége nincs. Kezdet azért van, mert létünk is kezdődött. S vége azért nincs, mert létünknek sincs vége. Vég nélkül akarja jelenteni magát. Nem elég neki Jézus feltámadása. Minden egyszer volt történésnek az a sorsa, hogy megfakul, s a késő unokák hiszik is, nem is... Ma is akarja jelenteni magát. Jézus feltámadása által már jelentette. Most rajtunk a sor. Általunk akarja jelenteni magát. Jézus minden mai tanítványa is Isten jelenése: Isten jelenti magát általuk. Akkor vagyok ez a jelenés, ha életem hívás. Hívom-e és mire hívom életemmel kortársaimat?

Csak az a boldog, aki ráteszi Jézusra az életét. Aki elhiszi, hogy Jézus élt, hogy Isten Fia, meg hogy feltámadott, de életét a minél több pénz keresésére teszi rá, az is hisz, de nem Jézusban, hanem a Pénzben, a Mammonban. Amire ráteszem az életem, abban hiszek. Mit hiszek el, és mire teszem rá az életem — két nagyon különböző valami: elhívés és hit. Mindannyian hiszünk valamiket. Mindannyian ráteszünk valamire az életünket. Elhívés és hit az ember élete. De boldoggá nem tesz az elhívés; boldoggá csak a hit tehet. Tesz is, ha Jézusra teszem az életem.

Mi az a tapasztalás, ami rábíthat, hogy Jézusra tegyem az életem? Mi az a tapasztalat, ami rábíthat, hogy a Mammonra, a nem-jézusra tegyem az életem? Elkezdem próbálgatni a „rátevést”, és boldog leszek. Ha nem, akkor nem abban hiszek, amire teremtettek. Két rövid szóval is elmondható, hogy mire lettem: Légy jó! Aki nem ebben hisz, nem Jézusban hisz. S aki ebben hisz, akkor is Jézus Istenében hisz, ha ateista és sohasem hallott Jézusról.

talmasságai majd teszik vele, amit akarnak. Hogy Izrael — s főleg a tanítványok! — ne eshessenek abba a tévedésbe, hogy Isten magára hagyta Jézust, feltámasztja őt a harmadik napon.

Érthető. De érthető-e, hogy nem támasztja fel a Jézushoz hasonlóan megszégyenített tanítványokat? Úgy tetszik: nem érthető. A tanítványokat is tanítványok veszik körül, miként Jézust. Ezeknek a tanítványoknak is szükségük lehet természetfölötti igazolásra: Istent képviselte mesterük, s nem a maga számársága hívta ki maga ellen a később már nem-jezusálemi vallási és világi hatalmasságok haragját! Még sem szól semmi fáma arról, hogy a Giordano

Bruno-, Savonarola-félék feltámadtak volna. Az ő esetükben be kell érnünk a gyilkosok utódai által történendő rehabilitációval... sirjaik késő díszítésével. Jézus előtt is, Jézus után is ez jut osztályrészül Isten tolmácsainak. Jézusnak több jutott. Isten

nagyobb felkiáltójelnek akarta őt, mint másokat. Nagyobb is volt!

Az én életem mekkora felkiáltójele Istennek? Csak elhiszem, csak azt hiszem, vagy hiszem, hogy ő az Út? Kell-e nekem is szenvednem Istenért? Ha Jézus tanítvá-

nya vagyok, akkor biztos! Baj ez? Baj bizony! Ennél csak az a nagyobb baj, ha nem kell szenvednem, de Istennek nincs is miért rehabilitálnia engem. Ha nem adtam alapot Istennek, hogy feltámasszon az utolsó napon.

Április 25. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,1–10 — Elfutás és kétfelé sántikálás

„Azért jöttem, hogy életük legyen” — mondja Jézus. Azért jöttem, hogy ne legyen életük — gondolja a Sátán. Gondolja, de nem mondja. Mondani mást mond: Neked adom a földkerekség minden országát, hatalmát és dicsőségét, csak ne menj a Jó Pásztor után, hanem leborulva engem imádj. El sem árurom, hogy ki vagyok, amikor hívlek. A lehető legbűvösebben csengő-pengő név mögé rejtem magam: én vagyok a Pénz. Velem minden a tiéd lehet, mi szemnek, szájnak ingere. Ha rám figyelysz, nagy és gazdag és hatalmas leszel.

A Jó Pásztor juhait követik azt, aki előttük jár, „idegent pedig nem követnek, hanem elfutnak tőle”. El, mert „tolvaj és rabló” a Pénz. Csak az nem látja, aki nem akarja. Száz és száz milliók kerülnek létbizonytalanságba és nyomorba, országok gazdaságai omlanak össze dominó-módra a csengő-pengő Pénz nyomába szegődők, a tőzsde-műveletek hatására. Ott tolong mögötte a megtévesztettek milliós tábora. Kiszolgáltatottan és reménykedve, hogy másokat pusztít el, nem őket. Tőle várják maguk, nemzetük sorsának jobbra fordulását. Fel is zárkoznak a Pénz valamelyik politikai pártja mögé, reménykedve annak

ügyességében, hogy gazdag legelőkre vezeti majd őket s nemzetüket. Olyannyira, hogy hajba is kapnak egymással, s kölcsönösen megállapítják egymásról, hogy választási győzelmeiket csak saját pereputtyuk zsiros pozíciókba helyezésként használják. NATO-ra és Európai Közösségre teszik reményüket, a Tőkés Társaságok világalumára bízzák sorsukat.

A Jó Pásztor követői viszont nem voltak se farizeusok, se szaduceusok, se heródiánusok, és az előzők hatalmi koncepcióját megdönteni kívánó szikáriusok sem voltak. Nem lehet politikai pártokban is reménykedni, meg Jézusban is. Ha valaki e kettőt együtt akarja, sürgősen be kell iratkoznia a Jézusi Főiskola analízis tanító valamelyik alaptanfolyamára. Ha elvégezte volna már, akkor is, mert úgy látszik, elfelejtette, amit tanult. Azért kell oda mennie, hogy megtanulja: Jézus tanítványai elfutnak az idegen elől. Elfutnak, mert — tanítják a Főiskolán — „nem szolgálhattok egyszerre Istennek is, a Mammonnak is”.

Hova futnak? Mibe futnak? Mert valahova futniok kell. Nem lehet egyszerre Jézus ütemére is, a Sátán ütemére is ránganiok. Oda futnak, ahol nem a Pénz az Úr.

Oda, ahol együtt élhetnek azokkal, akik csak a Pásztor hangjára akarnak figyelni. Oda futnak, ahol az iskolákban maguk tanítják gyermekeiket arra, hogy mi a Pásztor hangja, s mi az ettől különböző, az idegen hang. Oda, ahova nem jut el a Pénz kábítószere, „kultúrája”, mert Jézus hangjára szól a zene, lejt a tánc, alkot a művész s énekel a költő. Oda, ahol a tőzsdék hatalma nem képes munkanélkülivé nyomorítani őket. Oda, ahol nem akar senki magának, férjének-feleségének, gyermekeinek többet, mint amennyi testvérenek és testvére családjának jut. Oda, ahol nem szennyezik környezetüket se kicsiben, se nagyban. Oda, ahol a munka nem sorvaszt, hanem az alkotás és a másokat segítés örömeivel tölt el. Oda, ahol amijük van, nem kell fegyverrel védeni a kívül levőktől, mert minden kívül levőt várnak maguk közé, hogy azok is belül levők legyenek.

Oda, ahol bőségben van az életük, mert a Pásztorra figyelnek. Már Jeremiás beszélt a kétfelé sántikálóról. Rám is gondolt, amikor kérdezte: Meddig akartok még kétfelé sántikálni...?

Május 2. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 14,1–12 — Van-e mennyország?

Május ez évben a dogmák hónapja a liturgiában. Nem csoda, hiszen erre a hónapra esik három hittitok ünnepe is: Mennybemenetel, Pünkösöd, Szentháromság. Az evangéliumi részletek természetesen János evangéliumából valók, hiszen János, a teológus szolgálta az ünnepek teológiai alapját. János ugyanis, ellentétben a szinoptikusokkal (Máté, Márk, Lukács), nem pusztán „tényközlő”,

hanem elsősorban „tényértelmező” evangélista. Elsődleges célja, hogy olvasói-hallgatói higgyék el az ő hittani tanítását.

Tudjuk, hogy a názáreti Jézusnak elsődleges célkitűzése és programja a megtérés hirdetése volt, hiszen nyilvános működését is ezzel a mondattal kezdte: „Térjétek meg, mert közel van az Isten országa!” (Mt 4,17). Jézus tehát a földi Isten-ország megvalósulását az ember magatartásának és tetteinek megváltozásában látta.

Érdemesnek látszik János szövegeit megvizsgálni abból a szempontból, hogy János, a teológus bűnös-e abban, hogy a mindennapi életben megvalósítandó tettekről a bizonyíthatatlan hitek felé toldott el a kereszténység. Vagy János evangéliumát is még tovább toltuk a dogmák abszolútizálása felé?

Május első vasárnapjának evangéliumi részlete a mennyországról szól: Jézus megígéri a mennyi hazát. Dogma, hogy van mennyország.

1. János, a teológus

János evangéliumának ebből a részletéből valóban azt látjuk, hogy a szerző számára a hit világa a legfontosabb. Jézus szavait úgy adja vissza, hogy minden Istenre, a túlvilági mennyországra és Jézusnak az Atyával való egyedülálló kapcsolatára irányul. Higgyetek Istenben, higgyetek a túlvilági mennyországban és higgyetek bennem is, aki egy vagyok az Atyával.

A két okvetetlenkedő kérdésre is ebben a szellemben reagál. Tamásnak, aki nem ismeri az Utat, azzal válaszol, hogy ő az Út, Igazság és Élet. Fülöpnek pedig, aki látni szeretné már egyszer az Atyát, az Atyával való egységét hangsúlyozza.

Végül a hitnek tulajdonít olyan tetteket, amelyek még Jézus tetteit is felülmúlják.

2. János, a szeretett tanítvány

János teológus szavait lehetne egyszerűbben is magyarázni, ha az Isten név helyébe — éppen János szellemében — a Szeretet szót tennénk. János szerint ugyanis „Szeretet az Isten: aki szeretetben él, Istenben él, és Isten öbenne” (1Jn 4,16b). Ezzel a behelyettesítéssel János szövege így hangzana: Fontos, hogy higgyetek a Szeretletben és a szeretet beteljesülésében (mennyország). Az Út a fontos, mert ebben van az igazság és az élet. A tanítással és annak élésével az Atya bennem él és én az Atyában. Ti is képesek vagytok erre az életre és az enyémeknél is nagyobb tettekre.

3. A dogmagyárosok

Ezzel szemben a dogmagyártók így szállnak el a magasba a János szöveghez fűzött lábjegyzetekben: „Nem lehet másképp az örök üdvösségre jutni, csak a Jézusba vetett hittel: ő tanításával, élete példájával és kegyelmével vezet az Atyához” (Békes-Dalos ford. a 14,6 vershez).

„Az apostolok eddig nem ismerték föl teljesen az Atyával egylényű Fiúistent. A Szentlélek megvilágosító kegyelme Jé-

zusnak, és Jézusban az Atyának mélyebb ismeretére fogja vezetni őket” (uo. 14,7).

„Az apostolok külső hatás tekintetében nagyobb tetteket vittek végbe, mert a megdicsőült Jézus kegyelmével az egész világon elterjesztették az evangéliumot és az egyházba vezették a pogány népeket” (uo. 14,12)

— Megállapíthatjuk, hogy János, de főleg a későbbi dogmagyártók a hit irányába vitték el az örömhírt. Ezzel még inkább hangsúlyosabbá került Jézus igazi szán-

déka: a gondolkodás és magatartás radikális átalakítása a szeretet Útjára. Beláthatnánk, hogy semmire sem megyünk a mennyország hitének hangos megvallásával akkor, ha az Utat elsikkasztjuk. A vallásos hit ilyen abszolutizálása azért veszélyes, mert még inkább növeli a veszélyt, hogy a Jézusra hivatkozó egyházban nem az lesz a „jófiú”, aki szeret, hanem aki különféle dogmákat engedelmesen elhisz.

Május 9. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 14,15–21 — Feltámadt-e Jézus?

Ebben a János-evangéliumi részletben Jézus megígéri feltámadását és megígéri a Szentleket. Hittétel, hogy Jézus feltámadott. Hittétel az is, hogy van Szentlélek. Vizsgáljuk meg ezt a szöveget ismét a hit és a tettek szemszögéből. Bűnös-e János apostol a jézusi szándék meghamisításában? Bűnösök vagyunk-e mi, későbbi „tényértelmezők” valami hasonlóban?

1. A feltámadásról

János a feltámadásról elég homályosan beszélteti Jézust: Nem hagyja árván övét. Rövid idő múlva a világ nem látja őt, de tanítványai látni fogják, mert ő él...

A későbbi hivatalos magyarázó ezt már így fogalmazza lábjegyzetében: „Jézus vállalja most a megváltó keresztalált, de mivel isteni személye halhatatlan, föltámasztja emberi testét és a benne hívőknek is örök életet ad” (Békes-Dalos ford. a 14,19 vershez).

2. A Szentlélekről

János Jézusa a Szentlélekről is hasonló homályossággal szól: Jézus kémi fogja az Atyát, aki más Vigasztalót ad a tanítványoknak, aki az igazság Lelke lesz és aki mindörökké a tanítványokkal marad. Ezt a Lelket a világ nem kaphatja meg, mert a világ nem látja és nem ismeri, szemben a tanítványokkal, akik ismerik, mert bennük marad.

Május 16. — Mennybemenetel ünnepe — Mt 28,16–20 — Mennybe ment-e Jézus?

János evangelista nem beszél Jézus mennybemeneteléről. Máté is csak annyit ír, hogy a galileai hegyen elbúcsúzik tanítványaitól és örömhírt hirdetni küldi őket. Jézus mennybemeneteléről Márk ír, a felhőkbe emelkedésről pedig csak Lukács, bár ő evangéliumában és az Apostolok cselekedeteiben is. Jézus mennybemenetele természetesen hittétel.

A májusi elmélkedések „hinni vagy tenni” sorozatát most megszakíthatnánk, hiszen Máté inkább „tényközlő” író és nem „tényértelmező”. A módszer alkalmazását erre a mátéi szövegre mégis az teszi kívánatosná, hogy ezt a részt a mérvadó szentírástudósok szinte egyöntetűen az őseghházi gyakorlat rögzítésének tekintik és nem egy az egyben Jézustól származónak. A kérdés a mátéi résszel kapcsolatban úgy vetődik fel, hogy liturgiáznunk vagy tenni?

1. Jézustól való-e a Máté-záradék?

Magából az evangéliumból tudjuk, mert János kifejezetten említi, hogy „Jézus maga nem keresztelt, csak a tanítványai” (Jn 4,2). Nyilván azok folytatták Jézus halála után ezt a gyakorlatot, akik Keresztelő János tanítványai közül álltak át Jézushoz. A „szentháromság-formula”, vagyis az Atya, a Fiú és Szentlélek nevében keresztelés is

A későbbi hivatalos kommentátor pontos dogmatikai magyarázattal látja el ezt a részt: „Az igazság Lelke a Szentlélek, mert mint isteni személy, ő maga az igazság és mert kegyelmével Jézus tanításának mélyebb ismeretére vezeti az apostolokat” (uo. 14,17).

3. A tennivalókról

Tudjuk, hogy János a „szeretett tanítvány” volt, aki pontosan tudta, hogy „Szeretet az Isten”, és aki aggastyán korában csak azt mondogatta tanítványainak: „Fiacskáim, szeressétek egymást!” Érthető, hogy ez a János nagy teológiai hevületében sem felejté ki ezt a lényegét.

A részlet ugyanis azzal kezdődik, hogy Jézus felszólítja barátait: „Ha szerettek engem, megtartjátok parancsaimat”. Az idézett részlet is így fejeződik be: „Aki ismeri és megtartja parancsaimat, az szeret engem”. Vagyis János nem feledkezik meg Jézus etikai követelményeiről sem, ha nem is olyan terjedelemben ír róla, mint a hittani tételekről.

4. Mit mondhatott Jézus?

Jézus ragaszkodva célkitűzéséhez búcsúbeszédében is elmondhatta, hogy iránta a szeretetet úgy lehet kimutatni, ha megtartják parancsait. Az összeset, ami egyetlen egy: „Ez az én parancsom: Szeressétek

későbbi gyakorlat. Ez a formula ugyanis ilyen formában az evangéliumokban sehol sem szerepel. Kézenfekvő a feltételezés, hogy Máté Jézus szájába adja azt, amit Jézus halála után tanítványai gyakorolnak. Annál is inkább teheti ezt, mert nincs rá adat, hogy Jézus ezt a keresztelési gyakorlatot és formulát valahol is tiltotta volna.

2. Mi akkor a baj?

Jézus etikai programját nemcsak hittételek gyártásával lehet vakvágányra vinni, de vallási szertartások és formulák gyártásával is. Akik ebbe az irányba viszik el a kereszténységet, azok a cselekvés helyett könnyen a pótcselekvéseket részesíthetik előnyben. Az ember úgyis a könnyebb megoldásokat részesíti előnyben. Így miért ne válassza a szavakat a tettek helyett, vagy a jeleket a cselekvés helyett?! Könnyebb hitvallásokat szavalni és gyermekded hókusz-pókuszokat játszani, mint keresztre menni. A jézusi szeretet megélése ugyanis „életveszélyes”, ha csak az ellenségszeretet komolyan vételére gondolunk. Háború esetén ugyanis főbe lövik azt, aki ellenségszeretet címen megtagadja a katonai parancsot. Ilyen „tett” helyett könnyebb elmondani a Hiszekegyet és víz alá tartani a gyerek fejét.

egymást, mint ahogy én szerettelek titeket” (Jn 15,12).

Ennek a szeretésnek következtében jó Lélek és jó lelkiismeret lesz bennük, vagy pontosabban bennük lesz az Isten, vagyis a Szeretet. Akit csak szeretetlenséggel lehet kitalálni magunkból.

A szeretet következtében Jézussal sem szűnik meg a kapcsolat, mert akikben egyazon szeretet lakik, azok egyek, mindenféle dogmatikai konstrukció nélkül. Jézusban az Atya szeretete van, a tanítványokban Jézus-féle szeretet, és máris megvalósul hármukban az egység, amit János kicsit misztikusan így fejez ki: „Én az Atyában vagyok, ti pedig énbennem és én tibenetek”.

— Aki jézusi módon szeret, annak fontos-e az a kérdés, hogy feltámadt-e Jézus a János vagy a dogmatikusok által megfogalmazott formában? Vagy fontos-e a Szentlélek szentháromságtani definíciója? Netán van ennél fontosabb?! Ez a kérdés azért is jogos, mert Jézus és a Szentlélek istensége körüli hitvitákban nem a szeretet érvényesült a történelmi kereszténységben, hanem ellenkezőleg: a máglyákat gyújtó gyűlölet! Ennek a gyűlöletnek lángja még ma is fel-felcsap a jelenkor papi és nem papi inkvizítoraiában. Erre pedig nincs szükség. Jézus szeretet-törvényére és annak élésére azonban annál inkább szükség van!

3. Küldetés-átvétel

Az olvasott rész hivatalos kommentárja így szól: „Jézus a teljes isteni hatalom birtokában küldi apostolait a föld minden népéhez. Föladatuk az, hogy Jézus tanításának hirdetésével és a kereszttség szentségének kiszolgáltatásával az Úr tanítványává tegyék az embereket. Az emberi erőt meghaladó föladat megvalósítására isteni segítségét és támogatását ígéri az apostoloknak és utódiknak mindennap, az emberi történelem végéig” (Békes-Dalos ford. a 28,19–20-hoz).

Valójában Jézus a szeretet hatalmával küldi barátait, hogy adják át a szeretet tanítását másoknak, és a szeretet törvény megtartásával ők is és mások is vegyék át Jézustól a küldetést: szeretet világot teremteni a földön, hogy jelen legyen ott az Isten szeretet-országa. És ebben sehol sincs helye a uralkodó jellegű hatalomnak, a kizárólagos vallási világalomnak törekvésnek, sem a mágikus beavatásoknak.

— Aki Jézus alapkoncepcióját ismeri, annak számára komoly kérdés lehet-e, hogy mennyibe ment-e Jézus, felemelkedett-e a felhőkbe? De ugyanígy komoly kérdés lehet-e, hogy vízzel leöntötték-e valakit az Atya, a Fiú és Szentlélek nevében vagy sem? Főleg akkor, ha valaki ismeri és teszi is ugyanazt, amit a názáreti Jézus?!

Május 23. Pünkösd vasárnap — Jn 14,15–16.23b–26 — Eljött-e a Szentlélek?

Pünkösd a Szentlélek eljövételének ünnepe. Hittétel, hogy Jézus elküldte az apostolokra az Atya és Fiú Szentlelkét, azon a bizonyos első pünkösdön. Az ünnep nemcsak érzelmi lobogásra való, de gondolkodásra is. Annál is inkább, mert a gondolkodó hívőben több kérdés is feltolul: Ki ez a Szentlélek? Isten Lelke? Dehát nem Lélek az Isten? Aztán: Jézus küldi a Lelket? Nem Isten teremtette az emberbe a hozzá hasonlóvá tevő lelket? Ez egy másik lélek, mely az ember lelkébe költözik? Eddig nem volt a földön a Szentlélek? A próféták nem Lélektől ihletetten beszéltek? A tanítványok pünkösdig „lélektelenek” voltak? A Szentlélek hitétől jobb lesz-e a világ?

1. Mít mond János?

Beszél arról, hogy Jézus búcsúbeszédében megígéri tanítványainak: kéri majd az Atyát, hogy helyette mást küldjön nekik, a Vigasztalót, az igazság Lelkét. Ez a Lélek tanító és emlékeztető is lesz. Sőt az Atya és Jézus is valamilyen módon a tanítványokban vesz lakást.

2. Mít mondanak a dogmatikusok?

Mint már idéztem: „Az igazság Lelke a Szentlélek Isten, mert mint isteni személy ő maga az igazság, és mert kegyelmével Jézus tanításának mélyebb ismeretére vezet az apostolokat” (Békés–Dalos ford. a 14,17 vershez).

Később pedig a lakásvételről: „Az Úr itt a keresztyén lelkiélet legmélyebb igazságát nyilatkoztatja ki: a kegyelem állapotában lévő lélek a Szentháromság temploma”.

3. Mít mondhatott Jézus?

Jézus központi gondolata — ebben a rövid részben is — kétszer előfordul, és ezt a teológus János sem tudja megkerülni. Így hangzik: „Ha szerettek engem, megtartjátok parancsaimat” (14,15). „Aki szeret engem, megtartja tanításomat” (14,23). Tehát annak az eseménynek, aminek bekövetkezéséről itt szó van, van egy feltétlen feltétele: az, hogy Jézus szeretetparancsát, szeretet-tanítását kell befogadnunk a tudatunkba és életünkbe is, vagyis szerinte kell élnünk. Így már nem is olyan misztikus a dolog, mert erkölcsi magatartásunknak a Szeretettel alkotott egység lesz a következménye, hívjuk ezt a Szeretetet Atyának, Jézusnak, vagy Léleknek. Azt pedig könnyű belátni, hogy aki szeretetben él és a szeretet őbenne, az a teljes igazság birtokában van, az meg tud vigasztalódni, az emlékezni tud, az új felismerésekre jut stb.

4. Mi történt pünkösdkor?

Lukács leírja, hogy a tanítványok a Jézus halála utáni zavarodottságukat legyőzve újra együtt vannak, bezárkózva egy teremben. Újra átgondolhatták a hároméves tanfolyam

tanítását és megbeszélhették a bekövetkezett eseményeket. Közösséileg leeshettek náluk a húsz fillér, vagyis rádöbbenhettek arra, hogy Jézus valóban az igaz Istenről beszélt nekik, és most már ők azok, akiknek folytatniuk kell Jézus munkáját. Aki elővassa Péter első pünködsi beszédét, az az ószövetségi beágyazású szövegben megtalálja Jézus programbeszédének kulcsmondatát, amit a tömegnek arra a kérdésre válaszol, hogy „Mít tegyünk hát?”. Péter válasza: „Térjete meg!” A Szeretet Útjára kell megtérni. Ez a közös felismerés Jézus szeretet-közösségévé teszi a tanítványokat. Betelnek a Jézustól meghirdetett szeretet-lélekkel. Ebben a közösségi feltöltődésben fogalmazható meg az a bizonyos Szentlélek-eljövétel, az a bizonyos pünkösd.

— A rengeteg kérdés nagyon leegyszerűsödik, ha a kulcsszót megtaláltuk. Szeretet az Isten, szeretet minőségű lélek. Ezzel a szeretettel a történelem folyamán mindenki feltöltődhetett. A próféták is, az apostolok is. A tanítványok pünködsi közösségi feltöltődése azért történelmi jelentőségű megnyilatkozása a Léleknek, mert Jézus csoportja dönt a jézusi program mellett és elkezd „csinálni” az Isten országát, a szeretet közösségét. Enélkül a Szentlélek-hit fabatkát sem ér!

Május 30. — Szentháromság vasárnap — Jn 3,16–18 — Van-e Szentháromság?

Egy Isten van? Vagy három? Vagy több? A vallástörténet mindegyikre ismer példát. Sőt vannak, akik az istenhitben fejlődést emlegetnek: a sokistenhitől a törzsi istenek, majd főistenen át az egyistenhitig.

A keresztyénység olyan vallás, amely az egyistenhit és többistenhit problémáját úgy oldja meg, hogy egy Isten van, de egy Istenben három személy: Atya, Fiú, Szentlélek. A gond csak az, hogy ha Isten az Atya, Isten a Fiú, Isten a Szentlélek is, miért nincs három Isten, csak egy? A dogmatikusok persze kidolgozták elméletüket, a zsinatok pedig kimondták a Szentháromság dogmát.

1. Mít mond János?

Ebben a rövid részben látszólag semmit. Jézus az éjszaka hozzá látogató zsidó főtanácsossal, Nikodémussal beszélget. Arról, hogy Isten a fiát adta a világért, a fiú pedig nem elítélni jött a világot, hanem üdvözíteni. Feltétele ennek az üdvösségnek, örök boldogságnak a hit: „Aki hisz Isten egyszülött fiában, azt nem ítéli el, de aki nem hisz, azt már el is ítélte” (3,18). Ez az okfejtés egyáltalán nem meglepő János teológustól, hiszen tudjuk, hogy egész evangéliumát azért írta, hogy meggyőzzön arról, hogy Jézus az Isten fia.

Azok a liturgikusok, akik Szentháromság vasárnapra ezt a részt jelölték ki, valószínűleg úgy gondolták, hogy Szentlélek helyett elég az „üdvözíteni” szó. Ugyanis az

Atyának a teremést, a Fiúnak a megváltást, a Szentléleknek pedig a megszentelést, üdvözítést tulajdonítják. Eszerint tehát a teremő Atya küldi a megváltó Fiút, közösen pedig a megszentelő-üdvözítő Lelket. A Szentlélek munkájáról egyébként előbb van szó, amikor Jézus az újjászületésről beszél Nikodémusnak: „Aki nem születik vízből és (Szent)lélekből, nem mehet be Isten országába (3,5).

2. Mít mondanak a kommentátorok?

Az újjászületésről ezt mondják: „A lelki újjászületés a keresztség szentségében történik. A testi születésből bűnrehajló, földi ember származik, a kegyelmi újjászületésből Krisztusban megváltott, lelki ember” (Békés–Dalos ford. az 5–6. vershez).

A Szentlélek működéséről pedig ezt írják: „A Szentlélek működése a szél fújásához hasonlóan nem látható, de a megigazult lélek megtapasztalja hatását... Jézus úgy beszél, mint aki isteni természeténél fogva közvetlenül ismeri a Szentlélek működését” (uo. 8–11. vershez).

3. A Szentháromság „titkáról”

Jézus egyetlen helyen sem mondja, hogy az Isten Szentháromság. Ez a szó sehol sem található a Szentírásban. Jézus beszél az Atyáról és vele összefüggésben fiúról is, lélekről is, de a fiú és lélek második és harmadik isteni személyként való értelmezése a dogmatikusok műve.

Annyi biztos, hogy Isten léttartalmát aligha tudjuk kimeríteni, amint azt Ágoston is világosan látta a tengerparton játszó gyermek példájából: egy kis gödörbe nem lehet belemerni a tengert. Éppen ezért, a szentháromságtani viták miatt érdemes-e gyilkolni egymást? Pedig hány és hány embert küldtek máglyára, hurcoltak meg Jézus istensége, a Szentlélek eredése miatt?!

4. Mire volna szükség?

Jézus Atyának mondta Istent, János pedig Szeretétnek. Nem elég nekünk, ha azt mondjuk, hogy ahol szeretet van, ott van egység és közösség? Istenre biztosan jellemző ez, de ennek Istenben megvalósuló módjait csak a tévedések sorozatával lehet meghatározni. És szeretetlenségek áradataival. Nem kellene inkább azt tenni, hogy nem a hite alapján ítélünk meg egy embert? Nem kellene inkább úgy gondolkodni, hogy nem egy szertartás (pl. keresztség), hanem a szeretet gyakorlása kapcsol Istenhez minket? Nem érezzük-e, hogy pótmegoldásokba és pótcselekvésekbe menekülünk az igazi tettek, a szeretet tettei elől?!

— A májusi elmélkedés-sorozatban csupán azt akartam érzékeltetni, hogy a hit és tett, a szertartás és a tett párosokban melyik a döntő. Valaki azt mondhatná, hogy mind a kettő kell, és nem szabad szembeállítani a kettőt. Lelke rajta. Egy szavam sincs, ha ezt a kettőt úgy fogadja el, hogy a második, vagyis a szeretet tettei nem sínylik meg azt. De erre meg nem láttam példát!

Az ipari forradalmat megelőzően az emberiség 90 százaléka falvakban, még-hozzá kicsi falvakban élt, a társadalom, annak gazdasága alapvetően a falura épült. Ez a politikai hatalomra és a városok polgárságára koncentrálódó történelemszemlélet miatt nem vált általánosan ismertté.

Az ipari forradalom, a gyáripari tömegtermelés hozott a falu és város jelentősége tekintetében fordulatot. A tőkés társadalom és annak gazdasága alapvetően városi lett. A viharos urbanizációt látva általánossá vált a nézet: a falvak kora lejárt, lassan az egész világ a városok hálózatává válik. E század során a világ fejlett negyedében a lényegében stagnáló népesség ellenére a városi lakosság megtöbbszöröződött, a falusi pedig harmadára csökkent. Ennél is véresebb jelzésnek bizonyult a falvak előregedése, az ott élő lakosság viszonylagos elmaradása, mind a képzettség, mind a jövedelem és főleg az infrastruktúrával ellátottság tekintetében. Ilyen viszonyok közepette a falvak és az ott élők sorsa a politika részéről egyre kevesebb társadalmi, politikai és gazdasági támogatásra talált. A falvak ügye kívülről csak a városba elszármazottakban még élő faluszeretetre számíthatott.

Az ezredfordulóra azonban egyre több jele mutatkozik annak, hogy a jövő társadalmában újra nagy lesz a falvak jelentősége. Mielőtt ezt részletezném, újrafogalmazom a falu fogalmát: Falu az a kis társadalmi közösség, amelyben mindenki mindenkit minden oldaláról ismer. Mi, akik falvakban nőttünk fel, tudjuk, hogy a falu ilyen. Miért van már a jelenben és lesz egyre inkább a jövőben ilyen településformára szükség? A bizonyítást kissé messzebről kell kezdenem.

Tudás és erkölcs

A jelen és a belátható jövő fejlett társadalmában nem a tőke, hanem a tudás, az erkölcs és a természetes környezet lesz a legszűkebb keresztmetszet. Ezért a társadalom e három igény minél magasabb szintű kielégítésére fog koncentrálni. A jövő társadalmában nem a tőke, nem a pénz, hanem e három hiányának a megszüntetése körül fog forogni.

Azt már a múlt századból itt felejtett közgazdaságtan is elismeri, hogy a társadalmi fejlődés legszűkebb keresztmetszete ma már a szellemi tőke, vagyis a tudás. Csak annak a társadalomnak van jövője, amelyik nagyobb gondot fordít az oktatásra, a társadalom bármely rétegében született tehetségek kibontakoztatására, mint a külföldi tőke becsalogatására és a pénzügyi egyensúlyra.

Az erkölcs és a természetes környezet alapvető fontosságát azonban még nem ismerték fel a közgazdászok. Ezért ezt röviden bizonyítanom kell.

Miért vált alapvető társadalmi igénnyé az erkölcs?

Nem azért, mert minden, a kapitalizmust megelőző társadalomban is az volt, hanem azért, mert az erkölcs ereje egyre nagyobb gazdasági előnyt, hiánya, gyengesége egyre nagyobb hátrányt jelent a nemzetközi versenyben. Röviden fogalmazva: Az erkölcsök megromlása elviselhetetlenül drága lett és még drágább lesz.

Ma minden fejlett tőkés országban sokszorta több költséggel jár az erkölcsök megromlása, mint az erős hadsereg vagy a jó oktatás. Az Egyesült Államokban a költségvetés és a lakosság a nemzeti jövedelem mintegy hat százalékát költi a bűnözés elleni védekezésre, mégis ennél is több kárt okoz a bűnözés és a deviancia. A latin-amerikai országokban a bűnözés elleni védekezés a nemzeti jövedelem 12-16 százalékát emészt fel, mégis katasztrofális a közbiztonság. Nemcsak a keletkező kár nagy, hanem elvesztett a lakosság biztonságérzete is, az emberek állandó veszélyérzetben élnek. Különösen a gazdagok. Kénytelenek külön, szinte izolált társadalomban élni. Elkerített, őrzött körzetekben laknak, gyermekeik külön iskolába járnak, a világban csak testőrök kíséretében mernek mozogni, pedig ez sem jelent feltétlen garanciát. Az ottani állapotokra jellemző, hogy hétszer annyi fegyveres testőrük és vagyonőrük van, mint katonájuk. Tegyük hozzá, hogy az előbbieket fizetik meg jobban, azoknak kényelmesebb a szolgálattelátás, és azokból kerülnek ki a szervezett bűnözés legtapasztaltabb tagjai is.

Nem ismerem a magyar adatokat, de nálunk is jelentőssé vált az az összeg, amit a magánszféra a bűnözés elleni védekezésre költ. Nálunk is a testőrök és a vagyonőrök a legdinamikusabban növekvő foglalkoztatási ág képviselői, nálunk is ők vannak jobban megfizetve, mint a rend állami őrői, nálunk sem az erkölcs és az ambíciók melegágya az ilyen szolgálat. Hozzáteszem, hogy becsléseim szerint a rendszerváltás óta megromlott közbiztonság nemcsak a lakosság közérzetét rontotta és rontja, hanem sokba is kerül. Sokszorta többet költenek az emberek lakatra, láncra, biztonsági berendezésekre, kerítésekre, kutyákra. Sokszorta drágább lett a lopás elleni biztosítás, különösen a drága gépkocsiké. Sok vidéken a hétvégi házakat tölre kiürítve és nyitott ajtóval kell otthagyni, mert így kisebb az elkerülhetetlen kár. A lakosság ma már jövedelmének 4-5

Földközelen

A falvak növekvő jelentősége

százalékát költi a bűnözés elleni védekezésre, azaz sokkal többet, mint amennyibe az államnak a rendőrség kerül. Ráadásul ezeket a költségeket mint fogyasztást, mint életszínvonalunk emelkedését mutatják ki.

Ez a helyzet nem javulni, hanem romlani fog, hacsak

- nem csökken a tartós munkanélküliség, különösen a pályakezdő fiataloké,
- nem mérséklődik a gazdagok és a szegények közötti arány,
- nem oldjuk meg a cigányság foglalkoztatását.

De mindez együtt sem jelent hosszú távon megoldást, ha nem számoljuk fel a házigyári lakótelepeket, ha nem költözhet a lakosság többsége kertés házba, kisebb településekre. A nagyvárosi, sok lakásos bérházakban folyó élet ugyanis eleve nem alkalmas az erkölcsök megőrzésére. Ez egyszerűen nem egészséges életforma. Az ilyen lakosság addig erkölcsös, ameddig a kis településekről magával hozott erkölce nem hal el. Ez pedig nem tart tovább két-három generációnál.

Hol születik és hol marad tartós az erkölcs? Az olyan kis közösségekben, ahol mindenki mindenkit ismer, ahol nem nagy a lakosok mobilitása. Ennek klasszikus példája a kis falu. Az emberi civilizáció kezdete óta a kis települések szállították a társadalmat fenntartó erkölcsöket a városok számára. Naivság volna ugyan azt feltételezni, hogy régi formájában visszaállhat a kis falvaknak ez a társadalom-fenntartó szerepe. De a technika eddig elképzelhetetlen eszközöket kínált és fog kínálni a falusi élet versenyképessége számára. A gépkocsi, a telefon, a fax, a számítógép, a televízió megkönnyíti a kis falvak közösségeiben is az értelmiség léte.

Mégis más fogja jelenteni a tömeges megoldást: a kertvárosi, családi házakban élt élet. Ez már a század közepe óta elemi erővel folyik a nagyon gyér társadalmi támogatás ellenére. Az emberek hajlandók jövedelmük és idejük jelentős hányadát feláldozni annak érdekében, hogy kertés házakban lakhassanak.

A nagypolitika máig nem hajlandó tudomásul venni, hogy a belvárosi életforma nemcsak a bűnözés melegágya, hanem a kisebb gazdasági teljesítményé is. Már a 60-as években, a házigyári örület hőskorában is bebizonyosodott, hogy a kertés házban lakó bányászok jóval több szemet termelnek, kevésbé lesznek alkoholisták, tovább élnek, ritkábban esik szét a családjuk.

A gólyafészkek értéke

Már az előzőkben utaltunk arra, hogy a modern ember előbb érzékelte a természeti környezet hiányát, mintsem a társadalomtudományok vagy a politika tudomást vett volna róla. A lakosság tehetősebb rétege óriási áldozatokat hozott annak érdekében, hogy maga köré természetes környezetet, fűvet, fát, bokrot, virágot varázsolhasson. Ezt jelezték a tények:

a) A lakosság tehetősebb része nagyon gyorsan a kertvárosokba menekült a belvárosokból. A kiürülő belvárosi lakónegyedeket a társadalom esetesebb és erkölcsileg legkevésbé erős elemi szállták meg, ahol lezüllesztésük után felgyorsult, tragikus méretűvé vált. Ezt a deformációt az csökkentette, ahogy a régi városok a szolgáltató intézmények irodáinak adtak helyet. A belvárosok egyre kevésbé lakóhelyek, egyre inkább munkahelyek lesznek. A bürokráciáknak ugyanis nincs közvetlen igényük a természeti környezetre.

Ma a lakás célú telkek ára azonos távolság és infrastruktúra esetén hatványozottan a természeti környezet milyenségétől függ.

b) A városi lakosság korábban elképzelhetetlen összeget költ jövedelméből arra és vállalt munkát annak érdekében, hogy nyaralója, hétvégi háza legyen. A 80-as években végzett felméréseim szerint a kormányzat iparosító és házigyári mániájának tetőfokán a legnagyobb felhalmozás a kertés és a hétvégi házakban, valamint a nyaralókban valósult meg.

c) Minél gazdagabb egy ország, a lakosság annál többet költ olyan turizmusra, amely egyúttal természeti környezetet is jelent. Ennek érdekében, hogy a természetes vizeket, az erdőket élvezhessék, a városi emberek tízszer annyi költséget vállalnak magukra, mint amennyit kenyérré költenek. Tegyük hozzá:

Korunkban a turizmus sokszorta több pénzt vándoroltat a gazdag országokból a szegényebbek felé, mint amennyit a tőkepiactól elvárhatunk.

Korunkban a gazdag város sokkal több pénzt visz a falvak felé, mint amennyit a kormányzatok adnak.

Mindebből mit kellene levonniuk a falusi közösségek vezetőinek? A jövő egyre kevesebb kenyéret és húst igényel a falvaktól ahhoz képest, mint amennyit hajlandó lesz áldozni annak érdekében, hogy természeti környezetüket élvezhessék. A városi gazdag emberek nem azért fognak a falvakba látogatni, mert ott olcsóbb a szállás, a koszt, hanem azért, mert találkozhatnak az előző generációik életformájával, szokásaival, ünnepeivel, élvezhetik a természetközeli életet, az évszázados falusi ételeket, kimehetnek gombát, virágot szedni, vadállatokat, madarakat és bogarakat látni.

A napokban fiatal közgazdászoknak mondtam: Az lesz a jó közgazdász — most hozzáteszem: faluvezető —, aki belátja, hogy azt a szobát lehet kétszeres áron kiadni, amelyik felett a kéményen gólya fészkel.

Abban a piaci versenyben, amelyben a város magasabb technikát és hamburgert kínál, a falu pedig rétest és gólyafészket, a falu fog győzni

Százezer főlíasi átrát

A jelenkor először ad lehetőséget arra, hogy a társadalom leszakadó rétegeiben érdemben lehessen segíteni. Korábban az anyagi boldoguláshoz vagyoni volt szükség. Gyermekkorom falujában csak annak a megélhetése volt biztosítható, akinek jutott a földből. Márpedig annak a nagysága adott volt. Ezért valaki csak mások rovására lehetett gazdagabb, élhetett viszonylagos biztonságban. Ma kisebb területen is meg lehet gazdagodni, és a nagy terület sem jelent biztos jövedelmet. Fél hektári főlíasi átrát földön a virág- és a zöldségtermelésből sokkal többet meggazdagodtak, mint száz hektáron búzát és kukoricát termelve. Mikor fogja ezt észrevenni a kormányzat?

Ma a falusi lakosság a Duna-Tisza közti, korábban semmit érő homokon meggazdagodik, a legjobb földeken pedig elszegényedés folyik. Pedig a főlíasi átrát nem a kormányok hívták fel a figyelmet, ehhez nem a bankok adtak hitelt, a tudósok tanácsot, hanem spontán kezdett hozzá a nép, és ért el világra szóló eredményeket.

De nem minden homokon virágozik a főlíasi átrát. A szabolcsi és a somogyi homokon még nem ébredtek fel. Pedig Somogy közelebb van a Balatonhoz, ahol volna nyáron vásárlóerő, Szabolcs pedig az éhes Ukrajna közelében adhatná el a zöldséget. Mi lenne, ha felülről segítenék az ébredést?

Javaslatom: a kormányzat gyártasson több tízezer, mintegy 100 négyzetméteres főlíasi átrát, és bocsássa a főlíasi átrát vállalkozó parasztok rendelkezésére olyan hitelből, amit elengednek annak, aki két éven át üzemelteti.

Minden ilyen főlíasi átrát alkalmas arra, hogy jelentősen javítsa a család élelmiszerét, kiadásait csökkentse, sőt bevételeit is gyarapítsa.

A legnagyobb igénybevételre a szabolcsi homokon lehet számítani. E terület azért is kedvező az ilyen akció számára, mert az ukrán szomszédság igen nagy és alacsony minőségi igényt támaztó fogyasztói piacot jelent. Az eddigi tapasztalatok szerint pár évi gyakorlat elegendő arra, hogy a térség lakossága betanuljon a főlíasi átrátba.

Az akció előnyei:

- Az ország leginkább elmaradott térségét segíti.
- Az érintett térségben a munkaerő-kapacitás kihasználása alacsony szintű.
- Feljavítaná a táplálkozási kultúrát, ami éppen ott alacsony.
- Emelné a térség alacsony agrárkultúráját.
- Fokozatosan megalapozná helyzetüket Európa legnagyobb zöldség- és gyümölcs piacán.
- Elképzelhetően a legolcsóbb munkahelyteremtő akció lenne.
- Költségei meg sem közelítenék azt, amibe a Postabank reménytelen helyzetének a meghosszabbítására áldozott a kormányzat.

Kopátsy Sándor

Az Ökotáj című folyóiratról

Természetvédelmi táborok

Már vár a tábor Garbolcon, a Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzetben, a Kis-Tur folyó partján!

Ezen a területen fésztői öreg erdők, tágas rétek és a kanyargós folyócska találkozik és nyújt lehetőséget a természet élőlényeinek és jelenségeinek megfigyelésére játékos, szórakoztató formában. Szakemberek segítségével egész hétre változatos programot nyújtunk, melyben a madárgyűrés éppúgy szerepel, mint a bagolyköpet-vizsgálat, vadászati ismeretek, terepkutatás és túrák, íjászat, pónilovaglás vagy éppen a gyógy növény- és gombaismeret.

A természetvédelmi táborok mellett májusban erdei iskolát, a nyár folyamán pedig kerékpáros vadász- és természetvédelmi, valamint indián kézműves tábort is szervezünk.

Szálláslehetőség köéületben vagy sátrakban, igény szerint. Helyszíni főzéssel napi ötszöri étkezést biztosítunk, valamint zuhanyzó és angol WC áll a táborozók rendelkezésére. A táborba jutást segíti az útiköltség-térítés és a vasútállomásra történő oda-vissza szállítás.

További információk beszerezhetők Perilla Attilától, az oktatóközpont vezetőjétől levélben (4432 Nyíregyháza, Boglárka u. 21.) vagy telefonon (06-20-268-570).

Az E-misszió Természet- és Környezetvédelmi Egyesület is szervez izgalmas természet- és környezetvédelmi táborokat (növény- és madárgyűrés, kézműves kismesterségek, népi hagyományok, vetélkedők, játékok stb.) 8–18 éves gyerekeknek és fiataloknak a Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzetben, Márokpapi községben.

Az egy hetes turnusok június 20-ával kezdődnek. A tábor költsége teljes ellátással: 6800,- Ft/fő/turnus. Jelentkezést 3000,- Ft előleg befizetésével fogadják el.

Jelentkezni, ill. érdeklődni az Egyesület címén (4400 Nyíregyháza, Hősök tere 9.) vagy telefonján (06-42-402-107, 423-818) lehet.

TARTALOM

Szindarab

Fodor Sándor – Kovács László: A feltámadás elmarad 2–5

Könyvismertetés

A cenzúrázott Jézus (II. rész) 6–10

Igazhitűség és eretnység a legrégebbi kereszténységben 11–14

Tanulmány

Gromon András: Hogyan keletkezhetett a húsvéti hit? 15–16

Gyerekeknek Moha-mese

Mafla 17–18

Szépirodalom

Alain Gerber: A világ nyakában 19–20

Interjú

Schanda Beáta: Beszélgetés Drégely várának tövében 21–22

Sajtóvisszhang

Hitvédelem vagy erőfitogtatás?

(A pápának „A hit védelmében” kezdetű Motu proprio-járól) 23–25

Elmélkedések

Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–29

Környezetvédelem

Kopátsy Sándor: Földközben 30–31

Felhívás

Kérjük Olvasóinkat, hogy ha még nem tették volna meg, akkor újítsák meg előfizetésüket. Az előfizetés díja postai kézbesítéssel 600,- Ft, egyébként 540,- Ft.

Isten-álom

*Látok. Istent látok a suhogó avarban,
merőn nézek hitetlen zavarban,
s még mindig nem értem, de látom,
száll felfelé az Isten-álom.*

*Nem látok.. pedig tudom, ott van,
nem látom a földre ült avarban,
mert nem száll fel, pedig úgy várom,
nem száll fel az Isten-álom.*

*Tűrök. Tűnő karcolat vagyok,
kit eltűr a vén idő,
s én e végtelenségben tűröm
az idő karcolásait.*

*Az álmodó Isten álma vagyok,
Istent álmodó Isten-álom.
Sírom a múlt, álmodom a holnapután.
Ma pedig írok. És nem sírok
nap nap után.
Tudom, hogy elfössz még
holnapután.*

Németh Judit

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

X/2. (54.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám:

10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.

Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok” megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.

Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

E-mail: jeno@demec.zpok.hu

Internet: <http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm>

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdatüzemében, Vácott.

Felelős vezető: Szilva István

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

Editor: Garay András

Adress: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok”)

1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1999-re (postaköltséggel):

Belföldre: 600 Ft

szociális előfizetés

a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:

Itthon előfizetve:

a szomszédos országokba 600 Ft

egyéb külföldre 2400 Ft

Nyugaton: 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.

A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.